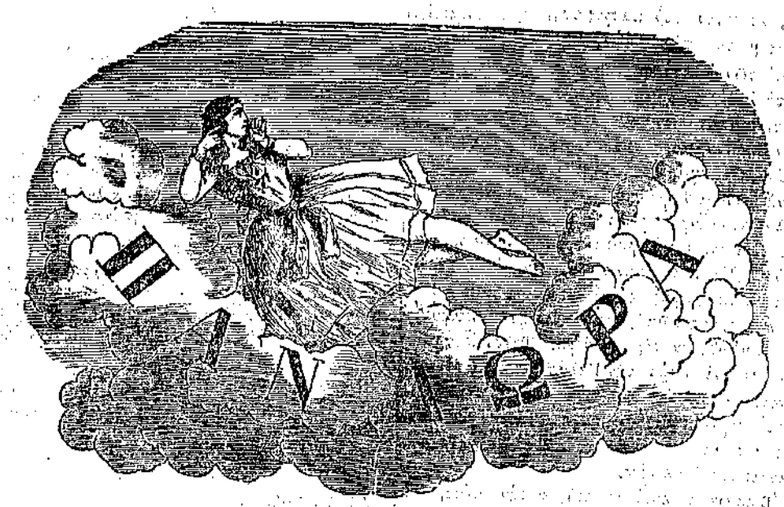

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡ. 1852. ΤΟΜΟΣ Γ'. ΦΥΛΛ. 59.

Η ΓΑΛΑΤΕΙΑ

(Συνέχεια. Ἴδε Φυλλ. 58.)

—o—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. (*)

Πότε θ' ἀξιωθῶ νὰ ζῶ εἰς ἀγρούς; πότε θὰ γείνω κύριος οἰκίσκου εἰς συκᾶς τεθαμμένου; ἐπεθύμουν νὰ ἦτον πλησιέστατα ἔπαυλις, κῆπος, λειμὼν καὶ μελισσῶν κυψέλλαι· ῥύαξ ἕρπων ὑπὸ ῥοδοδάφνας νὰ περικυκλόνῃ τὸ κράτος μου, καὶ αἱ ἐπιθυμίαι μου νὰ μὴ ὑπερβαίνωσι τὸν ῥύακα τοῦτον. Ἐνταῦθα θὰ διῆγον ἡμέρας εὐδαίμονας, ἐργαζόμενος, περιδιαβάζων, ἀναγινώσκων θὰ διῆγον ὅλην μου τὴν ζωήν. Νὰ εἶχον νὰ ζῶ καὶ νὰ χαρίζω ἀκόμη, διότι ἄνευ τούτου, εἰς οὐδὲν ὁ πλοῦτος, οὐδὲν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ζῇ μόνον δι' ἑαυτόν. Καὶ ν' ἀπήλαυον πάντων τούτων τῶν ἀγαθῶν μετ' ἀγαθῆς καὶ φίλης συζύγου, καὶ νὰ βλέπα τὰ τέκνα μου παίζοντα ἐπὶ τῆς χλοερᾶς πεδιάδος, καὶ ἁμιλλώμενα ποῖον πρῶτον νὰ τρέξῃ καὶ ἐλθὸν νὰ πέσῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς μητρός του· τοιουτοτρόπως ζῶν θὰ διήγειρον τὸν φθόνον τῶν φθονητῶν βασιλέων τοῦ κόσμου.

Τοιαύτη ἦν ἡ τύχη τῶν ποιμένων, ὧν γράφω τὴν ἱστορίαν· γλυκὺς γάμος ἕστερε σχεδὸν πάντοτε μακὰν πάθος. Ὁ Δρακίων, ἐραστὴς τῆς Σιλβίας, ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ νυμφευθῇ. Ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς δὲ τοῦ ἡλίου πάντες οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου καὶ τῶν περιξ εὑρίσκοντο ἤδη εἰς τὴν ὡρισμένην θέσιν, κρατοῦντες ὁ μὲν στεφάνους ἵνα κοσμήσῃ τὴν θύραν τῆς οἰκίας τῶν μελλονύμφων, ὁ δὲ διὰ τοῦ τυμπάνου καὶ τοῦ αὐλοῦ του ἔτερπεν αὐτοὺς μὲ χαριέστατον κῶμον· ἐδῶ ἠκούετο ὁ ἀγροτικὸς αὐλὸς, ἐκεῖ τὸ ἐναρμόνιον βόμβιτον, καὶ ἀπώτερον τὸ ἀρχαῖον ψαλτήριον· οὗτος ἀνεδεῖτο ταινίας τοῖς κροτάφοις του, ἐκεῖνος ἐκόσμει δι' ἀνθοδέσμης τὸν πίλον του, ἕκαστος ἐπεθύμει ν' ἀρέσῃ εἰς τὴν ἐρωμένην του, καὶ πάντες ἦσαν εὔθυμοι διά τε τὸν ἔρωτά των καὶ διὰ τὸν γάμον.

Οἱ δὲ νεόνυμφοι ἀνυπομόνως περιμενόμενοι ἐφάνησαν τέλος, ἐνδεδυμένοι τὴν λαμπροτέραν στολήν των. Τὴν μὲν Σιλβίαν συνώδευον ἡ Γαλάτεια καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, τὸν δὲ Δρακίωνα περιεστοίχιζον οἱ ποιμένες καὶ ὁ Ἑλικίων. Ἐν τοιαύτῃ τάξει ἐχώρει πρὸς τὸν ναὸν ἡ ἀξιέραστος ἐκείνη συνοδία ἐν μέσῳ παντοειδῶν μουσικῶν ὀργάνων. Μετὰ δὲ τὴν περὶ αἰωνίας πίστεως καθομολόγησιν, οἱ δύο σύζυγοι ἐπανῆλθον διὰ τῆς ἀγορᾶς, ἐν ᾧ αἱ παρθένοι πᾶσαι ἔσπευδον νὰ προσφέρωσιν εἰς τὴν νύμφην τὰ ὡρισμένα δῶρα, ἡ μὲν κανοῦν ὀπωρῶν, ἡ δὲ ἐν τῷ πίλῳ της ἀρτίτοκα ὠὰ τῶν ὀρνίθων της, ἄλλη ὄρνιν καὶ ἄλλη ἀλέκτορα. Πᾶσαι προσφοράν τινα ἀνάλογον ἑκάστη τῆς καταστάσεώς της.

Ἐρεξῆς δὲ καὶ ἡ Γαλάτεια πλησιάσασα προσέφερε δύο περιστεράς, συλληφθείσας πρὸ μικροῦ διὰ βρόχου

(*) Παρακαλεῖται ὁ ἀναγνώστης ν' ἀναγνώσῃ εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον Δρακίων καὶ Σιλβία ἀντὶ τῶν ἡμαρτημένων Δρακίων καὶ Σιλβερία.

ὑπό τινος ὑπηρέτου τοῦ πατρός της; ἀς ἡ ποιμενίς, φοβουμένη μήπως τὰς βλάψῃ, ἀπαλῶ; καὶ μόλις ἐκράτει διὰ τῶν δακτύλων της, ἐν ᾧ τὰ λευκὰ πτερά των, τὰ ῥοδόχροα ῥάμφη των διέρευγον ἀπαύστως μεταξὺ τῶν δακτύλων της· φθάσα δὲ μετὰ σπουδῆς πρὸς τὴν Σιλβίαν, καὶ χαριέντως αὐτὴν προσαγορεύσασα, ἰδού, τῇ λέγει, ἀγαπητή μου φίλη, πτηνὰ θέλοντα νὰ ζῶσι μεθ' ὑμῶν· σὲ παρακαλῶ νὰ τὰ δεχθῇς· ὅλαι αἱ σύζυγοι πρέπει νὰ παρέχωσιν εἰς αὐτὰ ἄσυλον. Καὶ τοιαῦτα λέγουσα προσφέρει τὰ πτηνά, ἅτινα ὠφεληθέντα ἀπὸ τὴν περίστασιν, ἐν ᾧ ἡ Σιλβία ἐξέτεινε τὰς χεῖράς της νὰ τὰ λάβῃ, καὶ ἡ Γαλάτεια ἤνοιγε τὰς ἐδικάς της. ἀπέπτησαν πτερυγίζοντα καὶ ὑψώθησαν εἰς τὸν ἀέρα. Τοῦτο ἐξέπληξε τὴν Σιλβίαν καὶ ἔθλιψε τὴν Γαλάτειαν. Ἀμφότεραι δὲ παρηκολούθουν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰ πτηνά, ἅτινα μετ' ὀλίγον ἐγένοντο ἀφανῆ. Τότε ἀμφότεραι ἐθεώρησαν ἀλλήλας· ἐν σιωπῇ, καὶ πάντες ἐγέλων, πλὴν μόνης τῆς Γαλατείας.

Ὁ Ἐλικίων πλησιάσας πρὸς αὐτὴν τότε, Τὰ πτηνὰ ταῦτα, τῇ λέγει ταπεινῇ τῇ φωνῇ, πρὸς τιμωρίαν σου ἔφυγον, διότι δὲν τὰ ἐπεμελεῖσο· ἀλλὰ θὰ αἰσθανθῶτι τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ σὲ ἴδωσι καὶ πάλιν, καὶ εἰμὶ βέβαιος ὅτι θὰ ἐπιστρέψωσι.—Ἀδιαφορῶ, εἶπεν ἡ Γαλάτεια, καὶ παρηγορεῦμαι ὅτι εἶνε εὐτυχέστερα. Ἐν τούτοις πάραυτα πέμψασα ἔφρεν ἀπὸ τὸ ποίμνιον ὠρκῖον ἀρνίον πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν περιστερῶν.

Προσφερομένων δὲ τῶν δώρων, πολλαὶ τράπεζαι ἦσαν παρατεθειμέναι ὑπὸ σκιάδας ἐκ φύλλων, κεκαλυμμέναι ἀπὸ παντὸς εἴδους βρωμάτων. Ὁ πανηγυρίζων Δρακίων ἐκάθισε τὰς μητέρας τοὺς γέροντας καὶ τὰς παρθένους κατὰ τάξιν, τὰ δὲ παιδία ἀφῆκεν ἵνα ὑπηρετῶσι κατὰ τὴν τράπεζαν. Μακρότερα δὲ ἐτοποθετήθησαν οἱ μουσικοὶ ἐπὶ τῶν πίθων θεατροειδῶς διατεθειμένων. Ἡ μουσικὴ συμφωνία ἤχησε τότε, διακοπτομένη πολλάκις ἀπὸ χαρμοσύνους φωνάς· ἡ φαιδρότης, καὶ ἡ εὐθυμία λάμπουσιν εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα· ὁμιλοῦσιν, ἀκούουσι, γελῶσι πάντες συγχρόνως· καὶ πάντες εἶνε εὐχαριστημένοι, πάντες εὐτυχεῖς ὡς ἂν ἕκαστος ποιμὴν αὐτὸς πρὸ ὀλίγου εἶχε νυμφευθῆν τὴν ἐρωμένην του. Ὅπως δὲ μὴ ἐλλείψῃ κατὰ τὴν πανήγυριν οὐδὲν εἶδος εὐθυμίας, ὁ Δρακίων ἐπρότεινε μετὰ τὴν τράπεζαν ἀγῶνα μεταξὺ τῶν ποιμένων, καὶ ἡ Σιλβία λαβοῦσα τὸν στέφανόν της προέθηκεν αὐτὸν ἆθλον πρὸς τὸν ἔστις ψάλλῃ καλλίτερα τὴν ἐρωμένην του. Τότε τὰ μουσικὰ ὄργανα ἔπαυσαν, καὶ αἱ μὲν νέαι πᾶσαι ἔρριψαν βλέμμα πρὸς τοὺς μνηστῆράς των, οἱ δὲ ποιμένες παρεσκευάζοντο νὰ τραγῳδήσωσι. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἔραστρος ἠθέλησε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ στάδιον, ἀλλ' ἅμα εἶδε τὸν Θύρσιν ἐγερθέντα, ἐκάθησε· διότι οὐδεὶς μετ' ἐκεῖνου ἐτόλμα νὰ συναγωνισθῇ. Μόνος δ' ὁ Ἐλικίων, Ποιμὴν, τῷ λέγει, δὲν ἀξιῶ μὲν νὰ διαμφισβητήσω μετὰ σοῦ περὶ τοῦ βραβείου, ἀλλὰ θέλω νὰ ἐξυμνήσω τὴν ἐρωμένην μου. Τότε, βαθείας σιωπῆς κατὰ τὴν ὁμήγυριν ἐπελθούσης, οἱ δύο ἀντίζηλοι ἔψαλλον ἐξ ὑπαμοιβῆς τοὺς λόγους τούτους;

Θύρσις.

Τὴν πυρκαϊὰν ἐντός μου δὲν ἰσχύω ν' ἀποσβέσω·
δεινὰς φλόγας τῆς Φιλλίδος μ' ἤναψαν τὰ θεῖα κάλλη.
Πλὴν τ' ὠραῖον τοῦτο ῥόδον μεταξύ σας, φίλοι! θάλλει,
ἀφοῦ τ' ὀνομά της εἶπον, ἄλλο τί νὰ σᾶς προσθέσω;

Ἐλικίων.

Τ' ὄνομα αὐτῆς ποῦ μ' ἔχει εἰς εὐδαίμονας ἀλύσεις,
εἰς τὰ ἐλκωμένα βάθη τῆς καρδίας μου θὰ θάψω.
Φεῦ! οὐδὲ τὰ θέλγητρά της δὲν τολμῶ νὰ περιγράψω,
κορωνὶς τοῦ κάλλους εἶνε καὶ τὴν ἐννοεῖ· ἐπίσης.

Θύρσις.

Τὸ ὡραῖον πρόσωπόν της ἔχει τὴν χροιὰν τοῦ μήλου,
αἱ ὀφρῦς αὐτῆς αἱ μαῦραι σχηματίζουν τόξ' ἀψίδος.
Γοητεύει τὰς καρδίας καὶ ἐν βλέμμα τῆς Φιλλίδος,
κ' αἱ καρδίαι τὴν λατρεύουν μετ' ἐνθουσιώδους ζήλου.

Ἐλικίων.

Ἡ χροιά της στιλπνοτέρα εἶνε τῆς λευκῆς χιόνος,
καὶ μ' ἐρύθημα τοῦ ῥόδου ζωγραφοῦντ' αἱ παρειαί της·
Τὴν στιλπνότητα δὲν χάνει ἡ λευκὴ χιὼν ποτέ της,
καὶ ἐρυθριᾷ τὸ ῥόδον κ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χειμῶνος.

Θύρσις.

Δύο ἔτη δοῦλον μ' ἔχει ἡ ἀγγελικὴ μορφή της·
ἅμα μ' ἔρριψαν ἐν βλέμμα οἱ ὠραῖοι ὀφθαλμοί της,
μ' ἔλκουσαν καὶ μὲ ἑλκύουν, ὡς τὸν σίδηρον μαγνήτης,
καὶ ἡ ἅλυσίς μου εἶνε κόμη ἡ χρυσαρωτή της.

Ἐλικίων.

Ἔρως τῶν ψυχῶν ὁ ἄρχων, μὲ φαρέτραν εἰς τὴν χεῖρ,
εἰς τοὺς δύο ὀφθαλμούς της κάθηται καὶ μὲ τοξεύει,
καὶ ἡ φίλη μου ὁπόταν ἢ μὲ βλέπῃ ἢ μὲ νεύῃ,
ἡ οὐράνιος μορφή της παρεδείσου πνέει μύρα.

Θύρσις.

Μυριάκις εἰκονίζει κάτοπτρον συντεθραυσμένον
τὴν αὐτὴν μορφήν, καὶ τέρπει τὸν θεώμενον μεγάλως.
Οὕτως εἰς τὴν τεθραυσμένην τὴν καρδίαν ταύτην μου
εἰκονίζεται παντοίως τῆς Φιλλίδος μου τὸ κάλλος.

Ἐλικίων.

Ὡς τὸ πρόβατον βελάζον τὴν ἀμνάδα περιμένει,
ὡς προσμένει γῆ αὐχμῶσα δρόσον πριστὴν τὸ θέρος,
Οὕτω τὴν ζητεῖ μὲ γόους ἡ ψυχή μου τεθλιμμένη,
κ' ἐνὸς βλέμματός της, δρόσον ὁ θερμός μου ζητεῖ ἔρως.

Θύρσις.

Εἰς τὴν φίλην μου νὰ δώσω μέλλω εἰς τὴν ἑορτήν μου
δύο μόσχους λευκοστίκτους, τεθραμμένους μὲ φροντίδ'.
Ἀντ' αὐτῶν δὲ θέλω λάβει ἀπὸ τὴν καλὴν Φιλλίδα
τοὺς κυάνους ὁποῦ στέφουν τὴν ὡραίαν κεφαλήν της.

Ἐλικίων.

Εἰς τὴν προσφιλῆ θεάν μου οὐδὲν ἔχω νὰ δωρήσω,
εἰμὴ τὸν πιστόν μου κύνα καὶ καρδίαν τὴν θερμήν μου·
τὴν καρδίαν μου δὲν ἔχω πλέον εἰς διάθεσίν μου,
τὸν δὲ κύνα μου προθύμως θὰ τῇ τὸν παραχωρήσω.

Καθὼς δ' οἱ δύω ποιμένες ἔπαυσαν τραγῳδοῦντες, ἡ Σιλβία διατάζουσα ἠθέλησε νὰ προσφέρῃ δύο βραβεῖα. Τὰ προτερήματά σας, λέγει πρὸς αὐτοὺς, εἶναι ἴσα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν τολμῶ οὐδὲ δύναμαι νὰ ἐκλέξω εἰς ποῖον ἐκ τῶν δύο ἀνήκει τὸ βραβεῖον, ἂς λάβῃ ἕκαστος ὑμῶν δάφνης κλάδον, καὶ συγκατανεύσατε νὰ προσφέρω τὸν στέφανον εἰς τὴν καλλίτερον φίλην· καὶ συγχρόνως προτέφερεν εἰς μὲν τὸν Θύρσιν καὶ τὸν Ἐλικίονα δύω στεφάνους ὁμοίους, πρὸς δὲ τὴν Γαλάτειαν στραφεῖσα, ἔθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της τὸν στέφανον τῶν ἀνθέων. Καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν

πρᾶξιν ταύτην ἡ μουσικὴ ἔδωκε τὸ σημεῖον τοῦ χοροῦ. Ὁ Ἐλικίων ἐλθὼν τότε, παρακαλεῖ τὴν Γαλάτειαν νὰ χορεύσῃ μετ' αὐτοῦ. Ἡ ποιμενὶς ἐρυθρίασε μὲν κατὰ πρῶτον, ὅμως συγκατετέθη. Ἠθέλετε εὐχαριστηθῆν, εἶπεν ὁ Ἐλικίων μὲ ταπεινὴν φωνὴν, ἐὰν ὁ Θύρσις μόνον ἐλάμβανε τὸ βραβεῖον; ὄχι, ἀπεκρίθη ἡ Γαλάτεια· θὰ ἐλυπούμην διὰ τὴν τιμὴν τοῦ χωρίου μας ἂν σ' ἔβλεπον ἡττημένον ὑπὸ ξένου. Μετὰ τὰς ὀλίγας δὲ ταύτας λέξεις δὲν ἐτόλμησαν πλέον νὰ ὁμιλήσωσι.

Ἐπελθούσης δὲ τῆς νυκτὸς, πάντες ἦλθον νὰ δειπνήσωσιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δρακίωνος πλὴν τῆς Γαλατείας, ἀπελθούσης μετὰ τῆς Ἀνθοῦς καὶ τῆς τεθλιμμένης Θεανοῦς εἰς τὴν οἰκίαν των. Ἅμα δ' αἱ τρεῖς ἀνεχώρησαν, ὁ Ἐλικίων διευθύνθη πρὸς τὴν καλύβην του μετὰ τοῦ Ἐράστρου, Θύρσιος καὶ τοῦ Δάμονος, διότι οἱ δύο τελευταῖοι ἦσαν πρὸ πολλοῦ φίλοι τοῦ Ἐλικίονος, τοῦ ὁποίου ἐγνώριζον τὸν ἔρωτα καὶ τὴν θλῖψιν.

Δὲν εἶχον δὲ ἀκόμη προχωρήσειν πολὺ, ὅτε διαβαίνοντες ὑπὸ τὰς ὑπωρείας ἀρχαίου τινὸς ἐρημητηρίου κειμένου ἐπὶ μικροῦ λόφου ἤκουσαν φθόγγον πηκτίδος (ἅρπας). Ἄς σταθῶμεν, λέγει πρὸς τοὺς ὁδοιπόρους του ὁ Ἔραστρος, ν' ἀκούσωμεν τὴν φωνὴν νέου τινὸς πρὸ δεκαπέντε περίπου ἡμερῶν ἐλθόντος καὶ μονάζοντος ἐνταῦθα, μεθ' οὗ πολλάκις ἦλθον εἰς συνέντευξιν, ἀναγκασθέντος, ὡς νομίζω, ἀπὸ μέγα δυστύχημα νὰ ἀρνηθῇ τὸν κόσμον· καὶ ἐὰν ἡ Γαλάτεια ἐμμένῃ βασανίζουσά με, ἀπεφάσισα νὰ ἔλθω καὶ νὰ μονάσω μετ' αὐτοῦ.

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἐράστρου ἐνέπνευσαν ἐπιθυμίαν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ποιμένας νὰ γνωρίσωσι τὸν Ἐρημίτην· διὸ καὶ ἀναβαίνοντες ἐν σιωπῇ τὸν λόφον εἶδον νέον τὸ εἰκοστὸν δεύτερον περίπου ἄγοντα τῆς ἡλικίας ἔτος, καθήμενον ἐπὶ ἀποῤῥώγος (τεμαχίου βράχου), ἐφόρει δὲ χονδρὸν μάλλινον ὕφασμα, σχοινίον ἀντὶ ζώνης φέρων, γυμνήπους καὶ ἀνυπόδητος, καὶ εἰς τὰς χεῖρας κρατῶν πηκτίδα γοερῶς φθεγγομένην· οἱ κάθυγροι ὀφθαλμοί του ἦσαν ἐστραμμένοι πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐν ᾧ ἀπὸ τὰς παρειάς του κατήρχοντο δύο μεγάλαι πηγαὶ δακρύων. Ἡ σιωπὴ τῆς νυκτὸς, ἡ ἐξηπλωμένη λάμψις τῆς Σελήνης, ἡ σεβαστὴ τοῦ ἐρημητηρίου φρίκη, τὰ πάντα ἐφαίνοντο διατιθέμενα τὴν ψυχὴν εἰς τοὺς λυπροὺς τόνους τοῦ ἐρημίτου, ὅστις ἀφ' οὗ τοὺς ἀντεχαιρέτισε λαβὼν μετ' ὀλίγας στιγμὰς τὴν πηκτίδα του ἔψαλε ταῦτα:

Ματαία ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εἰκιρὰ μεμψιμοιρία,
Ἦν καθ' ἑκάστην μὲ κλαυθμοὺς καὶ θρήνους ἀπευθύνω·
Ἐκτὸς τῆς εὐσπλαχνίας του κατήντησα νὰ μείνω,
Καὶ τύχη κ' ἔρως καὶ αὐτὴ ἀκόμην ἡ φιλία
Συνώμωσαν πρὸς θλῖψιν μου καὶ πρὸς ταλαιπωρίαν...
Νὰ πίω μ' ἐχ' ἡ μοῖρά μου βεβαίως πεπρωμένον,
Τοῦ βίου τὸ ποτήριον μὲ θλῖψεις μεμιγμένον,
Ζωὴν νὰ ζῶ μὲ ὥρισεν ἀξίωτον, ἀθλίαν.

—o—

Φιλὶ' ἁγνὴ καὶ ἱερά! ὦ! παῦσον τὰ δεινά μου.
Ἀπόδος μοι τὴν ἥσυχον ζωήν μου τὴν προτέραν,
Νὰ πνέω αὔραν ἔρωτος καὶ λύπης ἐλευθέραν!..
Ναί! σὺ, ἡ πρώτη φίλη μου καὶ σήμερον ἐχθρά μου,
Τὸ ἅγιόν σου βάλσαμον εἰς τὴν ψυχήν μου χύσε,
Τὴν ἄφινθον τοῦ βίου μου μετάβαλε εἰς μέλι,
Ἡ τῆς ὀργῆς σου κατ' ἐμοῦ ἐκκένωσον τὰ βέλη,
Καὶ λύχνον μου τὸν τρέμοντα ὁλοτελῶς κὲν σβύσε!..

Ἅμα ὁ ἐρημίτης ἐτιώπησεν, ἡ κεφαλή του ἐκλίνθη ἐπὶ τοῦ ὤμου του, αἱ χεῖρές του ἀφήσασαι τὰς χορδὰς τῆς πηκτίδος ἠέμα κατέπεσαν πρὸς τὰ πλευρά του. Οἱ δὲ ποιμένες σπεύδουσι πρὸς βοήθειάν του· ὁ Ἔραστρος τὸν ἀναλαμβάνει εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ μόλις ὁ ἐρημίτης συνῆλθεν εἰς ἑαυτόν, ὅστις, ἀφ' οὗ πολὺν χρόνον τὸν παρετήρησεν, ὡς ἀπὸ βαθέος ἐγερθεὶς ὕπνου, Ποιμὴν, τῷ λέγει, αἱ περὶ ἐμοῦ μερίμναι σου ἐπαυξάνουσι μόνον τὰ δεινά μου, ἀνθ' ὧν κενὴν μόνον εὐγνωμοσύνην δύναμαι νὰ σοὶ παρέξω. Δύνασαι, εἶπεν ὁ Θύρσις, νὰ μᾶς διακοινώσῃς τὸ αἴτιον τῆς δυστυχίας σου· ἡ τρυφερὰ φιλία, ἣν ἤδη μᾶς ἐνέπνευσες, εἶνε ἀξία τοιαύτης ἐμπιστοσύνης. Ἀχ! ἡ φιλία!.. ἐπανέλαβεν ὁ ἐρημίτης· τί λέξις σὲ διέφυγε! Ἀλλ' ὅμως θὰ ἐκπληρώσω τὴν ἐπιθυμίαν σας, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον εἶμαι ὑποχρεωμένος· ἐπειδὴ ὁσάκις καταφεύγω εἰς τὸ χωρίον σας, ζητῶν τὴν ἀπολύτως ἀναγκαίαν τροφὴν πρὸς συντήρησιν τῆς ἀθλίας ζωῆς μου, μοὶ προσφέρουσι πάντοτε περισσότερον παρ' ὅτι ἔχω ἀνάγκην· καὶ ἐπειδὴ εἰς ὑμᾶς χρεωστῶ τὴν ζωήν μου, δίκαιον εἶνε νὰ σᾶς καταστήσω καὶ τῶν δεινῶν μου εἰδήμονας. Τοιαῦτα λέγοντα τὸν περιεκύκλωσαν οἱ ποιμένες, ὡς ἐρεξῆς τὰ δεινά του ἐξιστοροῦντα.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἔνδοξον πόλιν τοῦ Χέρès, τῆς ὁποίας τοὺς κατοίκους ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ἄρης πάντοτε ἐπροστάτευσαν, ἔζη νέος τις ἱππότης Θιμβρίων ὀνομαζόμενος, οὗτινος ἡ μεγάλη ἀνδρία ἦτο τὸ ἐλάχιστον τῶν προτερημάτων του. Ἀπὸ ἀκαταγώνιστόν τινα συμπάθειαν πρὸς αὐτὸν συρόμενος, μετεχειρίσθην ὅλας μου τὰς δυνάμεις νὰ ἐπιτύχω τὴν φιλίαν του, καὶ τὸ κατώρθωσα. Ἡ πόλις ἅπασα ἐλησμόνησε πάραυτα τὰ ὀνόματα τοῦ Θιμβρίονος καὶ Φαβιανοῦ, τοῦτο εἶνε τὸ ὄνομά μου, καὶ μᾶς ἐκάλουν ἁπλῶς *οἱ δύο φίλοι*.

Δικαίως ἠξιώθημεν τοιαύτης ἐπιφθόνου ἐπωνυμίας, καθότι τὰ ὡραῖα τῆς ζωῆς μας ἔτη παρήρχοντο ὡς στιγμαί· μόνη ἡμῶν ἐνασχόλησις ἦτο αἱ πολεμικαὶ ἀσκήσεις, ἀντὶ τῆς πρότερον θήρας, τὸ πάθος μας ἦτο ἡ φιλία. Ἡ τοιαύτη εὐτυχία διήρκεσε μέχρις ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ὁλεθριωτάτης πασῶν τῶν ἡμερῶν τοῦ βίου μου, καθ' ἣν ὁ Θιμβρίων ἦλθεν εἰς ἔριδα μετά τινος ἱππότου Πρανσίλου. Ἐπειδὴ δὲ ἠναγκάσθη ὁ φίλος μου ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του ν' ἀποκαρυυθῇ, ἀπερχόμενος ἔγραψε πρὸς τὸν Πρανσίλον, ὅτι ἔρχεται εἰς Νεάπολιν, ὅπου προθύμως τὸν περιμένει νὰ δώσωσι πέρας τῆς μεταξύ των διαφορᾶς ὅπως ἁρμόζει εἰς εὐγενεῖς.

Ἐγὼ δ' ἀσθενῶν τότε δὲν ἠδυνήθην μὲ λύπην μου νὰ παρακολουθήσω τὸν φίλον μου, ἀφ' οὗ ἀπεχωρίσθην, χύσας μετ' αὐτοῦ πικρὰ δάκρυα· τῷ ὑπεσχέθην ὅμως ὅτι ἅμα ἡ ὑγεία μου μοὶ τὸ ἐπιτρέψῃ, θέλω σπεύσειν πρὸς ἐντάμωσίν του. Ἀλλ' ἠσθάνθην ἀμέσως ὅτι ἡ ἀπουσία του μὲ κατέτρυχε περισσότερον

ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν μου, καὶ γνωρίζων ὅτι ὑπῆρχον ἐν Γαδείροις τέσσαρες λιβυρνίδες (galères) (1) ἀποπλέουσαι δι' Ἰταλίαν, ἀπεφάσισα νὰ ἐπιβιβασθῶ ἐν αὐταῖς, ἐνθαρρυνθεὶς περισσότερον ἀπὸ τὴν φιλίαν παρὰ ἀπὸ τὰς ἐκλιπούσας δυνάμεις μου· ὅθεν ἐπιβιβασθεὶς καὶ οὐριοδρομῶν ἔφθασα ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν εἰς Νεάπολιν.

Ὅτε ἔφθασα εἰς τὸν λιμένα ἦτο νύξ· ἀποβιβασθεὶς λοιπὸν εἰς τὴν ξηρὰν ἤκουσα, ὁδόν τινα διερχόμενος, κλαγγὴν ξιφῶν, καὶ παρατηρήσας εἶδον ἄνθρωπον ἐπερειδόμενον τὰ νῶτα ἐπὶ τοίχου, καὶ μόνον ὑπερασπιζόμενον κατὰ τεσσάρων δολοφόνων. Καὶ τοι μὴ εἰδὼς σπεύδω εὐθὺς εἰς βοήθειάν του, παρακολουθούμενος ἀπὸ πολλοὺς ὑπηρέτας μου, καὶ εὐθὺς οἱ ἄνανδροι ἐκεῖνοι ὑπεχωροῦσιν εἰς τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἔφοδον. Τότε τρέχω πρὸς τὸν ἄγνωστον ἄνθρωπον, τὸν ὁμιλῶ, καὶ προσβλέψας βλέπω τὸν Θιμβρίωνα, ὃν περιλαβὼν εἰς τὰς ἀγκάλας μου ἔσφιγγον, καταβρέχων αὐτὸν μὲ δάκρυα. Ἀλλὰ πολὺ ἀκριβὰ ἐπλήρωνον τὴν χαρὰν τόσον γλυκείας ἑνώσεως, διότι ὁ φίλος μου ἦτο τετραυματισμένος, καὶ συγκινηθεὶς ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς παρουσίας μου ἀπώλεσε πᾶσας τὰς δυνάμεις του, καὶ λελειποθυμημένος καὶ ὅλως καθημαγμένος ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Ἄνευ ἀναβολῆς πέμπω ζητῶν ἰατρικὴν βοήθειαν, καὶ ἕως νὰ φθάσῃ ὁ χειρουργὸς συνῆλθεν εἰς ἑαυτόν, καὶ μόλις βεβαιωθεὶς ὅτι ἡ πληγὴ δὲν εἶναι θανατηφόρος παρηγορήθην· Τὰς χεῖράς μας δὲ ἀντὶ φορείου παραχθέντες μετεκομίσαμεν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἐμάθομεν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς δολοφονίας.

Ὁ Θιμβρίων δηλονότι φθάσας εἰς Νεάπολιν εἶχεν ἐγχειρήσειν ἐπιστολὰς ἐξ Ἱσπανίας πρός τινα τῶν προύχόντων τῆς πόλεως, οὗτινος ἡ οἰκογένεια ἦτον Ἱσπανική. Ὑποδεχθεὶς ὁ ἀξιέραστος φίλος μου ὡς σύμπολίτης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προύχοντος ἐτρώθη ἀπὸ τὰ κάλλη τῆς πρωτοτόκου θυγατρός του Νισίδης, τῆς ὡραιοτάτης ἅμα καὶ συνετωτάτης πασῶν τῶν Νεαπολιτίδων. Τὸ δὲ σέβας καὶ ἡ δειλία του δὲν τῷ ἐπέτρεψάν ποτε νὰ ὁμολογήσῃ τὸν ἔρωτά του. Ἄλλος δέ τις Ἱσπανὸς Πρίγγιψ, ἐραστὴς τῆς Νισίδης, προμαντεύων ὅτι εἶχεν ἀντίζηλον, καὶ φοβούμενος τόσον τὴν ἀνδρίαν ὅσον καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ Θιμβρίωνος συνέλαβε τὴν ἀγενῆ ἰδέαν νὰ τὸν δολοφονήσῃ.

Τὸ συμβεβηκὸς δὲ τοῦτο διαθρυλληθὲν καθ' ὅλην τὴν πόλιν, ἔφθασε καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ πατρὸς τῆς Νισίδης, ὅστις παρωργισθεὶς ὅτι ἐνείχετο ἐν τούτῳ καὶ τὸ ὄνομα τῆς θυγατρός του ἀπηγόρευσεν αὐστηρῶς εἰς τε τὸν Πρίγκιπα καὶ τὸν φίλον μου νὰ μὴ ἴδωσι δευτέραν φορὰν τὸ κατώφλιον τῆς θύρας του.

Ἡ ἀπαγόρευσις βέβαια αὕτη ἦτο ἀλγεινοτέρα εἰς τὸν Θιμβρίωνα ἀπὸ τὴν πληγήν του, καταβιβρωσκομένου ἀπὸ πάθος, ἐπαυξανόμενον καὶ ἀπὸ ἄλλα διάφορα αἴτια· λυπούμενος δὲ ὅτι δὲν ὡμολόγησε τὸ πρᾶγμα παῤῥησίᾳ, ὅταν ἦτο καιρός, ἠθέλησεν ἤδη νὰ δοκιμάσῃ κατὰ πόσον τιμᾶται ἀπὸ τὴν Νισίδαν. Ὅλα τὰ μέσα τῷ ἐφαίνοντο συντελεστικά, καὶ τὰ αὐτὰ πάλιν ἀδύνατα· ἔγραφεν ἑκατὸν ἐπιστολὰς καὶ πάλιν τὰς ἔσχιζε, καὶ μυρία τοιαῦτα ἀκατόρθωτα σχέδια διεδέχοντο ἄλληλα τὸ πνεῦμά του. Ἐν ὅλοις τοῖς πόνοις τοσαῦται ἀνησυχίαι τοσαῦται λύπαι ἐφλόγισαν τὴν πληγὴν τοῦ φίλου μου, καὶ ὁ κίνδυνος ἐγένετο ἀφευκτος, ἀπεφάσισα εὑρὼν τρόπον νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν οἰκίαν τῆς φίλης του, καὶ νὰ τὸν σώσω.

Ἐπὶ τούτῳ λοιπὸν ἐνδυθεὶς ὡς αἰχμάλωτος ἀπελυτρωθεὶς, καὶ λαβὼν κιθάραν περιηγούμην πᾶσαν τὴν οἰκίαν τῆς Νισίδης, ᾄδων πολλὰ τινὰ ἄσματα, καὶ νομιζόμενος ὡς τις αἰχμάλωτος Ἱσπανὸς διαφυγὼν χεῖρας ἀπίστους. Τὸ ὄνομά μου εὐθὺς ὡς τοιούτου ἀντήχησε καθ' ὅλην τὴν πόλιν, καὶ πάντες ἔδραμον νὰ ἀκούσωσι τοὺς παθητικωτάτους φθόγγους κιθάρας μουσικοῦ τινος αἰχμαλώτου, ἐν οἷς καὶ ὁ πατὴρ τῆς Νισίδης, ὃς προσκαλέσας με εἰς τὴν οἰκίαν του παρακαλεῖ νὰ κρούσω τὴν κιθάραν μου. Ἐνταῦθα πρῶτον εἶδον τὴν Νισίδαν, ἐνταῦθα ἀπώλεσα τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ζωῆς μου, καθότι τολμήσας ν' ἀντιβλέψω τὸ οὐράνιον ἐκεῖνο πρόσωπον, τὸ χαριέστατον ἀνάστημα καὶ τοὺς γλυκυτάτους ὀφθαλμούς, ὧν ἡ λάμψις ἦτο συγκεκαυσμένη δι' ἐλαφροῦ τινος μεγαγχολίας ἀπεικονίσματος, ἠσθάνθην πάραυτα τὸ φάρμακον περιτρέχον τὰς φλέβας μου, καὶ εἶδον ὅτι ἦτον ἀνάγκη νὰ φύγω· ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην πλέον, καὶ μόνη ἡ στιγμὴ ἐκείνη μὲ κατέστησεν ὡς καὶ τὸν Θιμβρίωνα ἀσθενῆ. Οἱ προσκαλέσαντές με δὲν ἔπαυον παρακαλοῦντες τὴν τραγῳδήσω, ἂν καὶ μόλις ἠδυνάμην νὰ ὁμιλήσω. Ἐνδοὺς τέλος εἰς τὰς παρακλήσεις των ἐξελεξάμην λατινικόν τι ἆσμα, ὅπερ εἶχον μάθει ἀπὸ αἰχμάλωτον Πέρσην.

Ἐνταῦθα οἱ ποιμένες πάντες ἐπιμόνως παρεκάλεσαν τὸν ἐρημίτην νὰ τοῖς τὸ ἐπαναλάβῃ, ὅτε καὶ ἀνακλαίων τὴν ἄρπαν του ἔψαλλε μὲ φωνὴν γλυκείαν τὰ ἑξῆς:

Εὐδαίμων ὁ Ἑρμῶλος ἠγάπα τὴν Εἰρήνην,
ὁ ἔρως μεταξύ των σφοδρὸς ἀντανεκλᾶτο,
πᾶν δ' ἐκτὸς τούτου πάθος ἐντὸς των ἐκοιμᾶτο,
κ' ἑπέρα ἡ ζωή των μ' ἀγάπην καὶ γαλήνην.
Ἀλλὰ τῶν ἐραστῶν μας ἡ μοῖρα κ' εὐτυχία
εἰς ῥόδου συνεδέθη ἓν φεῦ! ἐν μόνον φύλλον.
Νὰ θλίψῃ τὴν Εἰρήνην, νὰ σφάξῃ τὸν Ἑρμῶλον,
λεπτὴ ῥιπὴ Ζεφύρου ἐξήρκει μόνον μία.

—o—

Ἐν ὅσῳ διετήρει αὐτὸ τὰ πέταλά του,
καὶ ἡ ζωὴ ἑπέρα ἀνθοῦσα τοῦ Ἑρμῶλου·
ἡ ἀπαισία πεῦσις ἑνὸς πλὴν μόνου φύλλου
καὶ εἰς αὐτὸν ἐχρήσθη παραίτιος θανάτου.
Ἐλάτρευε τὸ ἄνθος ἐκεῖνο ἡ Εἰρήνη
καὶ τὸ ἐκαλλιέργει δειλὴ κ' ἐρυθριῶσα . . .
ὦ! ὄνειρα ἐλπίδος καὶ ἔρωτος ὁπόσα
ῥοδεία τῇ παρεῖχεν ἡ νεανθὴς ἐκείνη!

—o—

Ὁ δύστηνος Ἑρμῶλος, ἐλθὼν μίαν πρωΐαν,
εἰς τὸν εὐωδιῶντα ὡραῖον κάλυκά του
κρυφίως ἐπιθέτει ἓν φλέγον φίλημά του·
ὁ δ' ἔρως τὴν Εἰρήνην εἰς πρᾶξιν ὀλεθρίαν
ὠθεῖ, τὸ φίλημά του αὐτὸ νὰ ὑφαρπάσῃ.
Ἐν ᾧ πλὴν, ἐπιθεῖσα τὰ ῥόδινά της χείλη,
μὲ δάκρυα τὸ μέρος ἐκεῖνο κατεφίλει,
τῶν φύλλων ἀκουσίως ὀλίγα ἐκτινάσσει.

—o—

Τοῦ ἐραστοῦ της τότε τὴν ὀδὰ μόνη σβύνει,
κ' ἐναγκαλιζομένη τὸ φίλον αὐτοῦ πτῶμα,
τὸ κείμενον ἐμπρός της χωρὶς πνοὴν καὶ χρῶμα,
εἰς τὰ ὠχρά του χείλη ἓν φίλημα ἐγίνει . . .
Πλὴν ἦτο τελευταῖον αὐτὸ τὸ φίλημά της.
Ἀπέπτη ἡ ψυχή της ἐπάνω τοῦ αἰθέρος,
κ' ἐκεῖ τὴν ὑπεδέχθη ὁ θριαμβεύων ἔρως,
ὁ πρωτουργὸς εἰς ὅλα τὰ θλιβερὰ δεινά της.

Ἡ Νισίδα εἶχε καὶ δευτερότοκον ἀδελφὴν Λεύκην, ὡραίαν σχεδὸν ὡς καὶ ἡ πρωτότοκος. Ἡ Λεύκη ἐφκίνετο ἀκούουσα τὸ ἆσμα μετὰ περισσοτέρας προσοχῆς παντὸς ἄλλου, ἐγκωμιάζουσα πολὺ τὴν φωνήν μου, ἐγὼ δὲ τὴν εὐχαρίστουν τὸ βλέμμα ἔχων ἐστραμμένον πρὸς τὴν ἀδελφήν της· τὸ ἆσμά μου τοσοῦτον τοὺς ἔθελξεν ὥστε ὁ πατήρ των μὲ παρεκάλει νὰ τὸ ἐπαναλάβω. Πλὴν ἤδη χρόνον ἐταλαντεύομην πρὶν ὠφεληθῶ ἀπὸ τῆς ἀδείας ἐκείνης· ἤμην βέβαιος ὅτι τὸ βέλος τὸ καταξεσχίζον τὴν καρδίαν μου εἰσέδυσε βαθύτερον· ἀλλ' ἀναγκαζόμενος ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τοῦ φίλου μου, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρασυρόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἔρωτός μου, περιηρχόμην τὴν οἰκίαν τῆς Νισίδης, ἣν ἰδὼν καὶ δεύτερον ἀπώλεσα πᾶσαν ἐλπίδα θεραπείας.

Συμπεράνατε τώρα ποῖοι ἀντίθετοι διαλογισμοὶ διήρχοντο τὴν ψυχήν μου· διότι τὸν μὲν Θιμβρίωνα ἠγάπων περισσότερον τῆς ζωῆς μου, τὴν δὲ Νισίδην περισσότερον ἴσως παρ' ὅτι ὁ Θιμβρίων· χάριν λοιπὸν τοῦ φίλου μου τὴν ἔβλεπον καθ' ἑκάστην, ὅχι καὶ τοι ἐξισθενημένος καὶ εἰς ἀνάῤῥωσιν εὑρισκόμενος διετηρεῖτο ὅμως καθ' ὅσον ἠλπίζεν εἰς τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ μερίμνας μου. Ὁ χρόνος ἐν τούτοις ἀντὶ ν' ἀνακουφίσῃ ἐπηύξανε τὰ δεινά μου, διπλασιαζομένου πᾶσαν στιγμὴν τοῦ πάθους μου, τοῦ συνειδότος μᾶλλον ἐλέγχοντος, καὶ τῶν πόνων αὐξανομένων, πρὸς τὰ ὁποῖα ἡ ὑγεία μου δὲν ἀντεῖχε πλέον· οἱ ἐσβεσμένοι καὶ κοῖλοι ὀφθαλμοί μου μόλις ἠδύναντο νὰ στρέψωσι πρὸς αὐτήν, τὸν θάνατόν μοι ἐπάγουσαν διέκρινον τὴν ἀνησυχίαν τοῦ πατρὸς τῆς Νισίδης, παρακαλούσης με πρὸ πάντων μετὰ τῆς ἀδελφῆς της Λεύκης μετὰ πολλῆς εὐγενείας νὰ μὴ κρύψω ἀπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῶν δεινῶν μου. Ἐκράτεινα λοιπὸν τὴν καρδίαν μου, καὶ ἀνακαλέσας τὸ ὀφειλόμενον πρὸς τὸν φίλον μου χρέος ἤρχισα μίαν ἡμέραν ὡς ἐφεξῆς διηγούμενος, προτιμήσας θάνατον μᾶλλον παρὰ νὰ προδώσω τὸν φίλον μου.

Περισσότερον θὰ κινηθῆτε εἰς οἶκτον διὰ τὰ δεινά μου, εἴπον πρὸς αὐτάς, ὅταν μάθητε ὅτι αἰτία αὐτῶν εἶναι ἡ φιλία· καὶ ἀκούσατε. Νέος τις ἱππότης, συμπολίτης μου καὶ στενός μου φίλος ἠράσθη τὸ ὡραιότερον τοῦ κόσμου πλάσμα, ἀλλὰ τὸ πρὸς αὐτὸ σέβας του τὸν ἐμποδίζει νὰ ὁμολογήσῃ τὸ πάθος του, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται ἡ ζωή του· τὸν λυποῦμαι, διότι εἶνε ὁ ἐρασμιώτερος τῶν ἀνθρώπων, καὶ τοσοῦτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἀτυχὴς ἔρως ἐντὸς ὀλίγου θὰ τὸν πέμψῃ πρόωρα εἰς τὸν Ἅδην.

Τότε ἡ Νισίδα, Φαβιανέ, μοι εἶπεν, ἂν καὶ δὲν ἔπεσα εἰς παγίδας ἔρωτος, ὅμως εὐθεῖα εἶνε, μοὶ φαίνεται, νὰ προτιμήσῃ τις ν' ἀποθάνῃ, παρὰ νὰ ὁμολογήσῃ μετὰ παῤῥησίας πρὸς γυναῖκα ὅτι τὴν ἀγαπᾷ· ἐν πρώτοις ἡ τοιαύτη ὁμολογία δὲν δύναται νὰ τὸν βλάψῃ· ἔπειτα, ἐπὶ ὑποθέσει ὅτι δὲν ἠκούσθη εὐνοϊκῶς, τῷ δίδεται καιρὸς ν' ἀποθάνῃ.—Ὡραία Νισίδα, τῇ λέγω τότε, ὅταν τις ἐξεταζῇ τὸν ἔρωτα μὲ ὄμμα ἀδιάφορον, νομίζει ὅτι βλέπει παιδία μόνον παίζοντα, χλευάζων αὐτὰ καὶ οἰκτείρων· ἀλλ' ὅταν ἡ καρδία του ἦνε τετρωμένη ἀπὸ τὰ φαρμακερὰ αὐτοῦ βέλη, τότε ὄχι μόνον δὲν μᾶς ὠφελοῦσι τὸ πνεῦμα καὶ ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ μᾶς ἀποπλανῶσι. Τοιαύτη εἶνε ἡ κατάστασις τοῦ φίλου μου, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς πολλὰς ἔνδους παρακλήσεις ἐδέχθην νὰ προσφέρω ἐπιστολήν, ἣν ἔγραψε πρὸς τὴν ἐρωμένην του, ἐλπίζων ὅτι θὰ εὕρω ποτὲ καιρὸν νὰ τὴν ἐγχειρίσω. — Δὲν ἐμπορῶ νὰ τὴν ἴδω; ἔχω πολλὴν περιέργειαν νὰ ἴδω τὸ ὕφος ἐπιστολῆς ἀληθῶς; ἐρωτολήπτου!

Δὲν ἄρθκα νὰ μοὶ διαφύγῃ τόσον καλὴ εὐκαιρία· διὸ ἀμέσως ἔσυρα ἀπὸ τοῦ κόλπου μου ἐπιστόλιον ἐγχειρισθέν μοι πρό τινων ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Θιμβρίωνος, ταῦτα αὐτολεξεὶ περιέχον:

« Ἀπόφασιν εἶχον, κυρία, οὐδέποτε νὰ διαῤῥήξω
» τὰ δεσμὰ τῆς σιωπῆς· προετίμων ν' ἀποθάνω, ἀφ'
» κινήσω τὸν οἶκτόν σου μᾶλλον, παρὰ νὰ ζῶ ὑπὸ
» τὴν ὀργήν σου. Ἀλλ' ἤθελεν εἶσθαι πολὺ δεινὸν νὰ
» μὴ σοὶ γνωστοποιήσω ὅτι σὲ λατρεύω· ἐὰν μὲν ἡ
» τοιαύτη ὁμολογία μου δὲν σὲ πειράζῃ, αἰσθάνομαι
» ὅτι θὰ ἐπιθυμήσω εἰπέτι τὴν ζωήν, ἵνα τὴν ἀφιε-
» ρώσω πρὸς λατρείαν σου· ἐὰν δὲ ἡ διαβεβαίωσίς
» μου αὕτη σοὶ φαίνηται ἀξιόποινος, ὁ θάνατός μου
» πάσαυτα θὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν δίκην. »

Ἡ Νισίδα τὸ ἐπιστόλιον τοῦτο ἀναγνοῦσα μετὰ πολλῆς προσοχῆς, νομίζω, μὲ εἶπε, ὅτι τοιαύτη ἀποκάλυψις ἔρωτος μὲ τόσον σέβας προσφερομένη, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ ἀρέσῃ. Σὲ προτρέπω λοιπὸν νὰ τὸ ἐγχειρίσῃς, πεποιθώς περὶ τοῦ αἰσίου ἀποτελέσματος. Τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπιδέχεται πλέον ἀναβολὴν, τῇ ἀπεκρίθην, ὁ φίλος μου ἀποθνήσκει, καὶ δύνασαι νὰ τὸν σώσῃς.—Λοιπόν! πῶς;—Ἀποκρίθητι εἰς τοιαύτην ἐπιστολὴν, ὡς ἐὰν ἀπευθύνετο πρὸς σὲ, καὶ ἡ ἀθῴα αὕτη πανουργία οὐ μόνον αὐτὸν θὰ σώσῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐμὲ θὰ δώσῃ καιρὸν νὰ ἐπιτύχω οὗ τινος ἐπιθυμῶ. — Ὄχι, οὐδέποτε ἀπεκρίθην εἰς ἐρωτικὰς ἐπιστολάς, καὶ δὲν ἐπεθύμουν ἀρχὴ τοῦ ἔρωτός μου νὰ ἦνε ψεῦδος· ἀλλὰ σὲ τί ἐμποδίζει ν' ἀναφέρῃς πρὸς τὸν φίλον σου ὅ,τι πρὸ ὀλίγου συνέβη, θέτων ἀντὶ τοῦ ἐμοῦ τὸ ὄνομα τῆς ἐρωμένης του; Νὰ εἴπῃς δηλαδὴ, ὅτι ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν σου, ὅτι σὲ προέτρεψε νὰ τὴν ἐγχειρίσῃς, ὅτι ἀληθῶς σὺ δὲν ἐτόλμησες νὰ εἴπῃς ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἀνάκεν πρὸς αὐτήν, ἀλλ' ὅτι ἤλπιζες ὅτι θὰ τὴν δεχθῇ χωρὶς ὀργήν. Ἡ ἀπάτη αὕτη θ' ἀποβῇ πρὸς τὸν συμπολίτην σου ὠφέλιμος; καὶ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ παρ' οὐδενὸς ὡς ψεῦδος, ἀφ' οὗ μέλλῃς μετ' ὀλίγον νὰ ὁμιλήσῃς πρὸς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἐρωμένην.

Ἐκπλαγεὶς λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐπίνοιάν της ταύτην, ἐψέλισα εὐχαριστηρίους τινὰς πρὸς αὐτὴν λόγους, καὶ ἔσπευσα ν' ἀναφέρω ταῦτα πάντα πρὸς τὸν Θιμ-

(1) Εἶδος μικρῶν ταχυπλόων πλοίων.

βρίονα. Ἡ ἐλπὶς τῆς ἐπιτυχίας, ἡ κατάστασις τῆς παραφορᾶς του, ἡ εὐγνωμοσύνη του ἦσαν τόσα δεσμὰ κρατοῦντά με δεσμευμένον περισσότερον ἐπὶ τοῦ καθήκοντός μου. Ἐδείκνυον διπλασίαν ἀνησυχίαν παρὰ τῇ Νισίδῃ, θῦμα γενόμενος πάθους αὐξανομένου ἀπὸ τῆς παρουσίας της, καὶ μόνον περὶ τοῦ φίλου μου τῇ ὡμίλουν. Μετεχειριζόμην περὶ αὐτοῦ ἐκφράσεις οἵας δι' ἐμὲ αὐτὸν ὑπηγόρευεν ἡ καρδία μου, καὶ ὑπερέτουν τὴν φιλίαν μέχρις αἱσθήματος, ὅπερ ἔρελλε νὰ τὴν διαλύσῃ.

Ἐπὶ τέλους ἐτόλμησα νὰ δηλώσω εἰς τὴν Νισίδαν τὸ πᾶν, βεβαιῶν αὐτὴν ὅτι ὁ φίλος μου Θιμβρίων δι' αὐτὴν συνέλαβε τὴν ἰδέαν ἐν ἀποτυχίᾳ νὰ ζητήσῃ τὸν θάνατον· ἐξόμνυον τὴν εὐγενῆ καταγωγήν του, τὸν ἐζωγράφισα ὡς ἐὰν ἦτο παρών. Ἡ δὲ Νισίδα δὲν τὸν εἶχεν ὅλως λησμονήσειν, καθότι μοὶ ἐδείξεν ἐκπληξίν τινα εἰλικρινῆ παρὰ προσποιητὴν, μὲ ἐπέπληξε διὰ τὴν θρασύτητά μου, καὶ μὲ ἠπείλησεν ὅτι θὰ καταγγείλῃ ταῦτα πάντα πρὸς τὸν πατέρα της· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς προσποιητικῆς ταύτης ὀργῆς παρετήρησα σαφῶς ὅτι ἠγάπα τὸν Θιμβρίονα.

Ὦ! τοῦτο ἦτον ἡ τελευταία δι' ἐμὲ πληγὴ, ἣν πρὸ πολλοῦ μὲν περιέμενον, ἀλλ' εἰσέτι τοὐλάχιστον μοὶ ἦτον ἀναίσθητος. Ἀπεφάσισα ν' ἀναγγείλω πρὸς τὸν φίλον μου Θιμβρίονα τὴν εὐτυχίαν του, καὶ μετὰ ταῦτα ν' ἀπέλθω εἰς ἐρημίαν, ὅπου οἰκτρῶς νὰ καταλύσω τὸν βίον, ἐννοῶν μὲ ὁποίας δυσχερείας εἶχον ν' ἀντιπαλαίσω· καὶ ὅταν ἐπρόφερον εἰς τὴν ἀντιζηλόν μου ὅτι ἠγαπᾶτο, ἀπώλεσα τὸ λογικόν μου· οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπληρώθησαν δακρύων, καὶ μάτην ἐπροσπάθουν νὰ κρύψω τὴν ἀνησυχίαν μου, προδιδόμενος ἀπὸ τοὺς λυγμούς· αἱ δυνάμεις μου μ' ἐγκατέλιπον, καὶ πεσὼν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ φίλου μου τὸν κατέβρεχον μὲ δάκρυα.

Ὁ δὲ Θιμβρίων θαυμάσας καὶ ἐκπλαγεὶς μὲ κρατεῖ, μ' ἐναγκαλίζεται, μ' ἐπερωτᾷ θέλων νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς τοσαύτης λύπης μου. Ὅσῳ δὲ μᾶλλον ἐσιώπων, τόσῳ μὲ ἠνάγκαζε, τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὴν γῆν ἔχοντα κεκλιμένους. Ἄχ! ἀνέκραξε . . . σὲ ἐννοῶ, ἀπὸ ἔρωτα, ἀπὸ ἔρωτα εἶσαι κατειλημμένος. Φεῦ! καὶ πῶς ἠδύνασο νὰ μὴ ἐρωτευθῇς! Ἡ καρδία σου θρηνεῖ θέλουσα νὰ γείνῃ σφάγιον εἰλικρινοῦς φιλίας, ἐγὼ δὲ θὰ ἦμην ἀνάξιος τοιαύτης, ἂν τὴν ἐδεχόμην. Ἀγάπα τὴν Νισίδαν, δὲν θὰ τὴν ἴδω ποτὲ, θὰ ζήσω ἴσως ἄνευ αὐτῆς. Εὐχαρίστως ἐδεχόμην τὸν θάνατον, ἐὰν ἦτο πρὸς εὐτυχίαν της. Τοιαῦτα λέγων ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν του, ἵνα σπογγίσῃ τὰ δάκρυά του, συσφίγγων με συγχρόνως εἰς τὸ στῆθός του.

Τότε τὸ αἴσθημα τῆς φιλίας πάραυτα μ' ἐνεθάρρυνε, καὶ ἠσθάνθην ἐμαυτὸν ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου. Ἠπατήθης φίλε, τῷ λέγω, δὲν ἀγαπῶ τὴν Νισίδαν, ἀλλὰ τὴν ἀδελφήν της, ἧς τὴν καρδίαν δὲν ἠδυνήθην νὰ ἑλκύσω, καὶ ἡ παραφορὰ ἔρωτος ἀπορριφθέντος εἶνε μόνη αἰτία τῆς ἀπελπισίας μου. Δὲν μὲ ἀπατᾷς; μὲ εἶπε, πρός με ἐνατενίσας.—Οὐδόλως, φίλτατέ μου Θιμβρίον· ἀγαπῶ τὴν Λεύκην περιφρονοῦσαν τὰς εὐχάς μου, καὶ σὲ ζητῶ συγγνώμην ἐὰν ἡ σύγκρισις τῆς εὐτυχοῦς ἐδικῆς σου τύχης πρὸς τὴν ἐδικήν μου ἀπέσπασε δάκρυα πρὸ μικροῦ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου. Σὲ ὑπόσχομαι νὰ μὴ κλαύσω πλέον. Ἐπαισθάνομαι ὅτι πλησίον σου ἡ εὐτυχία μου δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἔρωτα.

Ὁ Θιμβρίων ἀκούσας ταῦτα μὲ ἐπίστευσεν, ἠσθάνθη ἐπειδὴ ὅτι μὲ πιστεύει· καὶ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ βεβαιωθῇ μὲ τὸν καιρὸν περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων μου· ἀπεφάσισα δὲ μάλιστα καὶ ἐγὼ νὰ ἀποδεχθῶ πᾶσαν θυσίαν πρὸς ἡσυχίαν του, διότι δὲν ἠδυνήθην καὶ μόνον νὰ θυσιάσω τὸ ἀληθές μου πάθος, ἀλλὰ ἔπρεπε καὶ νὰ ὑποκρίνωμαι ὅτι αἰσθάνομαι ἄλλο. Τὴν δὲ ἐπαύριον ἀνεκάλυψα εἰς τὴν Λεύκην τὴν ἀλήθειαν, καὶ τῇ ὡμίλησα περὶ τοῦ ἔρωτός μας, ὅπερ ἔπραξα παρ' αὐτῆς τῆς ἰδίας ἤκουσα ὅτι ἠγαπώμην· αὐτὴ καὶ αὐτὴ δὲν εἶχε τὴν τόλμην νὰ τὸ ὁμολογήσῃ καὶ μόλις ὅτε ἐπείσθη ὅτι ἠγαπᾶτο τὸ ἐφανέρωσε πρὸς τὴν ἀδελφήν της. Ἡ τοιαύτη ἐμπιστοσύνη ἐπροξένει καὶ πρὸς τὴν Θιμβρίονα ὠφέλιμος. Ἡ Νισίδα ἐναντιουμένη εἰσέτι πρὸς τὸ αἴσθημα, ὃ ἐφανέρωνε, ἐξεπλάγη ὀλιγώτερον ὅταν εὗρε καὶ ἄλλην ἀγάπην παθῆ, καὶ ἐτόλμησε νὰ κάμῃ λόγον περὶ τοῦ ἔρωτός της χωρὶς νὰ προδῷ περαιτέρω. Ἤδη καὶ αἱ δύο ἀδελφαὶ ἐνεθαρρύνοον ἀλλήλας, σιωπηλῶς δηλοῦσαι τὴν ὑποψίας των· ἡ δὲ ἡδονὴ ὅτι ἐνεπιστεύοντο τὰ ἀπόκρυφα τῆς ψυχῆς των αἰσθήματα ἐμετρίαζε τὴν ὀδύνην τοῦ ἔρωτός των.

Βοηθείᾳ δὲ τῆς μνημονευθείσης ὑποκρίσεώς μου εἶχον ἐλευθέραν πρόσοδον ἐπί τινας ἡμέρας εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Νισίδης, φέρων ἐπιστολὰς τοῦ φίλου μου καὶ παρηγορῶν αὐτὸν ἐνίοτε ὅτι εἶδον τὴν ἐρωμένην του, ἐπιτείνων τότε μάλιστα τὴν προσοχήν μου εἰς τὴν τῆς Λεύκης. Ὁ Θιμβρίων εὐχαρίστως παρατηρεῖ πόσον ἠγαπώμην μ' ἔσφιγγεν εἰς τὰς ἀγκάλας του, μ' ἐμακάριζε διὰ τὴν εὐτυχίαν μου, ὁμνύων ὅτι θὰ νυμφευθῇ τὴν Νισίδαν εἰμὴ καθ' ἣν ἡμέραν ἀγαπῶ ἐγὼ τὴν ἀδελφήν της· ἐγὼ δὲ ὑποχωρῶν εἰς ὅλα, ἐὰν ἡ φιλία ἤθελεν ὑπαγορεύσειν ἐταπείνουν τοὺς ὀφθαλμούς μου.

Ἐν ᾧ δὲ δὲν περιεμένομεν πλέον ἄλλο, εἰμὴ ἀπαντήσεις ἐκ τῆς Ἱσπανίας ἵνα ζητήσωμεν τὴν χεῖρα τῆς Λεύκης καὶ τῆς Νισίδης, Πρανσίλος ὁ ἱππότης ἐκεῖνος, ὁ μετὰ τοῦ Θιμβρίονος ἐν Χέρῃ εἰς ἱππικὴν ἔλθων, ἔφθασεν εἰς Νεάπολιν διὰ τὴν προκληθεῖσαν μονομαχίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἱκανοποίησις ἔπρεπε νὰ δημοσιευθῇ, ἀπῃτεῖτο χρόνος μέχρις οὗ λάβωσι τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως, καὶ προσδιορισθῶσι δικασταί. Ἡ τρομερὰ αὕτη πάλη ὡρίσθη νὰ γείνῃ μετὰ τὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀδείας εἰς ἀγρύχωρον πεδιάδα ὀλίγον ἀπέχουσαν τῆς πόλεως. Ἡ διαθρυλληθεῖσα αὕτη εἴδησις, μ' ὅλην τὴν πρόνοιαν μας, ἔφθασε καὶ μέχρι τῶν ὤτων τῆς Νισίδης, καὶ ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ λύπη ἦσαν ὄχι ὀλιγώτερον τοῦ ἔρωτός της ζωηρά. Ἐρωτόληπτος καὶ τεθλιμμένη ἀδιαλείπτως θρηνοῦσα καὶ ἄπιστος καθ' ὅλας τὰς ὀκτὼ ἡμέρας τῆς ἀναβολῆς τῆς μονομαχίας, αἵτινες τῇ ἐφαίνοντο τόσον μακραὶ καὶ τόσον βραχεῖαι. Ἐκ δὲ τῆς ἀμφιβολίας περὶ τῆς ἐπιτυχίας ἀβεβαιότητος, οὔσης καὶ τοῦ κινδύνου συνεχήματος αὐτοῦ δεινοτέρας, ἐξηντλήθησαν ἐνίοτε αἱ δυνάμεις τῆς, καὶ ἠσθένησεν, ἐφ' ᾧ ὁ πατὴρ

τῆς, ἀγνοῶν τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς ἀσθενείας της, ἀπεφάσισε νὰ τὴν μεταφέρῃ πρὸς θεραπείαν ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὴν ἐν τῷ ἀγρῷ του οἰκίαν.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως, παρεμονὴν δὲ τῆς μονομαχίας, ἡ Νισίδα ἔστειλε καὶ μὲ προσεκάλεσεν, εἰς τῆς ὁποίας τὴν κλίνην πλησιάσας μόλις ἠδυνήθην νὰ τὴν γνωρίσω· διότι τὸ πρόσωπόν της ἦτο κατόχρον, τὸ σῶμά της κάτισχνον, αἱ μακραὶ βλεφαρίδες της βεβρεγμέναι· τότε, Φαβιανὲ, μοὶ εἶπε, μὲ φωνὴν ἀδύνατον, νὰ προτρέψῃς τοὺς ἀποχαιρετισμούς μου πρὸς τὸν Θιμβρίονα, νὰ εἴπῃς πρὸς αὐτὸν ὅτι αἱ ἡμέραι μου εἶνε συνδεδεμέναι μὲ τὰς ἐδικάς του, καὶ ὅτι αὔριον τελειόνει ἡ ζωή μου. Ὅσον δὲ ἐσὲ τὸν μόνον μετ' ἐμὲ δυστυχῆ φίλον του, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι δὲν θὰ τὸν ἐγκαταλίπῃς, καὶ ἐὰν συμβῇ καὶ ἀπευκταῖόν τι, θὰ παρευρεθῇς ἐκεῖ νὰ τὸν βοηθήσῃς. Ἄχ! ἐπεθύμουν, ἐὰν μοὶ ἦτο δυνατὸν, νὰ τὸν ἠκολούθουν· ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο κατ' οὐδένα τρόπον εἶνε δυνατὸν, ἐπρόσθεσε, σείρασα ἀπὸ τοῦ κόλπου της ἅγιόν τι λείψανον δακρυβρεγμένον, δὸς κἂν αὐτὸ πρὸς αὐτὸν, εἶπε, καὶ εἰπέ τῳ, ὅτι ἀπὸ πολλοὺς πολλάκις μὲ διέσωσε τοῦτο κινδύνους, καὶ ὅτι αὔριον θὰ τῷ ἦνε ὠφελιμώτατον. Μίαν ἔτι χάριν ἔχω νὰ σὲ ζητήσω· εἶμαι ἑτοίμη ν' ἀναχωρήσω μετὰ τοῦ πατρός μου πρὸς ἀνάρρωσίν μου διὰ τὴν ἐν τῷ ἀγρῷ οἰκίαν μας κειμένην μίαν μόνον λεύγαν μακρὰν τοῦ πεδίου τῆς μάχης· ὑποσχέθητί μου ὅτι ἔρχεσαι ἐκεῖ εἰς τὴν τὴν στιγμὴν νὰ μοὶ ἀναγγείλῃς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πάλης. Καὶ εἰ μὲν ὁ Θιμβρίων εἶναι νικητὴς, θὲς ἐπὶ τοῦ βραχίονός σου τὴν λευκὴν ταύτην ταινίαν, ἥτις μακρόθεν φανεῖσα θὰ μ' ἀραιρέσῃ τὴν ἀνησυχίαν μου· ἐὰν δ' ὑποχωρήσῃ, δὲν θὰ ἔχω πλέον τὴν ἀνάγκην σου.

Ὑποσχεθεὶς λοιπὸν ταῦτα πάντα σπεύσας ἔφερον τὸ ἅγιον ἐκεῖνο λείψανον εἰς τὸν Θιμβρίονα, οὗ τὸ ἀγέρωχον καὶ ἡ ἀνδρία ἐδιπλασιάσθησαν, ἀφ' οὗ τὸ ἔλαβεν, εἶτα μετ' εὐλαβείας αὐτὸ ἀσπασθεὶς τὸ ἔθεσεν εἰς τὸν κόλπον του. καὶ, βέβαιος ὢν περὶ τῆς νίκης του, ἐφαίνετο ὅτι προεκάλει τὸ πᾶν εἰς μονομαχίαν.

Ἡ στιγμὴ τέλος τῆς μονομαχίας ἔφθασε, καὶ πάντες οἱ κάτοικοι τῆς Νεαπόλεως παρευρέθησαν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης. Ὁ Θιμβρίων δὲ καὶ ὁ Πρανσίλος παρουσιάζονται, ἐκλέξαντες ὅπλα μονομαχίας τὴν σπάθην καὶ τὸ ἐγχειρίδιον.

(Ἀκολουθεῖ).

ΕΡΡΙΚΟΣ ΚΛΑΙΓ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

(Τέλος. Ἴδε Φυλλ. 58.)

Παρηκολουθήσαμεν τὸ πολίτευμα τοῦ Κλαΐῦ μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν αἱ ὁμόσπονδοι πολιτεῖαι ἀνεγνώρισαν τὰς πάλαι Ἱσπανικὰς καὶ Πορτογαλικὰς ἐν Ἀμερικῇ ἀποικίας, ὡς πολιτείας ἀνεξαρτήτους, καὶ ἀνέλαβον τὴν περὶ τῆς αὐτονομίας τοῦ Νέου Κόσμου εὐθύνην, ἀποφηνάμεναι ἐπισήμως, ὅτι θέλουν θεωρήσει ὡς προσβολὴν κατ' αὐτῶν γενομένην πᾶσαν ἐπέμβασιν τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀμερικανικῆς Ἠπείρου. Ὁ Κλαΐῦ ὑπῆρξεν ὁ πρωτουργὸς τοῦ πολιτικοῦ τούτου συστήματος, τὸ ὁποῖον ἦτο μέγα τολμηρὸν, ἀλλ' ὄχι θρασύ· διότι ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἠσθάνθη, καὶ ἐξέθεσε τοῦτο διὰ μακρῶν εἰς τοὺς πρὸς τὴν βουλὴν λόγους του, ὅτι ἡ παρὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης συγκροτηθεῖσα ἱερὰ συμμαχία, ὅσῳ δήποτε καὶ ἂν ἐπεθύμει τὴν ἀπόλυτον τῶν νομίμων καθεστώτων διατήρησιν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐξ συμφώνου σταυροφορίαν διαπόντιον ἵνα ἀνορθώσῃ τὴν παρ' αὐτῆς θεωρουμένην νόμιμον ἐξουσίαν τοῦ Βασιλέως τῆς Ἱσπανίας· ὅτι ἕκαστος τῶν ἡγεμόνων εἶχε τοὺς ἀπασχολοῦντας αὐτὸν ἰδίους περισπασμούς· ὅτι ἡ ἰσχυροτάτη τῶν ναυτικῶν δυνάμεων, ἡ Ἀγγλία, ἀντὶ νὰ συμφωνήσῃ εἰς τοιαύτην ἐπιχείρησιν, ἤθελεν ἐξεναντίας ἀντισταθῇ εἰς αὐτὴν, διότι προφανῶς εἶχεν ἐμψυχώσει τοὺς ἐπαναστάτας· ἡ δὲ χειραφεσία τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς συνέφερε προδήλως εἰς τὴν ἐπίδοσιν τοῦ Ἀγγλικοῦ ἐμπορίου, περὶ οὗ πλεῖστον ἡ Ἀγγλία ἐκήδετο. Τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου εἶχεν ἔλθει ὡς πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἱσπανικῆς Ἀμερικῆς, αἱ δ' ὁμόσπονδοι πολιτεῖαι πρὸ παντὸς ἄλλου ὤφειλον βεβαίως καὶ νὰ ἐννοήσωσι τοῦτο, καὶ, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεώς των, νὰ τὸ κυρώσωσιν. Οὕτω πολιτευόμεναι ἐνίσχυον καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν, ὅπερ οὐδ' ἄχρηστον, οὐδὲ παράλογον ἦτο εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης εἶχον στρατοὺς πολυαριθμους καὶ γεγυμνασμένους, τοὺς ὁποίους δὲν ἤξευρον πῶς νὰ μεταχειρισθῶσι, παρωργισμένοι δὲ ὄντες κατὰ πάσης καινοτομίας, εὐχερῶς ἠσπάζοντο καὶ αὐτὰς τὰς ἀλλοκοτωτέρας περὶ ἀνορθώσεως τῆς ἀρχαίας τῶν πραγμάτων καταστάσεως ἰδέας. Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἱσπανῶν, αἱ ὁμόσπονδοι πολιτεῖαι προσελάμβανον νέον δικαίωμα εἰς τὸ νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸν σύλλογον τῶν ἄλλων δυνάμεων· διότι ἔπαυον τῳόντι τοῦ νὰ θεωρῶνται ὡς φαινόμενον μοναδικὸν εἰς τὸν κόσμον καὶ ὡς ἀνωμαλία ἐπικίνδυνος· ἀλλ' ἀπέβαινον ἡγεμόνες στρατοῦ, ὅστις, ὡς εὐλόγως τότε ἠλπίζετο, ἔμελλε νὰ καταστῇ ἰσχυρὸς, ἀπέβαινον κεφαλὴ σώματος μεγάλου. Τελευταῖον ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἱσπανικῶν χωρῶν ἔμελλε νὰ ἀποδῇ λυσιτελεστάτη καὶ εἰς τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα τῶν Ὁμοσπόνδων πολιτειῶν· ἡ αὐλὴ τοῦ Μαδρίτου, ἐνόσῳ ἐκυριάρχει τῶν χωρῶν ἐκείνων, ἀπέκρουεν ἀπὸ αὐτῶν πᾶν ξένον ἐμπόρευμα· γενόμεναι δὲ ἀνεξάρτητοι αὗται ἔμελλον νὰ ἀνοίξωσι τὰς πύλας των· αἱ δὲ Ὁμόσπονδοι πολιτεῖαι, καθὸ πλησιέστεραι, ἠδύναντο νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τούτων πλειότερον παντὸς ἄλλου· ἂν ἔσπευδον μάλιστα, προλαμβάνουσαι τὰς ἄλλας δυνάμεις νὰ τείνωσιν εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους χεῖρα φίλην καὶ ἀρωγὸν, ἠδύνατο νὰ λάβωσιν ἰδιάζοντα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν δίκαια καὶ ν' ἀξιωθῶσιν ἐπικερδῶν προνομίων.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ λόγοι, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐρειδόμενος ὁ Κλαΐῦ ἠγωνίσθη καὶ κατώρθωσε νὰ καταπείσῃ τοὺς ὁμογενεῖς νὰ ἀσπασθῶσι πολιτικὸν σύστημα νέον, νὰ ἀναλάβωσι τὴν προστασίαν τῆς ὅλης Ἀμερικανικῆς Ἠπείρου. Λέγομεν πολιτικὸν σύστημα νέον, διότι ὁ πρωτουργὸς τῆς ἐλευθερίας τῶν Ὁμοσπόνδων πολιτειῶν, ὁ Οὐασιγκτῶν, εἶχε πρεσβεύσει καὶ συστήσει ἐξενοντίας τὴν ἀρχὴν, ὅτι ἡ πατρὶς αὐτοῦ δὲν πρέπει ν' ἀναμιγνύεται εἰς τὰ τῶν ἄλλων πράγματα. Ἀλλ' ὁ Οὐασιγκτῶν ἐπολιτεύετο μετὰ τοιαύτης συστολῆς, διότι τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, ἡ πατρὶς ἦτο ἀδύνατος ἀκόμη. Ναὶ μὲν, ὁ νέος ἐκεῖνος Ἡρακλῆς δὲν εἶχεν εἰσέτι λάβει τὴν ὅλην αὐτοῦ ῥώμην καὶ ἰσχύν, οὐδὲ καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Κλαΐῦ τὸν κατέπεισε νὰ λάβῃ τὴν ἀθλητικὴν ταύτην θέσιν, ἀλλὰ, διὰ σκιρτήματος γενναίου, εἶχεν ἤδη ἐκπηδήσει ἀπὸ τῆς κοιτίδος αὐτοῦ καὶ εἶχε δοκιμάσει τὰς δυνάμεις Ὅλα τὰ ὄντα ὅσα κέκτηνται δύναμιν εὐρύνουσι, κατὰ νόμον γενικὸν, τὴν χώραν τὴν ὁποίαν κατέχουσι, καὶ διαστέλλουσιν ἀδιακόπως τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας των διὰ νὰ ὑπάρξωσι τὰ τοιαῦτα, ὄντα, ἔχουσι χρείαν ἀπαραίτητον εὐρυχωρίας. Τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τὰ ἔθνη. Πᾶν ἔθνος τοῦ ὁποίου αἱ δυνάμεις ἀναπτύσσονται εἶναι φιλόδοξον, τὸ δὲ στερούμενον φιλοδοξίας ἔθνος παρακμάζει· ὥστε μάταιον εἶναι τὸ νὰ συμβουλεύωμεν εἰς ἔθνος προαγόμενον τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ὀλιγάρκειαν. Ὅ,τι μόνον εὐλόγως δυνάμεθα νὰ ἀπαιτήσωμεν ἀπὸ τὰ μεγάλα ταῦτα σώματα, ἐπόσον ὀργῶσι καὶ σπαργῶσιν, εἶναι ἡ περὶ τὰς ἀξιώσεις μετριότης· ἔτι δὲ νὰ μεταχειρίζωνται τὴν ῥώμην αὐτῶν πρὸς τὸ κοινὸν τοῦ πολιτισμοῦ συμφέρον, νὰ μὴ ὑβρίζωσι τὴν δικαιοσύνην, νὰ μὴ καταπατῶσι τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν. Τοῦτο δὲ ἐπεθύμει καὶ ὁ Κλαΐῦ· διότι οἱ λόγοι αὐτοῦ, αἱ πράξεις αὐτοῦ, αἱ ἔχθραι εἰς τὰς ὁποίας ἐξετέθη ὑποστηρίζων μὲ θαυμαστὴν σταθερότητα τὰς ἀρχὰς τῆς μετριότητος, μαρτυροῦσιν ὁπόσον ἤθελεν, ὥστε ἡ Ἀμερικὴ, ὑψοῦσα τὴν σημαίαν τῆς πολιτικῆς τὴν ὁποίαν ἐσύστησε εἰς αὐτὴν, νὰ σεβασθῇ συγχρόνως τὰ ἀλλότρια δίκαια. Δι' ἅπαντος τοῦ βίου, ἀντέστη ἐπιμόνως εἰς τὸ κατακτητικὸν πνεῦμα, εἰς τὴν ὑπερίσχυσιν τοῦ στρατιωτικοῦ πνεύματος ὡς πρὸς τὰ ἔσω πράγματα καὶ ὡς πρὸς τὰ ἔξω· δι' ἅπαντος τοῦ βίου ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν μέτριος ἄνθρωπος, οὐδ' ἐπτοήθη ποτὲ οὔτε ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς καὶ τὴν ὑπεροψίαν τῶν ξένων δυνάμεων, οὔτε ἀπὸ τὰς αὐθάδεις κραυγὰς τῶν ἐσωτερικῶν φατριῶν. Ἀποχωριζόμενος δὲ ἀπὸ τῶν Ἄγγλων πληρεξουσίων μεθ' ὧν διεπραγματεύθη καὶ ὑπέγραψε ἐν Γανδαύῳ τὴν περὶ εἰρήνης συνθήκην, εἶπεν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀξιομνημονεύτους τούτους λόγους. «Ὑπεγράψαμεν μεθ' ὑμῶν, Κύριοί μου, συνθήκην δι' ἧς καταπαύουσι μὲν αἱ πρὸς τὴν ὑμετέραν πατρίδα ἐχθροπραξίαι, ἀσφαλίζονται δὲ τὰ τῆς ἡμετέρας δίκαια. Δὲν ἠδυνήθημεν νὰ καταπείσωμεν ὑμᾶς ν' ἀναγνωρίσετε ῥητῶς τὴν ἐλευθερίαν τῆς θαλασσοπλοΐας, διότι εἰς τὸ τέλος τοῦ πολέμου, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, εὑρέθημεν μόνοι καὶ ἄνευ φίλων ἀπέναντι ὑμῶν, οἵτινες εἴχατε ὑπὲρ ὑμῶν ἁπάσας τὰς ἄλλας δυνάμεις. Ἀλλὰ δὲν παρητήσαμεν τὴν περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐκείνης ἀξίωσιν, ἣν περὶ πλείστου ποιούμεθα, καὶ ἔστε βέβαιοι ὅτι ἂν ἐπαναλάβετέ ποτε τὴν ἀδικίαν, θέλομεν ἐν ἅμα ἐπαναλάβει καὶ ἡμεῖς τὸν πόλεμον. Δὲν παρεξετράπη δὲ τοῦ ὑπερτάτου τούτου πνεύματος τῆς καιοσύνης καὶ ὅταν προέκειτο νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς ἡμᾶς νους. Ὁσάκις εἶδε τὴν κυβέρνησιν τῆς πατρίδος προτείνουσαν παραλόγους ἀξιώσεις ὡς πρὸς ἄλλα ὁσάκις εἶδε τοὺς κομματάρχας ἀγωνιζομένους, ἐπὶ μαγωγίᾳ, νὰ ἐμπλέξωσι τὴν πατρίδα των εἰς κατατικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀντέστη ἀείποτε εἰς πάντα ταῦτα. Ἀποδείξεις τούτων ἠδυνάμεθα νὰ ἐπιφέρωμεν ἀπείρους· ἰδίως δὲ οὕτως ἐπολιτεύθη, ὅτε περὶ τὰ τοῦ 1834 ὁ στρατηγὸς Ἰάκκσων ἠπειλήκεισαν, ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ διαγγέλματι, ὅτι θέλει διατάξει τὴν κατάσχεσιν ἁπάντων τῶν Γαλλικῶν πλοίων καὶ ἐπέμψει καταδρομικὰ κατ' αὐτῶν, ἐὰν ἡ Γαλλία δὲν σπεύσῃ νὰ πληρώσῃ τὴν συμφωνηθεῖσαν μὲν, ἀλλὰ μήπω ὑπὸ τῶν βουλῶν κυρωθεῖσαν ἀποζημίωσιν τῶν 25 ἑκατομμυρίων φράγκων. Οὕτως ἐπολιτεύθη ἐπὶ ὁσάκις ἐγένετο λόγος νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοῦ Μεξικοῦ καμμία ἐπαρχία του· ὁ Κλαΐῦ ἐπεθύμει ὥστε ἡ Ὁμοσπονδία νὰ μὴ ἀφαιρέσῃ οὔτε ἀπὸ τὴν δημοκρατίαν ταύτην, οὔτε ἀπὸ κανένα ἄλλον σπιθαμὴν γῆς· καὶ τοῦτο διετέλεσε πιστὸς ἀκόλουθος τῆς τοῦ Οὐασιγκτῶνος πολιτικῆς· ηὐλαβεῖτο θρησκευτικῶς τὰ πάντα τὰ τῆς πατρίδος τοῦ, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἀνεδείκνυε σταθερότητα ἀδιάσειστον. Ἡ μόνη μεταβολὴ ἣν ἐπήνεγκεν εἰς τὰ παραδόσεις τὰς ὁποίας κατέλιπεν ὁ πατὴρ ἐκείνης τῆς πατρίδος ἦτο τὸ νὰ καταστήσῃ τὴν Ἀμερικανικὴν ὁμοσπονδίαν ἀλληλέγγυον ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας παντὸς νέου κόσμου, ἅμα ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη ἠπειλεῖτο κινδυνεύσει ἀπὸ τῆς Εὐρώπης. Καὶ, ἀνάγκη ἦτο τὸ ὁμολογήσωμεν αὐτοὶ οἱ Εὐρωπαῖοι, ἡ πολιτικὴ αὕτη δὲν ἦτο παράλογος, ἀλλὰ συνετὴ ἅμα καὶ γενναία.

Μετ' ὀλίγον πολλαὶ ἐδόθησαν αὐτῷ ἀφορμαὶ καὶ ἀποδείξῃ τὰ συντηρητικὰ αὐτοῦ φρονήματα. Οἱ Ἀμερικανοί, ἀφοῦ ἠγόρασαν παρὰ τῶν Γάλλων τὴν Λουισιανὴν, ἔτρεψαν τὴν προσοχήν των πρὸς τὴν Φλωρίδα ἥτις περιελαμβάνετο μεταξὺ τῆς κοιλάδος τοῦ Μισισιπίου καὶ τῆς Γεωργίας· ἐπεθύμουν δὲ καὶ ἄλλα πράγματα εἰς τὸν ποταμὸν Ἰσπανικὰ κτήματα, ἀλλ' κύριοι ὄντες τοῦ Μισισιπίου, εἶχον χρείαν τῶν κτημάτων αὐτῶν. Ὅθεν περιῆλθον εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὴν Ἰσπανίαν περὶ τῆς ἐπὶ χρήμασι παραχωρήσεως τῆς Φλωρίδος, ἥτις εἰς χεῖρας τῶν Ἰσπανῶν ἦτο παντάπασιν ἄγονος. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ πολέμῳ, τῷ 1818, Ἰνδικαί τινες φυλαὶ, παρὰ τὴν Φλωρίδα οἰκοῦσαι, φονεύουσί τινας λευκούς· ἀφοῦ δὲ ἔπαθον προηγουμένως τὰ αὐτὰ παρὰ τῶν λευκῶν. Ὁμόσπονδοι πολιτεῖαι ἐπεχείρησαν τὴν τιμωρίαν τῶν Ἰνδῶν, καὶ ἀνέθεντο τὸ ἔργον εἰς τὸν στρατηγὸν Ἰάκκσωνα, τὸν περὶ Νέαν Ὀρλεάνν κατὰ τῶν Ἄγγλων νικηφορήσαντα καὶ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1812 τοὺς ἐχθροὺς δεινῶς σωφρονήσαντα, καταλαβόντα μάλιστα, παρὰ τὰ δίκαιον τῶν ἐθνῶν, καὶ τὸν ἐν Φλωρίδι λιμένα Πενσικόλας. Ὁ στρατηγὸς Ἰάκκσων ἦτο ὅλως ἀνεπιτήδειος νὰ κατορθώσῃ τὴν μεταξὺ λευκῶν καὶ Ἰνδῶν συνδιαλλαγὴν καὶ ἔμελλε πρυθήλως νὰ ἐπιχειρήσῃ μᾶλλον τὴν ἐντελῆ τῶν ἰθαγενῶν ἐξόντωσιν· διότι ἦτο μὲν στρατιωτικὸς ἄριστος, ἀλλὰ παράφορος εἰς ὑπερβολὴν, πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἀδυσώπητος, καὶ ἕτοιμος νὰ τολμήσῃ τὰ πάντα, ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν σκοπόν του, ἤτοι εἰς τὴν τῶν Ἰνδῶν καταστροφήν. Ἔπραξε δὲ τῷ ὄντι κατὰ τῶν Ἰνδικῶν ἐκείνων φυλῶν τὰ ἀσύγιστα, καὶ σκανδαλωδῶς παρεβίασεν, ὡς πρὸς τοὺς Ἰσπανοὺς, τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν. Ὑψώσας πλαστὴν σημαίαν εἰρήνης, παγιδεύει εἰς τὸ στρατόπεδόν του τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἰνδῶν, καὶ, ἅμα συλλαβὼν αὐτοὺς, διατάσσει νὰ τοὺς κρεμάσωσιν εἰς τὰ δένδρα, ὡς ἄγρια θηρία. Δύο Ἄγγλοι συνελήφθησαν ὁ μὲν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, ὁ δὲ εἰς χώραν Ἰσπανικήν· ὁ πρῶτος δὲν ἔφερεν ὅπλα καὶ ἔλεγεν ἑαυτὸν ἔμπορον, ὅπερ ἦτο ἀληθὲς· ὁ ἄλλος κατεμηνύετο, ὅτι εἶχε πληροφορήσει τοὺς Ἰνδοὺς περὶ τῶν δικαίων, τὰ ὁποῖα ἀπέδειμεν αὐτοῖς ἡ ἐν Γανδαύῳ συνομολογηθεῖσα συνθήκη, ὅπερ δὲν ἦτο ἔγκλημα μέγα, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν παντάπασιν ἔγκλημα δὲν ἦτο. Ὁ Ἰάκκσων τοὺς ὑποβάλλει εἰς στρατοδικεῖον, τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὰς τοὺς κατεδίκασεν, ἀλλ' ἔπειτα, ἐπὶ νέᾳ ἐκτιμήσει τῶν μαρτυριῶν, ἀνεκάλεσε τὴν ἀπόφασιν ὡς πρὸς τὸν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς συλληφθέντα. Οὐδὲν ἧττον ὁ Ἰάκκσων πέμπει ἀμφοτέρους εἰς τὴν ἀγχόνην καὶ ὑποβάλλει εἰς τὴν κυβέρνησιν ἀναφοράν, βεβαιοῦσαν ὅτι νομίμως ἐδικάσθησαν καὶ κατεδικάσθησαν. Ἔπειτα δὲ, ἐπὶ ἀνυποστάτῳ προφάσει, ἐμβάλλει εἰς τὴν Φλωρίδα, ἐνῷ αἱ Ὁμόσπονδοι πολιτεῖαι ἦσαν ἐν εἰρήνῃ καὶ εἰς φιλικὰς μάλιστα διαπραγματεύσεις πρὸς τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ἐνῷ ῥηταὶ διαταγαὶ τὸν εἶχον δοθῆ ἐξ Οὐασιγκτῶνος νὰ μὴ παραβιάσῃ τὰ Ἰσπανικὰ σύνορα. Ἀλλ' αὐτὸς κυριεύει ἓν Ἰσπανικὸν φρούριον, καὶ τοι μηδεμίαν εἰς τοῦτο λαβὼν ἀφορμὴν ὡς ἐκ τοῦ πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς πολέμου, οἵτινες εἶχον διαλυθῆ καὶ τραπῆ εἰς φυγήν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ διοικητὴς τῆς Φλωρίδος τὴν ἔγραψεν ἀπὸ Πενσικόλας παραπονούμενος διὰ τὴν ἐχθροπραξίαν ταύτην, ὁ Ἰάκκσων, εἰς ἀπάντησιν, κυριεύει καὶ αὐτὴν τὴν Πενσικόλαν καὶ ἕτερον προσέτι Ἰσπανικὸν φρούριον.

Ἔθνος εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἤθελεν εὑρεθῆ φωνὴ ἰσχυρὰ, ἵνα στιγματίσῃ τοσαύτας βιαιοπραγίας καὶ ὠμότητας, κινδυνεύει βεβαίως ν' ἀπολέσῃ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ εἶναι ἄξιον τοιαύτης τύχης. Καὶ ὅμως τὸ παράδοξον εἶναι, ὅτι ἡ κυβέρνησις ἐδίσταζε νὰ ἐπιτιμήσῃ τὸν στρατηγὸν Ἰάκκσωνα, ὅστις οὐ μόνον μέγα ἴσχυε παρὰ τοῖς πολλοῖς, διὰ τὴν περὶ Νέαν Ὀρλεάνν νίκην, ἀλλὰ καὶ ὅριον δὲν εἶχεν εἰς τὴν παραφορόν του. Ὁ πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδίας, εἴτε φοβούμενος εἴτε χαριζόμενος εἰς τὸν ἄνδρα, καθὸ ὁμόφρονα, ἐπολιτεύετο πρὸς αὐτὸν μετὰ πλείστης συστολῆς· καὶ πολλοὶ τῶν δευτερευόντων ἀρχηγῶν τῆς δημοκρατικῆς μερίδος εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ Ἰάκκσων καὶ οἵτινες ἐγνώριζον τί φρονεῖ ὁ Μονρόης, ἤθελον νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν στρατηγὸν εὔνοιαν τοῦ δήμου, ἵνα ἀναδείξωσιν αὐτὸν ὑποψήφιον πρόεδρον κατὰ τὰς προσεχεῖς ἐκλογάς. Ἀλλ' ὅμως εἰς τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Γεωργίας ἀνέλαβε νὰ ὑποβάλῃ πρότασιν περὶ ἐπιτιμήσεως τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἡ ἐξετάσασα τὴν πρότασιν ἐπιτροπὴ παρεδέχθη αὐτὴν, ἡ δ' ἐντεῦθεν προκύψασα ἐν τῇ βουλῇ συζήτησις ἀπέβη σφοδροτάτη. Τριάκοντα καὶ εἷς βουλευταὶ ἔλαβον τὸν λόγον· ὁ Κλαΐῦ ἐλάλησε δίς. Ὁ Κλαΐῦ ἐτίμα τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πολεμικὴν ἱκανότητα τοῦ στρατηγοῦ· ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ πράξεις αἵτινες κατέστρεφον τὸ κῦρος τοῦ νόμου, παρεβίαζον τὸ σύνταγμα, καὶ περιῴριζον τὰ δίκαια τῆς ἀνθρωπότητος. Εὐγλωττότατος δὲ ἀνεδείχθη ἐν τῇ συζητήσει καθ' ἣν ἐξετίμησε τὴν διαγωγὴν τοῦ Ἰάκκσωνος· ἀφοῦ ἀπένειμε τὴν δέοντα ἔπαινον εἰς τὰς παρελθούσας τοῦ ἀνδρὸς ὑπηρεσίας, καθ.κέτευσε θερμῶς τὴν συνέλευσιν, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος, νὰ ἀποδείξῃ, δι' ἀποφάσεώς της, ὅτι δὲν ἐγκρίνει τὰς βιαιοπραγίας ἐκείνας καὶ ἀπειθείας, αἵτινες ἄλλως ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσιν ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Ματαίως ὅμως ἠγωνίσθη· οἱ φίλοι τοῦ Ἰάκκσωνος καὶ οἱ ὑπουργικοὶ βουλευταὶ ὑπερίσχυσαν καὶ ἡ πρότασις τῆς ἐπιτροπῆς ἀπεβλήθη διὰ πλειονοψηφίας.

Ἐλθόντος μετά τινα χρόνον τοῦ στρατηγοῦ εἰς Οὐασιγκτῶνα, ὁ Κλαΐῦ, θέλων νὰ τὸν ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν τὸν ἔψεξεν εἰμὴ μὲ λύπην του καὶ διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ καθῆκον ἱερὸν, δὲ ὅτι δὲν ἔπαυσε νὰ τὸν τιμᾷ, ὡς καὶ διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ τρανῶς ἐδήλωσεν, ὑπῆγε νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ. Ὁ Ἰάκκσων δὲν τὸν ἀπέδωκε τὴν ἐπίσκεψίν του, ἐξετραχηλίσθη κατ' αὐτοῦ εἰς ὕβρεις κίσχρας, εἰς ἀπειλὰς γελοίας, αἱ ὁποῖαι παντάπασι δὲν ἐτάρραξαν ὁ Κλαΐῦ, καὶ δὲν ἔπαυσεν ἐκτοτε πνέων μῖσος ἀδυσώπατον κατὰ τοῦ περιφανοῦς τούτου πολιτικοῦ ἀνδρός. Πολλάκις δὲ καὶ ἄλλοτε ὁ Κλαΐῦ, διότι ἠθέλησε νὰ φανῇ ὑπέρμαχος τοῦ νόμου, ἀπέκτησεν ἐχθροὺς ἀδιαλλάκτους, οἵτινες κατεπίκρανον τὸν βίον του.

Μικρὸν δ' ἔπειτα βλέπομεν τὸν ἄνδρα ἀναλαμβάνοντα, ὡς πρὸς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ πράγματα, τὸ ἔργον τοῦ διαλλακτοῦ, εἰς ὃ ἦτο μάλιστα ἐπιτήδειος. Τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον προσήκει μᾶλλον παντοῦ καὶ πάντοτε εἰς τὴν κυβέρνησιν, εἶναι καὶ δι' αὐτὴν δυσχερές· πολὺ δὲ ἀκανθωδέστερον ὑπάρχει εἰς τὸν κατ' ἰδίαν ἄνθρωπον. Σφοδρὰ ἔρις παρήχθη τότε εἰς τὴν βόρειον Ἀμερικὴν ἐκ τούτου, ὅτι ἡ χώρα τοῦ Μισσουρὶ ἐζήτει νὰ λάβῃ ἐν τῇ Ὁμοσπονδίᾳ τὸ ἀξίωμα καὶ τὰ δίκαια τῆς πολιτείας. Ἡ ἀξίωσις ἦτο δικαία, διότι ἡ χώρα εἶχε τὸν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν τῶν κατοίκων· ἀλλ' οἱ πλείονες τῶν κατοίκων τούτων ἤθελον συγχόνως τὴν παρ' αὐτοῖς διατήρησιν τῶν δούλων. Ἡ δ' Ὁμοσπονδικὴ βουλὴ ἀνεγώρισε μὲν τὸ Μισσουρὶ ὡς πολιτείαν, ἀλλὰ παρεισήγαγεν ἐν τῇ περὶ τούτου πράξει της ἄρθρον, σκοπὸν ἔχον τὴν βαθμιαίαν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐκείνῃ κατάργησιν τῆς δουλείας. Ἡ γνώμη τῶν κατοίκων τοῦ Μισσουρὶ ἦτο βεβαίως ὀλεθρία, ἀλλὰ ἦτο γνώμη τῶν πλειόνων· ὁ δὲ Κλαΐῦ, ὅστις ἀείποτε ὑπῆρξε πολέμιος τῆς δουλείας, ἐνόμισεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι ἡ βουλὴ δὲν εἶχε κατὰ τὸ σύνταγμα τὸ δικαίωμα νὰ παραβιάσῃ τὴν θέλησιν τῶν κατοίκων τοῦ Μισσουρὶ

Οὕτω ἐφρόνησε καὶ ἡ Γερουσία, ἥτις ἀπέρριψε τὴν τροπολογίαν ἐκείνην τῆς βουλῆς. Ἀλλ' ἡ βουλὴ ἐπέμεινεν, ὥστε ὅτε ἡ σύνοδος ἔφθασεν εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς, τὸ ζήτημα ἔμεινεν ἄλυτον. Ἐπὶ τῆς ἑπομένης συνόδου, ταραχαὶ μεγάλαι ἐπεκράτησαν καθ' ὅλην τὴν Ἀμερικήν· ἐνόμιζες, λέγει εἷς τῶν ἱστορικῶν, ὅτι σεισμὸς τὴν ἄγει καὶ τὴν φέρει· ἡ ὁμοσπονδία ἀνεσείσθη τῷ ὄντι ἐκ βάθρων. Αἱ σωματοτρόφοι πολιτεῖαι ἔλεγαν ὅτι θέλουν ἀπηπαπαθῆ ἀπὸ αὐτῆς ἐὰν λάβῃ κῦρος ἡ ἀπόφασις τῆς βουλῆς. Οἱ δ' ἀνταγωνισταὶ τῆς δουλείας ἀξίουν, ὅτι εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβάλωσι τὸν ὅρον ἐκεῖνον εἰς τὴν νέαν πολιτείαν. Τελευταῖον ἐπῆλθε συμβιβασμός, δυνάμει τοῦ ὁποίου τὸ μὲν Μισσουρὶ ἐγένετο δεκτὸν ἄνευ ὅρου, ἀλλ' ἐκανονίσθη συγχρόνως, ὅτι τοῦ λοιποῦ ἡ δουλεία δὲν θέλει ἐπιτραπῆ εἰς οὐδεμίαν πολιτείαν κειμένην πρὸς βορρᾶν τοῦ 36 ½ βαθμοῦ τοῦ πλάτους. Ὁ Κλαΐυ συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ συμβιβασμοῦ τούτου, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου ἡ ἔρις ἐφαίνετο καταπαυόμενα. Ἀλλὰ ἡ θύελλα ἐξεκινήσεν ἐπέσκηψεν ἐκ νέου ὑπέρ ποτε σφοδρότερα.

Ἐδείχθη νὰ ἐξελεγχθῇ τὸ ἰδιαίτερον σύνταγμα τῆς νέας πολιτείας, ἵνα πιστοποιηθῇ ὅτι οὐδὲν περιεῖχε τὸ ἀντιβαῖνον εἰς τὸ γενικὸν τῆς Ὁμοσπονδίας πολίτευμα. Ὅθεν κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1820, οἱ κάτοικοι τοῦ Μισσουρὶ ἔπεμψαν εἰς τὴν βουλὴν τῆς ὁμοσπονδίας τὸ πολίτευμά των, τοῦ ὁποίου ἓν ἄρθρον διελάμβανεν, « ὅτι ἡ τοπικὴ βουλὴ τοῦ Μισσουρὶ θέλει ψηφίσει ὅσον ἐνεστὶ τάχιον νόμους ἀπαγορεύοντας εἰς τοὺς μὴ λευκοὺς ἐλευθέρους νὰ κατασταθῶσιν, ἐφ' ὁποιαδήποτε προφάσει ἐντῇ πολιτείᾳ. » Ἡ ἐκραγεῖσα κατὰ τοῦ ἄρθρου τούτου ἀντιπολίτευσις ὑπῆξε φοβερά, διότι τῷ ὄντι διάταξις τοιαύτη ἀνέτρεπε πᾶσαν ἰδέαν ἐλευθερίας καὶ ἀνοχῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἄνθρωποι ἔχοντες τὸ δικαίωμα νὰ καταστηθῶσιν ὁπουδήποτε τῆς Ὁμοσπονδίας ἤθελον, μόνον ἀπὸ τὸ Μισσουρὶ ἔμελλον νὰ διατελῶσιν ἐξωστρακισμένοι. Τὸ ἄρθρον λοιπὸν ἦτο ἀπαράδεκτον. Ἀφ' ἑτέρου οἱ κάτοικοι τοῦ Μισσουρὶ καὶ οἱ ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ φίλοι των ἰσχυρίζοντο, μὲ τὴν συνήθειαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς μεσημβρίας ζωηρότητα, ὅτι ἡ μετὰ μὴ λευκῶν ἐλευθέρων συνάφεια, ὅτι ἡ θέα αὐτῶν μόνη ἦτο ἱκανὴ νὰ παροξύνῃ τοὺς μαύρους εἰς τὸ νὰ θραύσωσι τὰ δεσμάτων, διὰ τάσεως ἢ φυγῆς. Τὰ πνεύματα ἠρεθίσθησαν ἑκατέρωθεν κατὰ μικρόν. Ἡ πλειονοψηφία τῆς βουλῆς ἦτο ἀκατάπειστος καὶ παρεδέχθη τὸ ἄρθρον· οἱ κάτοικοι τοῦ Μισσουρὶ καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς ἐν γένει ἦσαν ἀκατάπειστοι νὰ τὸ θυσιάσωσιν· ὥστε ἡ διάλυσις τῆς διενέξεως ἐφαίνετο ἀκατόρθωτος, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ τὰ πάθη ἐξηγριοῦντο καθ' ἑκάστην. Ὁ Κλαΐυ, παρὰ τὴν συνήθειάν του, δὲν ἦτο εἰς Οὐασιγκτῶνα, ὅτε συνῆλθεν ἡ βουλή· μετὰ τὸ τέλος τῆς προηγουμένης συνόδου, εἶχε παραιτηθῆ τῆς προεδρείας τῆς βουλῆς καὶ εἶχε μάλιστα ἀναγγείλει, ὅτι σκοπεύει νὰ ἐγκαταλίπῃ ὅλως διόλου, ἐπέκεινα χρόνων, τὰ κοινὰ πράγματα, διότι, ἐγγυηθεὶς ὑπὲρ τινος φίλου του, καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ πληρώσῃ ἀντὶ τούτου, εἶχεν ἀπολέσει ὅλην τὴν κατάστασίν του καὶ ἤθελεν, ἐπαναλαμβάνων τὰς δικηγορικὰς ἐργασίας του, νὰ δημιουργήσῃ ἐξ ὑπαρχῆς νέαν ἐπουσιώδη περιουσίαν. Ἀλλ' ὅμως, ἅμα μαθὼν τὰ διατρέχοντα, μὴ φροντίζων περὶ τῶν ἰδίων, ἔδραμεν εἰς Οὐασιγκτῶνα, ὅπου ἔφθασε τῇ 16 Ἰανουαρίου. Ἐπειδὴ καὶ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔδρευεν ἡ βραχεῖα σύνοδος, τὸ ἔμμηνον τῆς νενομισμένης διακοπῆς αὐτῆς εἶχεν ἤδη παρέλθει, καὶ ἐντὸς ἓξ ἑβδομάδων, αἱ βουλαὶ ἔμελλον νὰ διαλυθῶσιν. Εὗρε δὲ τὰ πνεύματα ἐξηγριωμένα περισσότερον ἀφ' ὅτι ὑπέθετεν· οἱ βουλευταὶ συνήρχοντο μὲν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς συζητήσεως, συνήρχοντο ὅμως ὄχι διὰ νὰ ψηφίσωσι νόμους, ἀλλὰ διὰ νὰ κατηγορῶσι καὶ νὰ μέμφωνται ἀλλήλους. Ἐνόμιζες, ὅτι παρίστανται δύω στρατόπεδα, ἕτοιμα νὰ ἐπιπέσωσι τὸ ἓν κατὰ τοῦ ἄλλου. Φθάσαντος τοῦ Κλαΐυ, ὅλων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς αὐτόν. Καὶ τωόντι ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τοῦ ὁποίου ὁ ὀρθὸς νοῦς, ἡ ἀπόφασις καὶ ἡ καλοκαγαθία ἦσαν ἀνεξάντλητοι, ἐμεσολάβησε μεταξὺ τῶν διαμαχομένων· προέτρεψε καὶ τοὺς μὲν καὶ τοὺς δὲ νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν λύσιν τῆς δυσχερεστάτης ταύτης μὲ πνεῦμα συμβιβαστικὸν καὶ προέτεινε τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς τρισκαιδεκαμελοῦς, τῆς ὁποίας θὰ ὁρίσθη πρόεδρος, καὶ, καθὼ τοιοῦτος, εἰσηγητής. Τὴν δὲ 12 Φεβρουαρίου, ὑπέβαλεν, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐπιτροπῆς, ἔκθεσιν, προτείνουσαν τὴν παραδοχὴν τοῦ Μισσουριακοῦ συντάγματος, ἀλλὰ ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅτι αἱ Μισσουριακαὶ βουλαὶ δὲν δύνανται νὰ ψηφίσωσι νόμους ἀπαγορεύοντα τὴν εἴσοδον ἢ τὴν διατριβὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐκείνῃ παντὸς πολίτου μιᾶς τῶν ἄλλων ὁμοσπονδίων πολιτειῶν καὶ ὅτι αἱ βουλαὶ αὗαι ὀφείλουν πρὸ τοῦ τέλους τοῦ Νοεμβρίου, νὰ ἀποφανθῶσιν, ἂν παραδέχονται τὸν ὅρον τοῦτον. » Ἡ πρότασις αὕτη ἐκαμπτεν ἐπιτηδείως τὸ κώλυμα· ἀλλά, μετὰ ζωηρὰς συζήτησιν, ἀπερρίφθη διὰ ψήφων 83 κατὰ 80. Τὴν ἐπιοῦσαν ὅμως ἡ πλειονοψηφία ἠχρεώθη διὰ τὸ ἴδιον αὐτῆς ἔργον, καὶ, ὠφεληθεῖσα ἀπό τινα διάταξιν τῶν κανονισμοῦ τῶν Ἀμερικανικῶν βουλῶν, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται ἡ λεγομένη *παλιμψηφία*, ἐθεώρησε τὴν ψηφοφορίαν τῆς προτεραίας ὡς μὴ γεγονυῖαν καὶ ἐπανέλαβε τὴν συζήτησιν. Ὁ Κλαΐυ ἐξεφώνησε τότε λόγον ἄριστον· κατὰ δυστυχίαν μόνος αὐτὸς ἐλάλησε μὲ μετριότητα, μόνος αὐτὸς ἐτήρησε τὴν ἀπόλεμόν του, ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ ἀναβρασμοῦ τῶν πνευμάτων. Ἡ συζήτησις ἀπέβη αὖθις θυελλώδης καὶ αὖθις ἡ πρότασις ἐνηνάγησε. Τὰ κοινὰ καὶ αὐτὴ ἡ βουλὴ ἐξεπλάγησαν διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου εἰς ὃν ἐρρίπτετο ἡ πατρίς.

Ὁ Κλαΐυ, παρατηρῶν μὲ ψυχρὸν αἷμα τὰ πνεύματα καὶ τὰ πνεύματα, ἐνόησεν ὅτι παρασκευάζεται μεταβολή τις εἰς αὐτά. Ἄριστα δὲ γνώριζεν τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν καὶ τί συμβαίνει εἰς τὰ βουλευτικὰ σώματα, ὅταν αἰσθανθῶσιν ὅτι βαίνουσι πρὸς κρημνοῦ, ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ περιμείνῃ ὀλίγας ἡμέρας, διὰ νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὰ πνεύματα νὰ συνέλθωσιν ἀφ' ἑαυτῶν. Καὶ διετήρει μὲν τὴν ἀταραξίαν του, ἀλλὰ δὲν ἤνοιγε τὸ στόμα του νὰ εἰπῇ λέξιν περὶ τοῦ μεγάλου ζητήματος τὸ ὁποῖον κατεβασάνιζεν ὅλον τὸν κόσμον, ἡ δὲ σιωπὴ ἐκείνη ηὔξησε τὴν ἀγω-

νίαν καὶ τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος τῶν συναδέλφων του· διότι ἤρχισαν νὰ ὑποθέτωσιν, ὅτι ὁ πολυμήχανος καὶ ἐφευρετικὸς νοῦς, κατήντησε νὰ μὴ ἠξεύρῃ πλέον τί νὰ ἐπινοήσῃ. Τελευταῖον, τῇ 22 Ἰανουαρίου, ἀμφιετηρίδα τῶν γενεθλίων τοῦ Οὐασιγκτῶνος, ἐξεφώνησε λόγον, δι' οὗ προέτεινε τὴν σύστασιν ἐπιτροπῆς μικτῆς, ἐκ βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν, ἵνα συζητήσωσι τὸν ἐπιτηδειότερον τρόπον τοῦ νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀφ' οὗ ἐκρέμετο αὐτὴ τῆς ὁμοσπονδίας ἡ ὕπαρξις. Αἱ βουλαὶ ἐνέκρινον τὴν πρότασιν· ἡ ἐπιτροπὴ ἤρχισε τὰς ἐργασίας της τῇ 25· ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἡ σύνοδος ἔπαυεν αὐτοδικαίως· ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἡ βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων, ἐπὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ Κλαΐυ, ἐξέδωκε διὰ ψήφων 83 κατὰ 81, ἀπόφασιν, ἀπαράλλακτον σχεδὸν τῆς πρὸ τεσσάρων ἑβδομάδων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς ὑποβληθείσης εἰς αὐτήν. Ἡ Γερουσία, ἥτις πρὸ καιροῦ εἶχε μορφώσει τὴν γνώμην της, ἔσπευσε νὰ κυρώσῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς βουλῆς· καὶ οὕτως ἐλύθη ἡ μεγάλη ἐκείνη ἔρις.

Οὐδεὶς ἠρνεῖτο, ὅτι ὠφείλετο πρὸ πάντων χάρις, ἕνεκα τούτου, εἰς τὸν Κλαΐυ, ὅτι ἀφ' ἧς ἐπανῆλθεν εἰς Οὐασιγκτῶνα, δὲν ἔπαυσε νυχθημερὸν μελετῶν τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἀντικείμενον καὶ ὅτι, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἔπραξε τὰ ἀδύνατα δυνατά. Ὅθεν ἀνεκηρύχθη παρὰ πάντων ἄλλος Οὐασιγκτών, καὶ σωτὴρ τῆς πατρίδος, καὶ διαλλακτὴς τῶν κοινῶν διενέξεων. Τὸ ὄνομά του ηὐλογεῖτο, αὐτὸς δέ, φεύγων τὰ τεκμήρια ταῦτα τῆς κοινῆς εὐγνωμοσύνης, ἐπανῆλθεν εἰς Κεντυκὺν ἀπειρηκώς, ἵνα προνοήσῃ περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς ἰδίας ἀμηχανίας. Διατίαν τότε διετέλεσε μακρὰν τῆς βουλῆς, καὶ, ἐν τῷ διατήματι τούτῳ, διὰ κόπων ἀτρύτων, συνέλεξεν ἐκ νέου κεφάλαιόν τι ἱκανὸν νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ὀλιγαρκεῖς αὐτοῦ ἀνάγκας. Οἱ ἐν Κεντυκὺ συμπολῖταί του τὸν προέτρεψαν νὰ μὴ παρατείνῃ ἐπὶ πλέον τὴν ἀπὸ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἀπουσίαν καὶ ἐξελέξαντο αὐτὸν ἀντιπρόσωπόν των εἰς τὴν ὁμοσπονδικὴν βουλήν, ἡ δὲ βουλὴ ἀνηγόρευσεν αὐτὸν πάλιν πρόεδρόν της.

Μετὰ δύο ἔτη, τῇ 4 Μαρτίου 1825, ὁ Μονρόης προέκειτο νὰ καταλίπῃ τὸ ὑπέρτατον ἀξίωμα τῆς ὁμοσπονδίας, τὸ ὁποῖον ἐπὶ δύο ἀλλεπαλλήλους τετραετίας διεξήγαγε. Μετ' αὐτοῦ ἔμελλε νὰ ἐκλείψῃ ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως ἡ γενεὰ τῶν ἡρώων τῆς ἐπαναστάσεως. Τίνες δ' ἔμελλον νὰ τοὺς ἀναπληρώσωσι; Προδήλως οἱ ἄνθρωποι οἱ διαπρέψαντες ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ 1812. Ὁ ἀγὼν ἐκεῖνος ὑπῆρξε φοβερός, καὶ ἀνέδειξε τοὺς ἱκανοὺς ἄνδρας, τοὺς μεγάλους χαρακτῆρας τοῦ ἔθνους. Αἱ κρίσιμοι περιστάσεις εἰς τὰς ὁποίας ἡ θεία πρόνοια καθυποβάλλει ἐνίοτε τὰ ἔθνη ἔχουσι τοὐλάχιστον τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι χρησιμεύουσιν εἰς τὸ νὰ στομώσι, νὰ ἰσχυροποιῶσι τὰς ψυχάς, καὶ, δίδουσαι ἀφορμὴν διακρίσεως εἰς τὰς ἐξαιρέτους φύσεις, παρέχουσιν οὕτω εἰς τὰ ἔθνη, τὰ ἔχοντα ὀφθαλμοὺς ἵνα ἴδωσι καὶ ὦτα ἵνα ἀκούσωσι, τὸν τρόπον τοῦ νὰ γνωρίσωσι τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἄξιοι νὰ κυβερνήσωσιν αὐτά. Λόγῳ τῶν ἐν πολέμῳ τοῦ 1812 γενομένων ἐκδουλεύσεων καὶ ἐν γένει λόγῳ ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν πατρίδα, οὐδεὶς εἶχεν ὅσα ὁ Κλαΐυ δίκαια εἰς τὸ νὰ διαδεχθῇ τὸν Μονρόην. Κατά τε τὰς συζητήσεις ὅσαι προηγήθησαν τοῦ πολέμου, καὶ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὁ Κλαΐυ ἐπολιτεύθη εὐγενῶς, καρτερικῶς ἅμα δὲ καὶ σεμνοπρεπῶς. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1814 πτῶσιν τοῦ Ναπολέοντος, καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ παρωργισμένη Ἀγγλία ἠδυνήθη νὰ ἐπιπέσῃ μεθ' ὅλης αὐτῆς τῆς δυνάμεως κατὰ τῶν Ὁμοσπόνδων πολιτειῶν καὶ ἐξέπεμψε κατὰ τῆς ἐστερημένης ὀχυρωμάτων τότε παραλίας τῶν πολιτειῶν αὐτῶν, κατὰ τῶν κόλπων αὐτῆς καὶ τῶν λαμπρῶν πόλεων, τοὺς στόλους, οἵτινες πρότερον ἐνασχολοῦντο εἰς τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν λιμένων τοῦ Γαλλικοῦ κράτους· καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ὑπὸ τὸν Οὐελλιγκτῶνα μορφωθέντες λογάδες ἄνδρες ἀνεχώρησαν, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκοτ, ἵνα καταστρέψωσι τὰ ἀγύμναστα ἀμερικανικὰ τάγματα· ἐνὶ λόγῳ, καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ τῶν Ἀμερικανῶν πράγματα ἐφαίνοντο περιελθόντα εἰς τὸ ἔσχατον τοῦ κινδύνου καὶ ἡ τρικυμία ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐφέροντο ὑπέρ ποτε ἐξηγριώθη, οἱ ἄνδρες οἵτινες διεῖπον τότε τὰ πράγματα ταῦτα ἐκτήσαντο δόξαν ἀείμνηστον, διατηρήσαντες τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτῶν, καὶ τὴν ἀνδρείαν, καὶ τὸ θάρρος. Ὁ πρόεδρος Μαδισὼν, ἐνάμιλλος ἀναδειχθεὶς τῶν πάλαι ἀτρομήτων Ῥωμαίων, ἀπεποιήθη τὴν προταθεῖσαν αὐτῷ ἀνακωχὴν, διότι δὲν ἐθεώρησε τοὺς ὅρους αὐτῆς ὅσον ἔδει ἐντίμους. Ὁ πρωθυπουργὸς τοῦ Μονρόης συνέδραμεν αὐτὸν γενναίως εἰς τὰς δυσχερεῖς ἐκείνας περιστάσεις. Διότι ἀμφότεροι ἦσαν πολῖται μεγάλοι καὶ εἶχον χαρακτῆρας ἡρωϊκοὺς· ἀλλ' ἀμφότεροι ἠτύχησαν νὰ ἔχωσι πρόεδρον τῆς βουλῆς φίλον ἄξιον αὐτῶν, ἄνδρα τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ μετεωρίζετο εἰς τὸ ὕψος τῆς ψυχῆς των, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ ἦτο παντοδύναμος εἰς τὸ συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους. Πρόσθες, ὅτι τῷ 1823, ὅτε τὸ κοινὸν συνεζήτει τὸ περὶ τῆς προεδρείας τῶν Ὁμοσπόνδων πολιτειῶν ζήτημα, ὁ Κλαΐυ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἤδη μετεῖχε τῆς τῶν πραγμάτων κυβερνήσεως. Ὁ Μαδισὼν, ὁ ἱκανότερος ὅλων τῶν προέδρων ὅσοι ἐπηδαλιούχησαν τὸ κράτος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ, μετὰ τὸν μέγαν Οὐασιγκτῶνα, ὁ γενναιότερος, ὁ Μαδισὼν εἶχε διακρίνει καὶ πολυειδῶς τιμήσει τὸν Κλαΐυ· εἶχε προτείνει αὐτῷ ὅλα τὰ δυνατὰ ἀξιώματα ἀπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ μέχρι τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων ἐπὶ τοῦ πολέμου. Καὶ ὁ Μονρόης ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ αὐτὸν πρωθυπουργόν του. Τὸ ἔθνος ἔλαβε πεῖραν τῆς ἀξίας του, διότι, ἐπὶ δεκαετίαν προεδρεύων τὴν βουλὴν, διεύθυνεν ἐπιτηδείως τὰς συζητήσεις, μετ' ἀμιμήτου ἀμεροληψίας φωτίζων αὐτὰς διὰ τῆς εὐκρινοῦς καὶ καταπειστικῆς εὐγλωττίας του καὶ χειραγωγῶν διὰ τοῦ πνεύματός του. Ὅθεν παρέστη ὡς ὑποψήφιος καὶ ἔσχε κυρίους ἀντιζήλους τὸν Ἰωάννην Ἄδαμς καὶ τὸν Ἰάκκσωνα. Ὁ πρῶτος ἦτο πεπαιδευμένος λόγιος, καὶ τιμιώτατος ἄνθρωπος, ἐργατικός, ἀφωσιωμένος εἰς τὴν πατρίδα· ἀλλὰ οὐδὲ φιλελεύθερος, οὐδὲ ἀνεκτικός, ἔχων ὁρίζοντα πνεύματος στενὸν καὶ κρίνων τὰ πάντα διὰ τοῦ πρίσματος τῶν τοπικῶν καὶ θρησκευτικῶν αὐτοῦ προ-

λήψεων. Ἐπὶ δὲ πᾶσιν ἦτο ὅλως ἄχαρις καὶ δυσπροσήγορος καὶ εἰς τῶν ἐναρέτων ἐκείνων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουσι τὸ προτέρημα νὰ καθιστῶσιν ἀγαπητὴν τὴν ἀρετήν. Αἱ ἐκδουλεύσεις του δὲν ἦσαν μεγάλαι· ἔδρευσεν ἐπί τινα χρόνον εἰς τὰ βουλευτικὰ συνέδρια, ὑπῆρξε πρέσβυς εἰς πολλὰς ξένας αὐλὰς καὶ εἰς τὸν πέντε ἀντιπροσώπων τῶν διαπραγματευθέντων τὴν ἐν Γανδαύῳ συνθήκην. Κύριον συστατικὸν εἶχεν ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ πατρός του, ὅστις διετέλεσε πρόεδρος τῶν Ὁμοσπονδῶν πολιτειῶν, ἀλλὰ ὑπῆρξε καὶ οὗτος ἄνθρωπος μέτριος καὶ πολλάκις ἤμαρτε περὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν πολιτικῶν τῆς πατρίδος του συμφερόντων. Καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Ἀμερικὴν αἱ πατραγκθίαι δὲν ἰσχύουσι πολύ. Ὁ Ἰάκκσων ἦτο στρατιώτης γενναῖος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ παράφορος, πατριώτης ὅσον ἐνδέχεται, ἀλλὰ πεπεισμένος, ὅτι ὁ καλήτερος τρόπος τοῦ νὰ δείξῃ τὸν πατριωτισμόν του ἦτο τὸ νὰ ἔχῃ πάντοτε τὴν σπάθην εἰς τὴν χεῖρα καὶ τὴν ὕβριν εἰς τὸ στόμα· γενναῖος καὶ ἀφωσιωμένος πρὸς τοὺς φίλους, ἀλλ' ἀδυσώπητος πρὸς τοὺς ἐχθρούς· ἕτοιμος νὰ παρεκτραπῇ ἀπὸ τὸν νόμον ἢ καὶ νὰ τὸν καταστρέψῃ ἅμα εὕρισκεν αὐτὸν ἐμπρός του, ὅταν τὰ πάθη του ἦσαν ἐξημμένα· ἄνθρωπος εἰς ὃν ἦτο ἐπικινδυνώτατον ν' ἀνατεθῇ τὸ ὑπέρτατον πολιτικὸν ἀξίωμα καὶ ἥκιστα ἐπιτήδειος νὰ ἄρξῃ ἔθνους, τοῦ ὁποίου ὁ ὅλος πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς ὀργανισμὸς ἐρείδετο εἰς τὸ πρὸς τοὺς νόμους σέβας.

Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἡ τύχη ἡ τοσάκις εὐμενὴς ἀναδειχθεῖσα πρὸς τὸν Κλαΐῳ, τὸν ἐγκατέλιπεν ἐντελῶς, διότι, χρεία νὰ τὸ εἴπωμεν, ἐγκατέλιπεν αὐτὸς ἑαυτόν. Ὁ ἀφιλοκερδὴς οὗτος ἄνθρωπος ἀνέθετεν εἰς τοὺς φίλους του τὰ ἴδια αὐτοῦ συμφέροντα, ἵνα ἀσχολῆται ὁλοσχερέστερον εἰς τὰ κοινά. Εἰς τὴν Λουϊσιάνην, ὅπου εἶχε πλείστας πιθανότητας ἐπιτυχίας, οἱ ἐκλογεῖς, τοῦ προέδρου ἐξελέγοντο τότε ὑπὸ τῆς βουλῆς· ἦτο δὲ, ὡς ἐκ τῆς συγκροτήσεως τῆς βουλῆς, τοσοῦτον πρόδηλον, ὅτι θέλει πλειονοψηφήσει ὁ Κλαΐῳ, ὥστε ὅταν οἱ ἀπαδοὶ τῶν ἄλλων ὑποψηφίων προέτειναν συμβιβασμὸν, δυνάμει τοῦ ὁποίου ἐκ τῶν 5 ψήφων αἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν Λουϊσιανὴν, αἱ 4 ἐμελλον νὰ δοθῶσιν εἰς τὸν Κλαΐῳ, οἱ φίλοι του δὲν ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν· ἀλλ' ἀπῄτησαν καὶ τὰ 5 ψήφους, πεπεισμένοι ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴν τὰς ἐπιτύχωσιν. Ἐπελθούσης δὲ τῆς ψηφοφορίας, ὁ Κλαΐῳ δὲν ἔλαβε κάμμίαν, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ἐκ ψήφων 30 κατὰ 29. Ἡ πλειονοψηφία αὕτη ἐσχηματίσθη διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν φίλων τοῦ Ἰάκκσωνος καὶ τοῦ Ἄδαμς, οἵτινες συνεφώνησαν νὰ δώσωσι 3 ψήφους εἰ, τὸν πρῶτον καὶ 2 εἰς τὸν δεύτερον. Τινὲς τῶν φίλων τοῦ Κλαΐῳ ἦσαν ἀπόντες, διότι εἶχον ἀσθενήσει, δύο δὲ μόνοι ἤρκουν ἵνα μεταβάλωσι τὴν πλειονοψηφίαν. Ἂν ὁ Κλαΐῳ ἐλάμβανε τὰς ψήφους τῆς Λουϊσιανῆς, ἤθελεν εἶσθαι εἷς τῶν 3 ὑποψηφίων, τῶν λαβόντων τὰς πλείονας ψήφους, ἐξ ὧν ἡ ὁμοσπονδικὴ βουλὴ ἔμελλε νὰ ἐκλέξῃ τὸν πρόεδρον, διότι οὐδεὶς τῶν ὑποψηφίων ἐπέτυχε τὴν ἀπαιτουμένην ὑπὸ τοῦ συντάγματος πλειονοψηφίαν, ἡ δὲ βουλὴ εἰς ἣν τοσοῦτον ἠγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο καὶ τῆς ὁποίας ἀείποτε ἀνεδείκνυτο πρόεδρος, ἤθελε πιθανώτατα προτιμήσει αὐτόν. Ἔχουσα δὲ ἤδη νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ Ἄδαμς, τοῦ Ἰάκκσωνος καὶ τρίτου τινὸς ὑποψηφίου, τοῦ Κρωφόρδιον, ἐχειροτόνησε τὸν Ἄδαμς. Καθὼς ἦλθον τὰ πράγματα, τοῦτο ἦτο πάλιν τὸ προτιμότερον, καὶ ὁ Κλαΐῳ ἐψήφισε τοιουτοτρόπως.

Ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Ἰάκκσων, ἂν καὶ δὲν ἐξελέγη τότε πρόεδρος, ἤρχισε νὰ μετέχῃ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, καὶ ἐπανήγαγεν ὁλοτρόπως εἰς αὐτά, ὁ ἐμπαθὴς οὗτος ἀνὴρ ἐξάψας τὰ πάθη καὶ συνεπήρας τοὺς ἀπαιτητὰς αὐτῶν δορυφόρους, τὴν ῥαδιουργίαν, τὴν ὕβριν, τὴν λοιδορίαν, τὴν συκοφαντίαν. Ἐφ' ἑαυτόν ὁ στρατηγὸς ἦτο ἐντιμότατος ἄνθρωπος, ἀλλὰ, ἐν ταῖς παραφορᾶις αὐτοῦ, δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ διακρίνῃ τὸ δίκαιον ἀπὸ τὸ ἄδικον, τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὸ ψεῦδος. Ἂν δὲν ἐνεψύχωσε τὰς προσβολὰς τῆς ὁποίας οἱ περιστοιχίσαντες αὐτὸν ἀγενεῖς συκοφάνται ἐξετόξευσαν κατὰ ἀνδρῶν σεβασμίων, κατὰ τοῦ Κλαΐῳ, κατὰ τοῦ Ἄδαμς, πρὸ πάντων κατὰ τοῦ πρώτου, ἔδωκε τοὐλάχιστον ἀνοχὴν πρὸς αὐτούς. Καὶ ποτὲ μὲν λιστα περιέπεσεν εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦ νὰ ὑβρίσῃ αὐτὸς προσωπικῶς τὸν μέγαν ἐκεῖνον πολίτην τοσοῦτον παραλόγως, ὥστε ἡ συκοφαντία ἀπέβη γελοία διότι, δι' ἐπιστολῆς του δημοσιευθείσης καὶ ἐπὶ τούτῳ γραφείσης, ἰσχυρίσθη, ὅτι ὁ Κλαΐῳ τὸν εἶχε εἰπεῖ, ὅτι δύνκται νὰ ἐνεργήσῃ ὥστε ἡ βουλὴ νὰ προτιμήσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸν Ἄδαμς, ἐὰν τὸν ὑπόσχεται νὰ τὸν διορίσῃ πρωθυπουργόν. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ στρατηγὸς ἐτιμωρήθη ὑφ' ἑνὸς τῶν ἰδίων ὑποπτώτου τοῦ περιφανοῦς Πουχανὰν, ὅστις μέχρι τῆς σήμερον μέγα ἰσχύει ἐν Ἀμερικῇ, καὶ, προκληθεὶς τότε ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ νὰ βεβαιώσῃ ὡς μάρτυς, δημοσίᾳ, τοὺς λόγους του, ἀπήντησε ῥητῶς, ὅτι ὁ στρατηγὸς ἐψεύδετο. Ὁπόσον εὐφρόσυνος τῇ ἀληθείᾳ φαίνεται ἡ γνωστότης αὕτη, ὅταν παραβάλῃ τις αὐτὴν μὲ τὰς κατηγορίας ἐπιβουλὰς αἱ ὁποῖαι τότε ἐγένοντο κατὰ τοῦ Κλαΐῳ!

Ὁ Κλαΐῳ ὑπῆρξε γραμματεὺς τῆς ἐπικρατείας τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἐπὶ τῆς προεδρείας τοῦ Ἄδαμς, ὅστις, διὰ μόνης τῆς ἐπιτηδείας καὶ σταθερᾶς ἐκείνης χειρὸς, ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τὰς παγίδας τὰς ὁποίας τὸν ἔστησαν, τὰς σατανικὰς τῷ ὄντι ῥαδιουργίας τὰς ὁποίας ἐσκευώρησαν ὄχι μόνον κατὰ τῆς πολιτικῆς διαγωγῆς του, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Ἄδαμς καὶ φίλοι τοῦ Ἰάκκσωνος κατήντησαν νὰ παραστήσωσιν ὡς προσβολὴν κατὰ τῆς δημοσίας ἠθικῆς, τοῦτο, ὅτι ὁ πρόεδρος εἶχεν εἰς τὸ οἴκημα του μίαν σφαιρίστραν (βιλλιάρδον) καὶ τὰ σφαιρίστρα αὐτῆ, ! τίς ἤθελε τὸ πιστεύσει; ἔγειναν ἀντικείμενον μεγάλης πολιτικῆς συζητήσεως.

Παρελθόντων τῶν τεσσάρων ἐτῶν, ὁ Ἄδαμς δὲν ἐξελέγη ἐκ νέου, ἀλλὰ προτιμήθη ὁ Ἰάκκσων. Ὁ Κλαΐῳ, πιστικῷ τῷ λόγῳ, παρῄτησε τότε τὸ ὑπουργεῖον καὶ ἀπῆγε νὰ ἀναπαυθῇ ἀπὸ τῶν κόπων του εἰς Κεντούκυ. Ἀλλὰ δὲν ἔμεινεν ἄπρακτος. Προσκληθεὶς εἰς πολιτικά τινα συμπόσια, ἐξεφώνησε λόγους οἱ ὁποῖοι ἐπροξένησαν πολλὴν ἐντύπωσιν. Ὁσάκις συνέπεσε νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ στρατηγοῦ Ἰάκκσωνος, δὲν ἐπαύετο νὰ στρέψῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀκροατῶν εἰμὴ εἰς ὅ,τι ἀξιέπαινον εἶχον ὁ ἄνδρ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἤξευρεν ἐν τούτοις τρέφοντα ἀνεξάντλητον κατ' αὐτοῦ πάθος. Συνέδραμε δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀνέσεώς του καὶ τὰς προσπαθείας ὅσας κατέβαλεν ἑταιρεία τις σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἀνατροφὴν τῶν ἀπελευθερουμένων Νεγρατῶν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1831 χορευσάσης μιᾶς τῶν ἐν τῇ Ὁμοσπονδικῇ γερουσίᾳ θέσεων τῆς Κεντυκοῦος, προεχειρίσθη γερουσιαστὴς ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν· πολλοὶ δὲ συμπολῖται τῆς Ὁμοσπονδίας ἀνέλαβον νὰ τὸν ὑποστηρίξωσιν ὡς ὑποψήφιον πρόεδρον, μετὰ τὸ τέλος τῆς πρώτης τοῦ Ἰάκκσωνος τετραετίας.

Ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὴν γερουσίαν τῆς ὁμοσπονδίας, ὁ Κλαΐῳ ἔλαβεν ἀφορμὴν θλιβερὰν μὲν εἰς τὴν καρδίαν του ὡς ἀγαθοῦ πολίτου, ἀλλ' ἐπιτηδειοτάτην νὰ ἀναδείξῃ τὴν ἔξοχον συμβιβαστικὴν ἱκανότητά του. τὴν δεξιότητα ἣν εἶχε νὰ διαλύῃ τὰς μᾶλλον περιπεπλεγμένας ἔριδας καὶ νὰ σώζῃ τὴν κοινὴν εἰρήνην ἀπὸ τῶν μεγαλητέρων κινδύνων. Τῷ 1832, ἐκδοθέντος νέου τελωνιακοῦ νόμου, ἡ βουλὴ τῆς μεσημβρινοῦς Καρολίδος, θεωρήσασα τὸν νόμον αὐτὸν ὡς θυσιάζοντα τὰ συμφέροντα τῶν μεσημβρινῶν πολιτειῶν πρὸς χάριν τῶν βιομηχάνων τῆς ἄρκτου, ἠκύρωσεν αὐτὸν ἐπισήμως, καὶ ἐν τῷ ἅμα παρεσκευάσθη ὡς εἰς ἄμυναν, ὀργανίσασα τὴν ἐθνοφυλακήν της καὶ ἀγοράσασα πολεμεφόδια. Ὁ ἀπὸ τῆς Καρολίδος ἐκείνης καταγόμενος ἀντιπρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδίας Καλχοῦν, ἠσπάσθη τὴν μερίδα τῆς ἰδίας πατρίδος, καὶ παρῃτήσε τὸ μέγα ἀξίωμά του, ἵνα ὑποστηρίξῃ αὐτὴν ἀκωλύτως. Μέγα μέρος τῶν μεσημβρινῶν πολιτειῶν μετὰ τῆς Καρολίδος συνετάσσετο. Ἡ ὀξύτης τοῦ Ἰάκκσωνος ἠδύνατο νὰ ἀποδῇ χρήσιμος εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίστασιν, ἐὰν ἐπείθετο νὰ ἀναμίξῃ αὐτὴν μετὰ τῆς φρονήσεως· καὶ τῷ ὄντι, κατ' ἐπιφάνειαν τοὐλάχιστον, συνῄνεσε νὰ πολιτευθῇ μετρίως καὶ δὲν ἐδείξεν εἰμὴ τόσην δραστηριότητα ὅση ἦτο ἀναγκαία διὰ νὰ περισταλῇ ἡ Καρολίς. Ἀλλ' ἂν δὲν ἐλάμβανε τὴν ἐντὸς τῶν βουλῶν συνδρομὴν τοῦ Κλαΐῳ, πιθανώτατα ἤθελεν ἀποτύχει, καὶ ἤθελεν ἐπέλθει ῥῆξις, διότι δὲν προέκειτο μόνον ν' ἀντιταχθῶσιν εἰς τὰς παρασκευὰς τῆς Καρολίδος παρασκευαὶ μεγαλητέραι· δὲν προέκειτο οὐδὲ νὰ δοθῶσιν ἄπαξ ὑποσχέσεις εἰς τοὺς δυσηρεστημένους Καρολινοὺς· ἀνάγκη ἦτο νὰ θεραπευθῶσι τὰ παράπονα αὐτῶν τε καὶ ὅλης τῆς μεσημβρίας, ἥτις ἐθεώρει καταθλιπτικὴν τὴν τελωνιακὴν διατίμησιν τοῦ 1832. Συγχρόνως δὲ, θεραπευομένων τῶν παραπόνων τούτων τῆς μεσημβρίας, ἀνάγκη ἦτο νὰ μὴ προσβληθῶσι τὰ συμφέροντα τῆς ἄρκτου, ἀπὸ τῆς ὁμοψήφου συνδρομῆς τῆς ὁποίας εἶχε χρείαν ἀπαραίτητον ἡ κυβέρνησις ἵνα συνέχῃ τὰς παρεκτροπὰς τοῦ Καρολίδος. Ἐν τῇ δυσχερεῖ ταύτῃ περιστάσει, ὁ Κλαΐῳ δὲν ἐξέτασε τίς ἦτο ὁ πρόεδρος, δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ἱστορία θέλει ἀποδώσει κυρίως τὴν συμφοράν, ἐὰν συνέβαινε τοιαύτη, ἢ τὴν τιμὴν τῆς ἀνορθώσεως τῆς εἰρήνης, ἐὰν κατωρθοῦτο ἡ κατάπαυσις τῆς τρικυμίας· ὁ Κλαΐῳ δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ αἰσθανθῇ τὸν ἄθλιον φθόνον, ὅστις πολλάκις πολλαχοῦ κατὰ δυστυχίαν τυφλόνει καὶ παρασύρει ἄνδρας κατὰ τὰ ἄλλα διακεκριμένους. Ἡ πατρὶς ἐκινδύνευεν· ἀδιάφορον ὅτι πρόεδρος αὐτῆς ἦτο ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἐνεκόρρυνεν ἀγενεῖς κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας, ὅστις ἐζήτησεν ὁ ἴδιος νὰ τὰς ὑποστηρίξῃ καὶ τὸν ὁποῖον ἠδύνατο ἤδη νὰ σπρώξῃ ἢ νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐν τῷ μέσῳ ἀδιεξιτήτων δυσχερειῶν. Μία καὶ μόνη ἐκυρίευσεν αὐτὸν ἰδέα, πῶς ἠδύνατο νὰ σωθῇ ἡ πατρὶς ἀπὸ ἀξιοδακρύτου ἀμηχανίας καὶ νὰ διατηρηθῇ ἡ ἑνότης τῆς ὁμοσπονδίας. Πρὸς τοῦτο μετεχειρίσθη τὴν βαθεῖαν γνῶσιν τὴν ὁποίαν εἶχε τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνδρίων καὶ τῶν ἀμοιβαίων αὐτῶν συμφερόντων, τὴν συμβιβαστικὴν αὐτῶν διάθεσιν, τὴν φιλίαν ἣν εἶχον πρὸς αὐτὸν οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχηγῶν ἑκατέρων τῶν μερίδων, τὸ κράτος τὸ ὁποῖον ἔνειμεν αὐτῷ ἡ ἱκανότης του, αἱ ἐκδουλεύσεις του, ὁ χαρακτήρ του, τὴν φιλοπατρίαν ἥτις ἐδιπλασίαζεν ἁπάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις· καὶ εἰς τὴν δέουσαν στιγμὴν, τὴν ὁποίαν ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἤξευρε νὰ ἐκλέγῃ, παρέστη εἰς τὸ μέσον κρατῶν κλάδον ἐλαίας εἰς τὴν χεῖρα· τῇ 12 Φεβρουαρίου 1833 προέτεινε τὸν νόμον, τὸν φέροντα τὸ ὄνομά του (Clay's bill), προσονομαζόμενον δὲ καὶ συνδιαλλακτικὸν νόμον, δι' οὗ, ἀντὶ τῆς ἐν ἔτει 1832 ψηφισθείσης διατιμήσεως, εἰσῆγε διατίμησιν φθίνουσαν, καθ' ἣν, μετὰ δεκαετῆ προθεσμίαν, οὐδὲν τέλος ἠδύνατο νὰ ὑπερβῇ τὰ 20 τοῖς ἑκατὸν, καθιεροῦτο δὲ ἐν μέρει ἀμέσως, ἐν μέρει ἀπὸ τοῦ 1842 ἔτους, πλήρης ἀτέλεια διὰ τὰ ἀκατέργαστα προϊόντα. Περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου καὶ τὴν 1 Μαρτίου ἤτε βουλὴ καὶ ἡ γερουσία παρεδέχοντο τὸν νόμον τοῦτον, τὸν ὁποῖον τῇ 2 Μαρτίου ἐπεκύρωσεν ὁ πρόεδρος. Ἡ ὁμοσπονδία ἐσώθη, καὶ, ἐπὶ ἡμέραν μίαν, πάντες, φίλοι καὶ ἐχθροί, ἐκεῖνον ἀνεγνώρισαν σωτῆρα.

Ἐνῷ δ' ὁ Κλαΐῳ παρεσκευάζε μετὰ τοσαύτης συνέσεως καὶ δεξιότητος τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξηρτᾶτο ἡ κοινὴ εἰρήνη καὶ αὐτὴ τῆς ὁμοσπονδίας ἡ ὕπαρξις, ἐνῷ μετὰ τοσαύτης φιλοπατρίας, δραστηριότητος καὶ τέχνης ἠγωνίζετο πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ, ! τί ἔπραττεν ὁ στρατηγὸς Ἰάκκσων;

Ὁ στρατηγὸς Ἰάκκσων κατ' ἐπιφάνειαν μὲν ἐπολιτεύετο ἄριστα· ἡ προκήρυξίς του ἦτο ἀξιοπρεπὴς καὶ σταθερὰ, ἐπιτηδεία νὰ συνετίσῃ, καὶ, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ ἐκφοβίσῃ τοὺς Καρολινούς· λάθρα δὲ συνέπραττεν εἰς ἀνοήτους ῥαδιουργίας κατὰ τοῦ Κλαΐῳ, ἵνα ἀποτύχῃ τὸ νομοσχέδιον τούτου, ὥστε νὰ μὴ φανῇ ὅτι οὗτος κατώρθωσε νὰ εἰρηνεύσῃ πάλιν ἡ πατρίς.

! Τί δ' ἔπραττε καὶ αὐτὸς ὁ Ἀμερικανικὸς λαός; Ἔτι βρεμούσης τῆς τρικυμίας καὶ τοῦ Κλαΐῳ μελετῶντος τὸ βούλευμα τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ διασκεδάσῃ αὐτὴν ὡς ἐκ θαύματος, ὁ Ἀμερικανικὸς λαὸς προσεκλήθη νὰ ἐκλέξῃ τὸν πρόεδρόν του· οἱ δύο ἀντίζηλοι ὑποψήφιοι ἦσαν, ὁ Κλαΐῳ καὶ ὁ στρατηγὸς Ἰάκκσων· ἡ δὲ πλειονοψηφία ! τίνα ἐνθουσιωδῶς ἀνηγόρευσε; τὸν στρατηγόν. Ἡ ἐπίσημος τῶν ψήφων διαλογὴ ἐγένετο ἐν τῷ μέσῳ τῶν βουλῶν, κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1833, κατ' αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ Κλαΐῳ ὑπεστήριζε τὸν νόμον του

καὶ ἐπετύγχανε τὴν ἐπιψήφισίν του. Ἰδοὺ τί εἶναι ἡ δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων! Κατ' εὐτυχίαν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ὑπάρχει ὑπεράνω ὅλων ἡμῶν, ἐν τῷ οὐρανῷ, κριτὴς ἀναθεωρῶν ἀπάσας τὰς ἀποφάσεις, κριτὴς ἀποφαινόμενος καὶ αὐτὸς τὴν κρίσιν του καὶ καταδεχόμενος νὰ ῥίψῃ μίαν τῆς συνέσεως αὐτοῦ ἀκτῖνα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, ἵνα, ἐν τῇ ὁριστικῇ αὐτῶν ἀποφάσει, ῥυθμίσωσι τὰς κρίσεις των κατὰ τὴν ὑπερτάτην ἐκείνην κρίσιν, καὶ μὴ στερηθῶσιν οὐδὲ τῆς ἐπιγείου ταύτης παραμυθίας οἱ ἐκλιπόντες μεγάλοι ἄνδρες.

ΜΑΔΑΓΑΣΚΑΡ.

Τὸ ὄνομα τοῦτο θέλει μνημονευθῆ ποτε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, διότι τοῦτο τὸ ὄνομα ἔφερεν ἡ Ἀγγλικὴ φρεγάτα, ἐφ' ἧς κατὰ πρῶτον προσῆλθεν εἰς τὰ παράλια ἡμῶν ὁ πρῶτος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος βασιλεύς. Πρὸς χάριν δὲ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, οἱ ἀναγνῶσται ἡμῶν δὲν θέλουν ἴσως ἀπαξιώσει νὰ γνωρίσωσιν ὁπωσοῦν ἀκριβέστερον τὰ κατὰ τὴν νῆσον ἐκείνην.

Ἡ Μαδαγάσκαρ κεῖται εἰς τὴν Ἰνδικὴν θάλασσαν καὶ ἀπέχει 85 μέλια ἀπὸ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, ἀφ' ἧς τὴν χωρίζει ὁ Μοζαμβικὸς πορθμός. Τὸ μῆκος αὐτῆς, περιλαμβανόμενον μεταξὺ τοῦ 12 καὶ 25 βαθμοῦ τοῦ μεσημβρινοῦ πλάτους εἶναι 285 λευγῶν, τὸ δὲ μέσον εὖρος, λευγῶν 40. Διασχίζεται δὲ ἀπὸ βορρᾶ μέχρι μεσημβρίας ὑπὸ ὀρέων, τῶν ὁποίων ἡ κυριωτέρα σειρὰ καλεῖται Ἀμβοϊτσμένα (Ὄρη Ἐρυθρά), οἱ δὲ πολυάριθμοι κλάδοι σχηματίζουσιν ὡραίας κοιλάδας, ποτιζομένας ἀπὸ πολυαρίθμους ποταμοὺς καὶ ῥύακας. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐκβολαὶ τῶν ῥευμάτων τούτων φράσσονται ὑπὸ ἄμμων, σωρευομένων αὐτόθι ὑπὸ τῆς ἀντιθέτου ἐνεργείας τῶν καταῤῥεόντων ὑδάτων καὶ τῶν ἀπὸ θαλάσσης ἀνέμων καὶ ἀποτελούντων εἰς τὸ πλεῖστον τῆς παραλίας τενάγη, ἔχοντα πλουσιωτάτην τὴν βλάστησιν.

Μέγιστον τῆς νήσου μέρος σύγκειται ἐκ γρανίτου, σημνίτου καὶ λευκοῦ καὶ ῥοδίνου κουαρτζίου. Εὑρίσκεται δ' ἐν αὐτῇ χαλκός, κασσίτερος, μόλυβδος, ἴτωμ καὶ χρυσὸς καὶ ἄργυρος. Τὸ μεσογαιότερον μέρος ἔχει ἄφθονα μεταλλεῖα σιδήρου, τὸν ὁποῖον οἱ ἰθαγενεῖς κατεργάζονται ἐπιτηδείως. Ἀχανῆ καὶ ἄβατα δάση καλύπτουσι πολλὰ τῆς νήσου μέρη, ἀλλὰ τὰ ἀναρίθμητα αὐτῶν προϊόντα δὲν εἶναι εἰσέτι ἀποχρώντως γνωστὰ εἰς τοὺς Εὐρωπαίους Βοτανικούς· ἄγνωστα εἶναι καὶ πολλὰ τῶν πτηνῶν τῶν οἰκούντων εἰς τὰ δάση ἐκεῖνα καὶ εἰς τὰς λίμνας τῆς νήσου. Ἐκ δὲ τῶν ζώων, ἀξιοσημείωτα μάλιστα φαίνονται τρία ἤδη κυφῶν βοῶν, τὸ πλατύουρον πρόβατον, ὁ ὄναγρος, ὁ ἵππος, ὁ ἱπποπόταμος, ὁ κύαγρος ὁ κύναγρος, ὁ βαβατούκης καὶ ὁμάκκης, εἴδη πιθήκων, ὁ αὖ-αὖ καὶ ὁ τανδρέκ, ζῶα περίεργα καὶ ἰδιάζοντα εἰς τὴν Μαδαγάσκαρ· οἱ ὄφεις εἶναι παμμεγέθεις, ἀλλὰ ὀλίγον φαρμακεροί· ἐκ δὲ τῶν ἐντόμων ἄξια παρατηρήσεως εἶναι ὁ μεταξοσκώληξ, χρυσαλλίδες λαμπραί, ὁ σκορπίος καὶ μεγάλη τις καὶ φαρμακερὰ ἀράχνη.

Τινὲς τῶν περιηγητῶν εἶπον ὅτι ἡ Μαδαγάσκαρ ἔχει 5 ἑκατομμύρια κατοίκων· κατ' ἄλλους δὲ ὑπερβαίνουσιν οὗτοι τὸ ἓν ἑκατομμύριον καὶ 600,000 ψυχῶν. Τὰ δὲ ποικίλα ἔθνη τὰ οἰκοῦντα τὴν νῆσον δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς δύο κυριωτάτους τύπους· ὁ μὲν διακρίνεται διὰ χρώματος χαλκοῦ ἢ μᾶλλον ἐλαιώδους καὶ διὰ μακρῶν καὶ λείων τριχῶν· ὁ δὲ ἔχει χρῶμα μέλαν ἢ φαιὸν ἀλλὰ βαθὺ καὶ εἶναι οὐλόθριξ· Ἡ φυσικὴ κατασκευὴ τῆς μελαίνης φυλῆς, ἡ σμικὴ αὐτῆς ῥὶς καὶ τὰ παχέα χείλη δεικνύουσιν ἀποχρώντως ὅτι κατάγεται ἀπὸ τῆς Ἀφρικῆς, ἡ δὲ γλῶσσα, τὰ ἤθη καὶ ὁ χαρακτὴρ τῆς ἑλαιοχρόου φυλῆς ἀνήκουσι προδήλως εἰς τὰ Μαλαισιανὰ ἔθνη. Πολλαὶ δὲ καὶ Ἀράβων μετανάστασεις ἐγένοντο ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν, αἱ δὲ οἰκογένειαι αὐτῶν ἀπολαμβάνουσι μέχρι τῆς σήμερον μεγάλα προνόμια παρὰ τοῖς κατοίκοις τῆς μεσημβρίας, τῶν ὁποίων ἀφ' ἑτέρου ἀπεδέχθησαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς προλήψεις.

Οἱ ἰθαγενεῖς τῆς νήσου ἔχουσι πολλὰ προσόντα καὶ ἐλαττώματα· εἶναι περίεργοι, ἐπιπόλαιοι, προληπτικοί, φιλόδοξοι, ἐκδικητικοί, φιλήδονοι, φιλόξενοι, συμπαθητικοί, εὔπιστοι, ἐλευθέριοι, καὶ τὸν μὲν νοῦν ἀργοί, νῦν δὲ γεωργοὶ βιομήχανοι καὶ ἄλλοτε πάλιν μάχιμοι· ἡ μέλαινα φυλὴ εἶναι νωθροτέρα τῆς ἐλαιοχρόου, ἡ δ' ἐλαιόχρους φιλεκδικωτέρα καὶ μᾶλλον πλεονεκτική. Ὁ ὅρκος τοῦ αἵματος εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀγαθωτέρας συνηθείας τῶν κατοίκων τῆς Μαδαγάσκαρ· διότι δι' αὐτοῦ δύο ἄνθρωποι ἑνοῦνται διὰ παντὸς καὶ προστατεύουσι καὶ βοηθοῦσιν ἀλλήλους, ὡς ἂν ἦσαν συγγενεῖς. Ἡ πλεονεξία εἶναι τοσοῦτον ἔμφυτος παρ' αὐτοῖς, ὥστε εἰς ὅλα τὰ μεγάλα χωρία ὑπάρχει δημόσιον παράπηγμα εἰς τὸ ὁποῖον οἱ περιηγηταὶ ἀναπαυονται προσωρινῶς, ἕως οὗ ἐπορισθῆ δι' αὐτοὺς δωρεὰν ἰδιαίτερον κατάλυμα. Ἡ ἔμφυτος φιλοστοργία ἐνισχύεται ὑπὸ ἐθίμων ἀξιομνημονεύστων. Εἰς τινας περιστάσεις λ. χ. τὰ τέκνα εἶναι ὑπόχρεα νὰ προσφέρωσιν εἰς τὴν μητέρα ἓν νόμισμα, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται *ἐνθύμημις τῆς ῥάχεως*, εἰς μνήμην τῆς ἀγάπης ἣν αὕτη ἔδειξεν εἰς αὐτά, ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον φέρουσα αὐτὰ εἰς τὴν ῥάχιν της, ἐνῶ εἰργάζετο ἢ ὡδοιπόρει. Πολλὴ πρὸς τούτοις ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς τεθνεῶτας εὐλάβεια, ἂν καὶ οἱ Μαδεκάσσιοι ἢ Μαγάσιοι, ὡς λέγονται οἱ ἰθαγενεῖς, δὲν ἔχουν ἀφελεῖς περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς ἰδέας. Ἐν γένει δὲ σκέψις βαθύτατον καλύπτει καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν σκοπὸν τῶν ὀλίγων θρησκευτικῶν τελετῶν, τῶν τελουμένων παρὰ τοῖς ἔθνεσιν αὐτοῖς. Ἂν ἐρωτήσῃς τὸν Μαγάσιον περὶ αὐτῶν, ἢ σιωπᾷ, ἢ ἀπαντᾷ· «δὲν ξέρω· ποτὲ δὲν ἐσκέφθημεν περὶ τούτου. Ἀκολουθοῦμεν τὰ δόγματα αὐτά, διότι μᾶς τὰ διεβίβασαν οἱ πατέρες μας.» Ἀγαπῶσι δὲ οἱ Μαλγάσιοι εἰς ὑπερβολὴν τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ποίησιν. Οἱ ἀοιδοὶ τῶν

ἀδιαλείπτως περιοδεύοντες, ψάλλουσι τὰς ῥαψῳδίας των εἰς τοὺς ἡγεμόνας, φιλοδωρούμενοι ὑπὸ τούτων γενναίως. Αἱ ῥαψῳδίαι αὗται ἀποδεικνύουσι τὸν πλοῦτον τῆς Μαλγασικῆς γλώσσης καὶ τὸ μέγεθος τῆς ποιήσεώς των.

Τὸ δυτικὸν τῆς νήσου μέρος εἶναι τὸ ὀλιγώτερον γνωστὸν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους. Οἱ κάτοικοι, ὀνομαζόμενοι Σακαλαῦαι, ἔχουσι σώματα μικρά, ἀλλὰ ἰσχυρά, τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου των εἶναι βαθύτατον μέλαν, οἱ χαρακτῆρες κανονικοί, αἱ κόμαι μέλαιναι καὶ λαμπραί· οἱ ἄνθρωποι αὗτοι, ἀδρανεῖς ἐν καιρῷ εἰρήνης, προθύμως ἁρπάζουσι τὰ ὅπλα κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ δείκνυνται ἐν ταῖς μάχαις γενναῖοι καὶ ἀτρόμητοι. Ἂν καὶ ἀγχινοώτατοι, εἶναι ὀλιγώτερον πονηροὶ καὶ ψεῦσται τῶν ἄλλων Μαλγασίων· ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον διετέλεσαν τὸ κρατιστότερον ἔθνος τῆς Μαδαγάσκαρ καὶ ὅταν οἱ οἰκοῦντες τὴν μεσόγειον Χόβοι, περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν ὁμιλήσει κατωτέρω, ἀπέπτυσαν τὴν κυριαρχίαν των, καὶ, μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τοῦτο, ἐπεχείρησαν νὰ ὑποδουλώσωσι τοὺς προτέρους δεσπότας, οἱ Σακαλαῦαι ἀπέκρουσαν τὰς προσβολάς των.

Κάλυμμα τῶν Μαλγασίων

Ἐκ τῶν κατοίκων τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, οἱ Βετσιμσαράκαι καὶ οἱ Βετανιμένοι εἶναι οἱ μᾶλλον ἀξιομνημόνευτοι, ἕνεκα τῶν ἀδιαλείπτων σχέσεων τὰς ὁποίας ἔχουσι μετ' αὐτῶν οἱ Εὐρωπαῖοι πρὸ δύο περίπου αἰώνων. Εἶναι δὲ, καθὼς καὶ οἱ γείτονες αὐτῶν Ἀντουάρται καὶ Ἀμβανιβοῦλαι, ὑψηλοὶ καὶ καλῶς ἐσχηματισμένοι· οἱ ὀφθαλμοί των ἔχουσι πολλὴν γλυκύτητα καὶ ἀγαθότητα· κατὰ δυστυχίαν εἶναι νωθροὶ καὶ ἄνανδροι εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε πεντήκοντα Χόβοι ἀρκοῦν διὰ νὰ τοὺς τρέψωσιν ὅλους εἰς φυγήν.

Τὸ κύριον καὶ πολλάκις τὸ μόνον ἔνδυμα τῶν κατοίκων αὐτῶν τῆς ἀνατολικῆς παραλίας εἶναι τὸ *σεῖδίκ*, ἤτοι ὀθόνη ἔχουσα πλάτος ἡμίσεος μέτρου, καὶ μῆκος ἑνός. Ἡ ὀθόνη αὕτη ὁτὲ μὲν προσαρτᾶται περὶ τὴν ὀσφῦν, προσαγομένων τῶν δύο ἄκρων μεταξὺ τῶν σκελῶν καὶ ἀναβιβαζομένων ἔπειτα εἰς τὴν ζώνην εἰς τρόπον ὥστε ἡ μία κρέμαται ἔμπροσθεν, ἡ δὲ ἄλλη ὄπισθεν, ὁτὲ δὲ αἱ δύο ἄκραι ἑνοῦνται ἔμπροσθεν, ἐν εἴδει προκαλύμματος (ἐμπροσθέλλας). Οἱ ἡγεμόνες περικαλύπτουσι δι' αὐτοῦ συνήθως τὸ σῶμα, μὴ ἀναβιβάζοντες τὰ ἄκρα μεταξὺ τῶν σκελῶν· τὸ *σεῖδίκ* εἶναι ἡ τήβεννος, ἡ χλαμὺς τῶν Μαλγασίων· εἶναι δὲ ὀθόνη ἔχουσα τριῶν μέτρων πλάτος καὶ τεσσάρων μῆκος, δι' ἧς ἀμφιάζονται ὡς πάλαι ποτὲ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι. Ὅταν ὅμως θέλωσι νὰ ὦσι ἐλευθερώτεροι εἰς τὰ κινήματά των, τὴν φέρουν ἐστρωμμένην ἐν εἴδει ζώνης ἐπὶ τοῦ σεῖδίκ.

Αἱ γυναῖκες φέρουσιν ἐπίσης τὸ σεῖδίκ, ἀλλὰ μακρότερον τοῦ τῶν ἀνδρῶν· ἀμφιάζονται δὲ καὶ διὰ τοῦ σιμβοῦ, ἀλλὰ πολλάκις περικαλύπτονται ἐξ ὁλοκλήρου δι' αὐτοῦ, μέχρις ὑπὸ τοὺς βραχίονας. Τοιουτοτρόπως ἐνδεδυμέναι ἐξέρχονται τὸ πρωΐ· τὸ δὲ σιμβοῦ φέρεται ὡς σάλι. Ὡς κάλυμμα, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἔχουσι τὸ σατούκ, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἡ κόμη αὐτῶν διαιρεῖται ἐντέγνως εἰς μικρὰς πλεξίδας, ἀποληγούσας εἰς βοστρυχῶδες σύστρεμμα· τὰ δὲ μύρά των δὲν εἶναι πολλὰ εὐώδη, διότι ἀλείφονται μὲ ἔλαιον ῥητινῶδες ἢ ἐκ κοκκοβαλάνου.

Ἀξιοσημείωτοι εἶναι καὶ οἱ *Ἀμπανδράβαι*, ὅηλαδὴ οἱ μάγοι τῶν Μαλγασίων. «Ἐξερχόμενοι ἀπὸ ἓν χωρίον, λέγει ὁ Γάλλος περιηγητὴς Λεγαβέλ, ἀπηντήσαμεν ἄνθρωπον, ὅστις ἐπέστησε τὴν προσοχήν μου· ἀπήγευμα φορεῖ τὸ γνωστὸν καὶ εἰς τας κυρίας μας κανεζοῦ, τὸ ὁποῖον ὅμως εἶναι εἰς Μαδαγάσκαρ τόσον στενόν, ὥστε δυσκολώτατα εἰμπορεῖ τις νὰ τὸ ἐνδύσῃ χωρὶς νὰ τὸ σχίσῃ· ὅθεν αἱ κυρίαι τῆς νήσου, ὅταν τὸ κανεζοῦ των καταντήσῃ πολλὰ ῥυπαρόν, τὸ ῥίπτουσι, προτιμῶσαι νὰ ἐπάρωσιν ἀντ' αὐτοῦ ἄλλο νέον παρὰ νὰ τὸ πλύνωσι. Τὸ σεῖδίκ δὲν φορεῖται μαζὶ μὲ τὸ κανεζοῦ, καὶ ἀφίνει γυμνὸν μέρος ὁλοκλήρου τοῦ σώματος πλατὺ ὡς ἓν δάκτυλον· τότε τὸ σιμβοῦ φέρεται ὡς σάλι. Ὡς κάλυμμα, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἔχουσι τὸ σατούκ, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἡ κόμη αὐτῶν διαιρεῖται ἐντέγνως εἰς μικρὰς πλεξίδας, ἀποληγούσας εἰς βοστρυχῶδες σύστρεμμα· τὰ δὲ μύρά των δὲν εἶναι πολλὰ εὐώδη, διότι ἀλείφονται μὲ ἔλαιον ῥητινῶδες ἢ ἐκ κοκκοβαλάνου.

Ἀξιοσημείωτοι εἶναι καὶ οἱ *Ἀμπανδράβαι*, ὅηλαδὴ οἱ μάγοι τῶν Μαλγασίων. «Ἐξερχόμενοι ἀπὸ ἓν χωρίον, λέγει ὁ Γάλλος περιηγητὴς Λεγαβέλ, ἀπηντήσαμεν ἄνθρωπον, ὅστις ἐπέστησε τὴν προσοχήν μου»

ἦτο ὑψηλός, ἰσχνός, καὶ μαῦρος· τὰ προέχοντα μέλα τῶν παρειῶν του ἀνεδείκνυον λαμπροτέρους καὶ μελανωτέρους τοὺς ὀφθαλμούς του· τὸ γένειόν του ἦτο κατάλευκον καὶ κατήρχετο μέχρι τοῦ στήθους, τὸ δὲ ἔνδυμά του δὲν ὡμοίαζε τὸ τῶν συνήθων Μαλγασίων ἔνδυμα. Τὸ κατοῦκ αὐτοῦ ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ ὀθόνης γλαυκῆς· τὸ ἐξ ὁμοίου ὑφάσματος σεῖδιν ἦν ποδήρες, καὶ τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης ὑφάσματος σημβοῦ περιεκάλυπτε τὸ σῶμά του καὶ ἐσύρετο κατόπιν του ἐν εἴδει οὐρᾶς. Τὰ κοσμήματά του ἦσαν ἐπίσης ἀλλόκοτα ὅσον καὶ τὰ ἐνδύματά του· ἔφερεν ἑπτὰ περιδέρκια καὶ περιβραχιόνια ἐκ ῥιζῶν· ἀπὸ τῆς ζώνης του ἐκρέματο μέγα βόειον κέρας, πλῆρες, ὡς μὰ εἶπον, σπόρων καὶ χυμῶν διαφόρων φυτῶν· ἵστατο δὲ τὸ κέρας τοῦτο μεταξὺ δύο μαύρων ἀγαλματίων, τεχνικώτατα γεγλυμμένων καὶ εἰκονιζόντων ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα· τὰ εἰκονίσματα αὐτὰ εἶχον ὀφθαλμοὺς μιλτοειδεῖς (ὁμοιάζοντας τὸν σμάλτον) καὶ ἐπειδὴ ἐκινοῦντο διὰ νήματος ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς τεθειμένου, ἐνόμιζες ὅτι εἶναι ζωντανά. Ὁ περίφημος αὐτὸς ἄνθρωπος συνωδεύετο ὑπὸ δύο Μαλγασίων, οἵτινες ἔφερον κάνιστρα ἐντὸς τῶν ὁποίων ἦσαν τὰ ἐφόδιάτου. Εἷς ἐκ τῶν συνοδοιπόρων μου ὅστις τὸν ἐγνώριζε, τὸν ἐχαιρέτισεν εἰπὼν «Φενάρτ, ἰαβά», δηλαδὴ «Καλ' ἡμέρα, πάτερ,», εἰς ὃ ἐκεῖνος μίλις ἀπήντησεν· ἔπειτα δὲ ὁ αὐτὸς συνοδοιπόρος μὲ εἶπε ταπεινῇ τῇ φωνῇ· « ἰδοὺ ὁ μέγιστος σοφὸς ὀμβιάσης τῆς νήσου. »

Τοὺς ὀμβιάσας ἢ ἀστρολόγους αὐτοὺς συμβουλεύονται οἱ γονεῖς ἅμα γεννήσωσιν ἄῤῥεν· καὶ ἂν ὁ μάντις ἀποφασίσῃ, ὅτι τὸ νεογνὸν ἐγεννήθη εἰς ὥραν ἢ ἡμέραν ἀπαισίαν, τοῦτο ἢ ῥίπτεται εἰς ποταμόν, ἢ ἐκτίθεται εἰς τὸ δάσος, ἢ θάπτεται ζωντανόν. Ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς Γάλλος περιηγητὴς παρευρέθη εἰς ἓν ἀπὸ τὰ φοβερὰ αὐτὰ μαντεύματα. Ὁ πατὴρ, περιεστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς του, ἔθεσε τὸ κάλλιστον τῶν ὅπλων του, κεκοσμημένον ὑπὸ στεφάνων, πλησίον τῆς ψάθης, ἐφ' ἧς ἀνεπαύετο ὁ παῖς, εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ ὁποίου ἐκρεμάσθησαν διάφορα περίαπτα (φυλακτὰ)· τότε ἐπλησίασεν ὁ ὀμβιάσης, ἐχάραξεν ἐπὶ τῆς μαμπίλας του, δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ ἀμμοσκεποῦς πινακίου, διαφόρους Ἀραβικοὺς χαρακτῆρας καὶ ἐψιθύρισε μυστηριώδης τινὰς λόγους. Κατ' εὐτυχίαν, ἡ κρίσις τῆς εἱμαρμένης ἀπέβη εὐμενὴς καὶ οἱ παριστάμενοι ἔσπευσαν νὰ συγχαρῶσι τὸν πατέρα διὰ τὴν ἀγαθὴν τύχην ἥτις προαναγγέλθη εἰς τὸν υἱόν του. Μετὰ ταῦτα ἐστήθη τράπεζα, καὶ μετὰ τὸ συμπόσιον ἐτελέσθησαν ὑπὸ τῶν νέων διάφοροι ἐνόπλιοι χοροί, ἡ δ' ἑορτὴ διήρκεσε μέχρι νυκτὸς βαθείας.

Μετά τινας ἡμέρας ὁ αὐτὸς περιηγητὴς παρευρέθη εἰς τὴν κηδείαν ἑνὸς τῶν κυριωτέρων κατοίκων τῆς πόλεως Ἀνδεβουράντης· οἱ πλησιέστεροι τοῦ τεθνεῶτος συγγενεῖς ἔνιψαν τὸ σῶμά του δι' ἀρωματικοῦ ἀφεψήματος, τὸ ἐκάλυψαν διὰ περιδεραίων ἐκ ῥιζῶν ἐσχηματισμένων καὶ διὰ φυλακτῶν, ἵνα ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ αὐτοῦ τοὺς κακοποιοὺς δαίμονας καὶ τὸ μετεκόμισαν εἰς ἔρημον τῆς οἰκίας μέρος, ὅπου οἱ δοῦλοι παρηγγέλθησαν νὰ ἀνάψωσι πυρὰν μεγάλην. Ἔπειτα μετέβησαν πάντες ὑποκάτω γειτονικοῦ δένδρου καὶ καθήσαντες τριγύρω εἰς τὴν πυρὰν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐψήνετο βοῦς, ἤρχισαν νὰ τρώγωσιν αὐτόν. Ἡ δ' ἑσπέρας, ἐψάλλησαν πολλὰ ἐπικήδεια ἄσματα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἤρχισεν ὁ χορὸς διαρκέσας μέχρι τῆς πρωΐας. Ἐπειδὴ ὁ ἀποθανὼν ἀφῆκε πολλοὺς βάας, ἐθυσίασεν ὅλους τὴν ἐπιοῦσαν καὶ τὰς ἀκολούθους ἡμέρας, οὐδὲ διελύθη ἡ ὁμήγυρις εἰμὴ ἀφοῦ ὅλοι κατηναλώθησαν· οὕτω τιμῶσι τὴν μνήμην τοῦ νεκροῦ. Τότε τινὲς τῶν συγγενῶν ἀπήγαγον τὸ λείψανον λάθρα καὶ τὸ ἔκρυψαν, διότι δὲν εἶναι εἰς ἄλλους ἐπιτετραμμένον νὰ πλησιάσωσι καὶ νὰ τὸ συνοδεύσωσιν εἰς τὴν τάφρον. Τὰ κέρατα τῶν σφαγέντων βοῶν προσαρτῶνται εἰς τὰς πασσάλους στηθέντας ἐπὶ τοῦ τάφου, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πασσάλων αὐτῶν κρίνεται ὁ πλούτος τοῦ ἀποθανόντος. Πᾶσαι δὲ αἱ τελεταὶ αὗται γίνονται

Τάφος Μαλγασίου.

μόνον διὰ τοὺς ἄνδρας· διότι οἱ Μαλγάσιοι δὲν φροντίζουσι πολὺ περὶ τῶν γυναικῶν, οὐδ' ὅταν γεννηθῶσιν οὐδ' ὅταν ἀποθνήσκωσι.

Δύο κυριώτατα αἴτια συντελοῦσιν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν κατοίκων τῆς Μαδαγάσκαρ· ἡ βάρβαρος συνήθεια τὴν ὁποίαν προανεφέραμεν, τῆς ἐκθέσεως τῶν τέκνων, καὶ ἡ ἄλλη οὐδὲν ἧττον ἀπάνθρωπος, ἡ ἀνδρεία δοκιμασία ἡ γινομένη διὰ τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου, τοῦ ὀνομαζομένου ταγγίνου. Τὸ κάρυον τοῦ ταγγίνου (tanghinia venenifiua) περιέχει φυσικὸν δηλητήριον ὀξύτατον. Ὁ κατήγορος ἀναφέρεται κατ' ἀρχὰς εἰς τὸν δικαστὴν, ὅστις τὸν παραπέμπει εἰς τὴν Ἀμπανάγγην, δηλαδὴ τὸν δήμιον συγχρόνως καὶ ἱερέα, ὅστις εἶναι συνήθως γέρων πτωχὸς, ἀλλὰ τιμώμενος διὰ τὴν χρηστότητά του· λαμβάνει μικρὰν τινὰ ἀντιμισθίαν ἀπὸ τὰ ἔξοδα τῆς δίκης καὶ ἐκπληρεῖ μὲ πολλὴν τιμιότητα τὸ καθήκόν του, τὸ ὁποῖον θεωρεῖ ὡς ἱερόν, οὐδ' εἶναι δυνατὸν νὰ δωροδοκηθῇ ἡ Ἀμπανάγγης· ἀρχίζει ἐπὶ ὀρνιθίων τὰς προπαρασκευαστικὰς αὐτοῦ δοκιμασίας, κατὰ τὸ τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων ἀποφασίζεται ἂν πρέπῃ ἢ δὲν πρέπῃ νὰ εἰσαχθῇ εἰς δίκην ὁ κατηγορούμενος. Αἱ δοκιμασίαι αὗται ἐπαναλαμβάνονται ἑπτάκις, καὶ

ἂν τρεῖς ἀποβῶσιν ὑπὲρ τοῦ κατηγόρου, παραδίδονται εἰς αὐτὸν αἱ κεφαλαὶ καὶ οἱ πόδες τῶν ἀποθανόντων ὀρνιθίων, ὁ δὲ, παρουσιάσας ταῦτα εἰς τὸν δικαστὴν, ζητεῖ νὰ ὁρισθῇ ἡ ἡμέρα τοῦ Σαχολὶ ἤτοι τῆς δίκης. Ἐλθούσης τῆς ἡμέρας ταύτης, ὁ κατηγορούμενος προσάγεται εἰς τὸ ὕπαιθρον, ἐν τῷ μέσῳ τῶν περικυκλούντων αὐτὸν ἀνθρώπων. Ὁ δικαστὴς ἀναγγέλλει εἰς τοὺς παρισταμένους τὸν σκοπὸν καὶ τοὺς λόγους τῆς κατηγορίας, ὁ δὲ Ἀμπασάγγης προσφέρει εἰς τὸν κατηγορούμενον τὸ ταγγινικὸν κάρυον, τετριμμένον καὶ διαλελυμένον εἰς ὕδωρ. Τὸ δηλητήριον ἐνεργεῖ τάχιστα εἰς τὸ ἧπαρ, τὸ ὁποῖον προτρέπεται ὑπὸ τοῦ δημίου νὰ ὁμολογήσῃ τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ· σχεδὸν δὲ πάντοτε ὁ θάνατος καταπαύει τὴν ἀγωνίαν του καὶ πείθει τοὺς παρισταμένους περὶ τῆς ἔνοχῆς του. Ἂν κατὰ τύχην, ἢ διὰ τὴν ῥωμαλέαν ἰδιοσυγκρασίαν τοῦ κατηγορουμένου, ἐπέλθωσι κενώσεις ταχεῖαι καὶ ἄφθονοι, ἡ ἀθωότης του βεβαιοῦται, ὁ δὲ κατήγορος πληρώνει ἀποζημίωσιν ἥτις δὲν εἶναι μεγάλη· Τὸ ἐναντίον ὅμως εἶναι πολὺ συνηθέστερον, ὁ κατηγορούμενος δηλαδὴ ἀποθνήσκει, καὶ τότε τὰ κτήματά του διαιροῦνται εἰς τρία μερίδια· τὸ ἓν λαμβάνει ὁ ἡγεμών, τὸ ἄλλο οἱ ἀξιωματικοί, τὸ δὲ τρίτον ὁ καταμηνυτής.

Τὰ ἔθνη τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου, τῶν ὁποίων περιεγράψαμεν τὰ ἤθη, εἶναι σήμερον ὑποτελῆ ἔθνους ἰσχυροῦ, τοῦ ὁποίου οἱ εὐρωπαῖοι δὲν γνωρίζουσι τὸ ὄνομα εἰμὴ πρὸ πεντήκοντα περίπου ἐτῶν. Οἱ Χόβοι, ἄλλοτε συνεσταλμένοι εἰς τὸ μεσογαιότερον τῆς νήσου καὶ περιφρονούμενοι ὑπὸ τῶν ἄλλων Μαλγασίων, κατέστησαν ἀπό τινος χρόνου τὸ ἰσχυρότερον ἔθνος τῆς Μαδαγάσκαρ. Εἶναι δὲ μαλαίσιοι· τὴν καταγωγὴν καὶ διετήρησαν τοὺς φυσικοὺς καὶ ἠθικοὺς χαρακτῆρας τῆς φυλῆς ἐκείνης. Ἔχουσιν ἀνάστημα μέτριον, καὶ καλῶς ἐσχηματισμένον· τὸ χρῶμά των εἶναι ἐλαιῶδες καὶ ἐνίοτε ὀλιγώτερον βαθὺ παρὰ τὸ τῶν κατοίκων τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης· οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου των δὲν εἶναι ἀνώμαλοι καὶ τὸ κάτω αὐτῶν χεῖλος προέχει τοῦ ἄνω, ὡς ἐν τῇ Καυκασικῇ φυλῇ· αἱ τρίχες των εἶναι μέλαιναι, λεῖαι ἢ βοστρυχίζουσαι, οἱ δ' ὀφθαλμοὶ καστανόχροες· εἶναι εὐκίνητοι καὶ ζωηροί, ἀλλ' ὄχι ῥωμαλέοι καὶ εὐχερῶς καταβάλλονται ὑπὸ τοῦ κόπου. Ἡ διανοητικὴ τῶν Χόβων δύναμις εἶναι πολλή, ἀλλὰ αἱ ἠθικαὶ ἰδιότητες οὐχὶ ἀξιέπαινοι. Τὸ ψεῦδος, καὶ ἡ ἀπάτη δὲν θεωροῦνται παρ' αὐτοῖς ὡς κακίαις ἐξεναντίας ἀποθαυμάζονται· καὶ εἰς τῶν λόγων δι' οὓς ἀπέκρουσαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι ἡ ἐπιβαλλομένη ὑπ' αὐτοῦ ἀπαγόρευσις

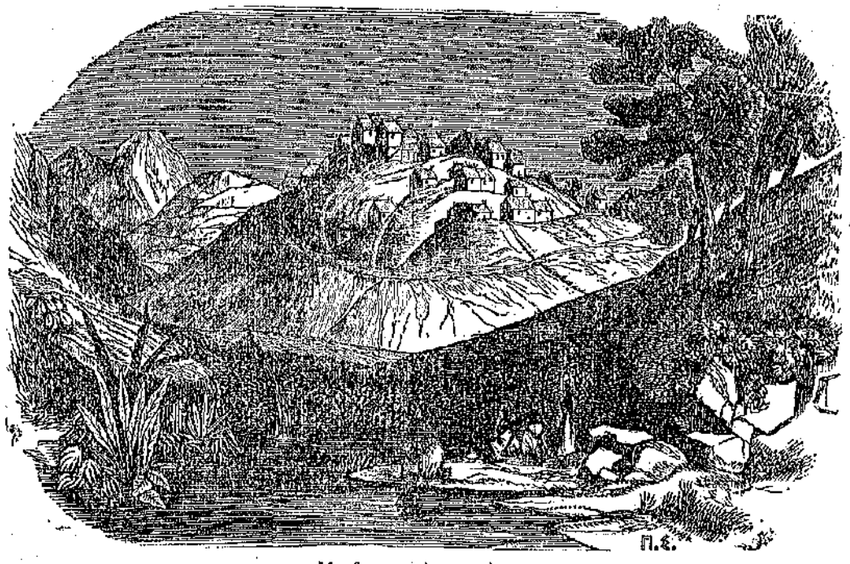

Μαλγασιακὸν χωρίον.

σίαν τοῦ κατηγορουμένου, ἐπέλθωσι κενώσεις ταχεῖαι καὶ ἄφθονοι, ἡ ἀθωότης του βεβαιοῦται, ὁ δὲ κατήγορος πληρώνει ἀποζημίωσιν ἥτις δὲν εἶναι μεγάλη· Τὸ ἐναντίον ὅμως εἶναι πολὺ συνηθέστερον, ὁ κατηγορούμενος δηλαδὴ ἀποθνήσκει, καὶ τότε τὰ κτήματά του διαιροῦνται εἰς τρία μερίδια· τὸ ἓν λαμβάνει ὁ ἡγεμών, τὸ ἄλλο οἱ ἀξιωματικοί, τὸ δὲ τρίτον ὁ καταμηνυτής.

Τὰ ἔθνη τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς νήσου, τῶν ὁποίων περιεγράψαμεν τὰ ἤθη, εἶναι σήμερον ὑποτελῆ ἔθνους ἰσχυροῦ, τοῦ ὁποίου οἱ εὐρωπαῖοι δὲν γνωρίζουσι τὸ ὄνομα εἰμὴ πρὸ πεντήκοντα περίπου ἐτῶν. Οἱ Χόβοι, ἄλλοτε συνεσταλμένοι εἰς τὸ μεσογαιότερον τῆς νήσου καὶ περιφρονούμενοι ὑπὸ τῶν ἄλλων Μαλγασίων, κατέστησαν ἀπό τινος χρόνου τὸ ἰσχυρότερον ἔθνος τῆς Μαδαγάσκαρ. Εἶναι δὲ μαλαίσιοι· τὴν καταγωγὴν καὶ διετήρησαν τοὺς φυσικοὺς καὶ ἠθικοὺς χαρακτῆρας τῆς φυλῆς ἐκείνης. Ἔχουσιν ἀνάστημα μέτριον, καὶ καλῶς ἐσχηματισμένον· τὸ χρῶμά των εἶναι ἐλαιῶδες καὶ ἐνίοτε ὀλιγώτερον βαθὺ παρὰ τὸ τῶν κατοίκων τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης· οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου των δὲν εἶναι ἀνώμαλοι καὶ τὸ κάτω αὐτῶν χεῖλος προέχει τοῦ ἄνω, ὡς ἐν τῇ Καυκασικῇ φυλῇ· αἱ τρίχες των εἶναι μέλαιναι, λεῖαι ἢ βοστρυχίζουσαι, οἱ δ' ὀφθαλμοὶ καστανόχροες· εἶναι εὐκίνητοι καὶ ζωηροί, ἀλλ' ὄχι ῥωμαλέοι καὶ εὐχερῶς καταβάλλονται ὑπὸ τοῦ κόπου. Ἡ διανοητικὴ τῶν Χόβων δύναμις εἶναι πολλή, ἀλλὰ αἱ ἠθικαὶ ἰδιότητες οὐχὶ ἀξιέπαινοι. Τὸ ψεῦδος, καὶ ἡ ἀπάτη δὲν θεωροῦνται παρ' αὐτοῖς ὡς κακίαις ἐξεναντίας ἀποθαυμάζονται· καὶ εἰς τῶν λόγων δι' οὓς ἀπέκρουσαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι ἡ ἐπιβαλλομένη ὑπ' αὐτοῦ ἀπαγόρευσις τοῦ ψεύδεσθαι, ἔστω καὶ διὰ νὰ ἀπατήσῃ τις τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος.

Ἡ πρωτεύουσα τῶν Χόβων ὀνομάζεται Τανανάριβα ἤτοι αἱ χίλιαι καλύβαι. Αἱ ὁδοί της εἶναι στεναὶ καὶ ἑλικοειδεῖς· καὶ αἱ πλεῖσται τῶν οἰκιῶν εἶναι μικραὶ καὶ ὅλως ἀτέχνως κατεσκευασμέναι. Οὐδὲν ἧττον εἶναι αἱ ἄριστα τῆς ὅλης νήσου. Ἀπὸ πρωΐας οἱ πωληταὶ τῶν ποικιλοειδῶν προϊόντων εἰσβάλλουσιν εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ, καθὼς εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀναγγέλλουσι τὰ ἐμπορεύματά των γεγωνυῖᾳ τῇ φωνῇ. Ἀκατανόητος ἡμῶν εἶναι ἡ ἀκαθαρσία τῶν κρεωπωλείων. Ὁ βοῦς, τὸν ὁποῖον οἱ Χόβαι δὲν ἐκλέγουσι, διότι τρώγουν καὶ τὸ δέρμα του, ὡς ὅλοι οἱ Μαλγάσιοι, κεῖται ἐξηπλωμένος ἐπὶ ψάθης ὅπου κατασκευάζεται εἰς ἐλάχιστα τεμάχια, πωλούμενα λιανικῶς· ἐπειδὴ δὲ δὲν καθαίζονται τὰ ἐντόσθιά του, ἐκπέμπει δυῤῥωδίαν ἀφόρητον. Μεταξὺ τῶν

τροφίμων συγκαταλέγονται καὶ αἱ ἀκρίδες, τὰς ὁποίας συλλέξαντες, βράζουσιν ὀλίγον, ἔπειτα ξηραίνουσιν εἰς τὸν ἥλιον, μετὰ ταῦτα λιχμίζουσιν ἐπανειλημμένως διὰ νὰ χωρίσωσιν ἀπὸ αὐτῶν τὰ πτερὰ καὶ τοὺς πόδας των, καὶ τελευταῖον, οὕτως ἐχούσας, πέμπουσιν εἰς τὴν ἀγοράν. Τρώγονται δὲ ἀφοῦ τηγανισθῶσι, καὶ οἱ Μαλγάσιοι βεβαιοῦσιν, ὅτι ἔχουσι τὴν γεῦσιν τῶν καρίδων.

Τὸ τάλληρον, τιμηθὲν εἰς 60 τεμάχια, ἀναπληροῖ τὰ μικρὰ χαλκᾶ νομισμάτια, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἐκεῖ ἐν χρήσει. Πρὶν δὲ λάβωσι τὰ τεμάχια ταῦτα, οἱ Χόβοι πάντοτε τὰ ζυγίζουσι, διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν, ὅτι τὸ τάλληρον ἐκόπη εἰς ἴσα μέρη. Τὰ τρόφιμα εἶναι τοσοῦτον εὐθυνὰ εἰς Ταναναρίβαν, διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς ἐξαγωγῆς, ὥστε μὲ 40 φράγκα κατὰ μῆνα εἰμπορεῖ κάνεις νὰ ζήσῃ δέκα ὑπηρέτας καὶ νὰ ζήσῃ καθὼς ζῇ εἰς τὴν Εὐρώπην μὲ 2,000 φράγκα. Οἱ ἐργάται τῆς Ταναναρίβας εἶναι ἀρκετὰ ἐπιτήδειοι, καὶ μάλιστα οἱ χρυσοχόοι.

Ἂν ἡ Μαδαγάσκαρ εἶναι ἡ *Μενουθιὰς* τοῦ Πτολεμαίου, ἄδηλον· αἱ δὲ πρῶται ἀσφαλεῖς περὶ τῆς νήσου ταύτης εἰδήσεις εὑρίσκονται εἰς τὰ Γεωγραφικὰ συγγράμματα τῶν Ἀράβων, οἵτινες κατὰ τὴν ἑβδόμην ἑκατονταετηρίδα κατεστάθησαν εἰς τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν αὐτῆς. Πρῶτος εὐρωπαῖος συγγραφεὺς μνημονεύσας αὐτῆς εἶναι ὁ Μάρκος Πόλος, ὅστις ἐν τῇ τρισκαιδεκάτῃ ἑκατονταετηρίδι ἀνέφερε τὸ ἔκτοτε ἐπικρατῆσαν ὄνομα (Μαδαγάσκαρ) τῆς χώρας ταύτης, τὴν ὁποίαν οἱ ἐγχώριοι καλοῦσι Ταναναρίβ. Ἤτοι μεγάλην Γῆν. Οἱ ἐν ἔτει 1497 περιπλεύσαντες τὴν Ἀφρικὴν Πορτογάλοι, δὲν προσωρμίσθησαν εἰς Μαδαγάσκαρ εἰμὴ ἐν ἔτει 1506, ἕνεκα τρικυμίας. Οἱ Γάλλοι κατεστάθησαν πρῶτοι εἰς αὐτὴν περὶ τὰ μέσα τῆς 17 ἑκατονταετηρίδος, ἀλλὰ τὰ καταστήματά των δὲν ηὐδοκίμησαν· ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν τῆς παρούσης ἐπεχείρησαν καὶ οἱ Ἄγγλοι νὰ καταλάβωσι τινὰ αὐτῆς μέρη καὶ νὰ διαδώσωσι, δι' ἀποστόλων, τὸ Χριστιανικὸν θρησκεύμα· καὶ ἴσως ἐπὶ τέλους τρόπον τινὰ ἡ νῆσος περιέλθει εἰς τὴν κυριαρχίαν των. Κατὰ τὸ παρόν, ὡς προείπομεν, ἀληθεῖς κύριοι αὐτῆς εἶναι οἱ Χόβοι, ἐπιτυχόντες τὴν ὑπεροχὴν ταύτην διὰ τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν Ῥαδάμα, ὅστις ἐδολοφονήθη τῷ 1828 ὑπὸ τῆς συζύγου καὶ διαδόχου του Ρανάβαλης.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΑΝΑΣΚΑΦΗ.

Εἰς τὸ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἐργασιῶν ἄρθρίδιον τοῦ ΝΖ. φυλλαδίου τῆς Πανδώρας, ὀφείλομεν, ἀκριβείας χάριν, νὰ ἐπανορθώσωμεν ἓν παράραμα. Ἡ μικρὰ ἀνεῳγεῖσα θύρα κεῖται τῷ ὄντι ἀκριβῶς ἀπέναντι τῆς εἰσόδου τῶν Προπυλαίων, ὡς μᾶς ἀπέδειξεν ἐπίτηδες γενομένη καταμέτρησις, ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς ἡ ὄψις μᾶς εἶχε πείσει περὶ τοῦ ἐναντίου. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν μεταβάλλει, νομίζομεν, κατ' οὐδὲν τὴν χαρακτῆρα τοῦ περιέχοντος αὐτὴν προτειχίσματος, οὔτε καθιστᾷ καταληπτότερον πῶς ὁ Κιμωνίας ἔλαβε νὰ εὑρεθῇ ἐντὸς αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἡ Ἀκρόπολις ἐπολιορκεῖτο. Καὶ ἠκούσαμεν μὲν τὴν ἔνστασιν ὅτι ἴσως μὲν ὑπῆρχε τὸ τεῖχος τοῦτο, ἀλλὰ δὲν ἐφρουρεῖτο, ὅ μόνον ὅμως εἶναι ἀπίθανον ὅτι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἤθελεν ὑποθέσει ὁ ποιητὴς ὡς ἐγκαταλελειμμένον ἐν ὥρᾳ πολιορκίας τὸν πρῶτον προμαχῶνα τῆς ἀκροπόλεως, ἀλλὰ καὶ ῥητῶς λέγει ἡ Λυσιστράτη περὶ τοῦ Κιμωνίου.

α Τίς οὗτος οὑντὸς τῶν φυλάκων ἑστώς;

Ὅθεν, ὅπου διῆλθεν ὁ Κιμωνίας ὑπῆρχον φύλακες, δηλαδὴ πρόσκοποι (sentinelles avancées), οἵτινες ἀδιαφόρως ἄφιον νὰ παρέλθῃ μεταξύ των ἕνα μόνον ἄοπλον καὶ εἰρηνικὰς δεικνύοντα διαθέσεις πολίτην, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε τεῖχος, διότι αὐτὸ εἰς οὐδένα ἤθελε ποτὲ ἐπιτραπῇ νὰ τὸ ὑπερπηδήσῃ.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ συγχυσθῶσιν οἱ *φύλακες* οὗτοι (σκοποί, ὡς εἴπομεν, πεμπόμενοι νὰ περιπολῶσιν ἐκεῖ ἕνεκα τῆς πολιορκίας) μετὰ τῶν τακτικῶν πυλωρῶν, οὐδὲ νὰ ὑποτεθῇ ἑπομένως ὅτι οἱ πυλωροὶ εἶχον τὴν κατοικίαν των πέραν τῆς θέσεως ὅπου ἵστατο ὁ Κιμωνίας, καὶ ὅτι ἐκεῖ ἦν ἡ πύλη τῆς ἀκροπόλεως. Διάφοροι ἐπιγραφαὶ εὑρέθησαν ἐν Ἀκροπόλει περιέχουσαι ἀναγραφὰς τῶν Πυλωρῶν τούτων. Ἀλλὰ παρατηρεῖται ἀ. ὅτι πᾶσαι εἰσὶ χρόνων ρωμαϊκῶν, ὥστε, ἂν οὗτοι τῷ ὄντι ἐφύλαττον ἀλλ πύλην ἀπὸ τὰς πέντε τῶν προπυλαίων, φαίνεται καὶ ἡ πύλη αὕτη ἐπὶ Ῥωμαίων ἐγένετο. β. Οἱ πυλωροὶ οὗτοι, κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς, ἦσαν ὀλίγοι τρεῖς τὸν ἀριθμόν, ὥστε δὲν δύνανται νὰ ὦσι οἱ αὐτοὶ μετὰ τῶν φυλάκων τῆς Λυσιστράτης, διότι οἱ φύλακες ἐγκαταλελειμμένοι εἰς μέρος προσιτὸν ἐχθρῷ, δὲν ἐδύναντο νὰ μείνωσι. γ'. Τινὲς τῶν ἐπιγραφῶν τούτων εἰσὶ γεγραμμέναι ἐπὶ στηλῶν, αἱ μὲν ἐντετειχισμένη, ἡ δὲ ἑστημένη κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἀκροπόλεως, παρὰ τοῖς νῦν ἀπομάχοις, ἐκ καθ' ἑκάστην πιθανώτερον γίνεται ὅτι διέβαινε πρὸς ἡ πρὸς τὰ προπύλαια ἄνοδος. Ἀλλ' αἱ στῆλαι αὗαι δύνανται καὶ νὰ μετενεχθῶσιν ἐκεῖ ἀλλαχόθεν. Μία ὅμως εὑρίσκεται ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος, ἡ ἄλλη, ἥτις τοὺς πυλωροὺς *ἀκροφύλακας* ὀνομάζει, εἶναι κεχαραγμένη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τοίχου τῆς ἑσπερικῆς πλευρᾶς τῶν Προπυλαίων. Ἂν οἱ Ἀκροφύλακες ἦσαν οἱ αὐτοὶ τοῖς πυλωροῖς, ἐφρούρουν πρόδηλον εἰς τὰ προπύλαια· ἂν δὲ ἄλλοι καὶ ἄλλαχοῦ ἐφρούρουν, δὲν εἶναι προγενέστεροι τῶν Ῥωμαίων.

Μία τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, ἡ ἐπὶ τῆς στήλης τῆς πρὸ τῶν ἀπομάχων, χρονολογεῖται δι' ἐπωνυμίας ἄρχοντος Ῥοιμητάλκα τινὸς *βασιλέως*. Ὑπῆρχον δὲ Ῥοιμητάλκαι, βασιλεῖς τοῦ Πόντου ἐπὶ Ἀντωνίου καὶ ἄλλοι ὁμώνυμοι, βασιλεῖς τῆς Θρᾴκης ἐπὶ Αὐγούστου. Ὁ Βοῦκιος (τ. 3 265) ἀπέδειξεν ὅτι ὁ ἐπώνυμος ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν ἦτον ὁ Θρᾷξ, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ τῶν πυλωρῶν τὸ καθιστᾷ ἀναμφιβόλως

λεγουσα α *ἐπὶ Ῥοιμητάλκα* (*ἄρχοντος*, *ὅτε*) *Καίσαρ Αὐτοκράτωρ ἀνεδείχθη*.» Τότε λοιπὸν ἤδη ὑπῆρχον *πυλωροί*. Περιέχει δὲ ἡ στήλη αὕτη καὶ ἄλλο τι ἄξιον προσοχῆς. Πλαγίως τῆς κυριωτέρας ἐπιγραφῆς, ὑπῆρχον ἄλλαι μεταγενέστεραι, διὰ μικροτέρων γραμμάτων, καὶ ὡς παρέργως, κεχαραγμέναι, ἀναγραφαὶ καὶ αὗται πυλωρῶν, οἵτινες φαίνεται ὅτι κατ' ἔτος μετήλλασσον. Ἡ μία φέρει « *Πυλωροὶ οἱ δεῖνες ἐφ' ὧν καὶ τὸ ἔργον τῆς ἀναβάσεως ἐγένετο.* » Ἡ λέξις ἀνάβασις ἐξηγεῖται παρ' ὅλων τῶν λεξικογράφων ὡς δηλοῦσα, τὴν *πρᾶξιν τοῦ ἀναβαίνειν*, καὶ ἰδίως ἔλεγον ἐν Ἀθήναις, *ἀναβαίνειν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν* (Ἁρποκρ. ἐν λέξ. Σκαφηφόροι), ὅθεν καὶ ἡ ἑνδεκάτη τοῦ Πυανεψιῶνος ἐλέγετο *Ἀνάβασις*, διότι αἱ γυναῖκες *ἀνήρχοντο* εἰς Θεσμοφορίαν (Ἡσύχ.). Ὁ σοφὸς Μάϋερ ὅμως ὑποπτεύει μὴ ἡ *Ἀνάβασις* αὕτη εἶναι ἡ αὐτὴ τοῦ ἰδίου Ὀκταβίου, οὗ τὴν στέψιν ὡς ἐποχὴν ἀναφέρει ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή, ἀνάβασις εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ μάχην. Ἀλλ' ὁμολογητέον ὅτι ἡ ἔκφρασις τὸ *ἔργον τῆς ἀναβάσεως*, μᾶλλον φαίνεται σημαίνουσα ἐργασίαν τινά, ὥστε ἀνάβασις δύναται ἐνταῦθα νὰ ἔχῃ καταχρηστικῶς τὴν σημασίαν ἀναβάθρας, ὡς ἡ λέξις ἄνοδος σημαίνει ἀμφότερα. Τὰ ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ Ναοῦ τῆς Νίκης ἄλλοτε διακρινόμενα ἴχνη ἦσαν διπλᾶ, ἐλέγχοντα κατασκευὴν κλίμακος κατὰ δύο ἐποχὰς διαφόρους. Ἴσως ἡ μία, ἡ ἀρχαιοτέρα, εἶναι ἡ τοῦ Αὐγούστου, ἡ δὲ νεωτέρα, ἡ τοῦ ἀρτίως ἀνακαλυφθέντος τοίχου, διότι ἀδύνατον εἶναι ν' ἀποδώσωμεν τὴν ἀνέγερσιν τοῦ βαναύσου τούτου τοίχου εἰς χρόνους τοῦ Αὐγούστου, ἐφ' οὗ ἤκμαζεν ἀκόμη ἡ τέχνη, εἰς χρόνους προγενεστέρους τῶν λαμπρῶν ἔργων τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅτε μάλιστα καὶ ἡ ἀνεστραμμένη ἐκείνη ἐπιγραφή, μετ' ἄλλων δύω, ἐπίσης ἀνεστραμμένων, μαρτυροῦσι περὶ τοῦ ἐναντίου. Ἡ ἐπειικεστέρα κρίσις εἰς ἣν δυνάμεθα νὰ συγκατανεύσωμεν ὡς πρὸς τὴν ἀρχαιότητα τῶν ἔργων τούτων, εἶναι ὅτι, ἡ μὲν κλίμαξ εἶναι ἴσως ἡ *ἀνάβασις*, ἡ ἐπὶ Αὐγούστου· ὁ δὲ τοῖχος μετὰ τῆς θύρας ὅτι εἶναι τῶν χριστιανικῶν χρόνων. Ὡς ἀπόδειξις τῆς μὴ ταυτοχρόνου ταύτης οἰκοδομῆς τῆς τε κλίμακος καὶ τοῦ τοίχου δύνανται νὰ χρησιμεύσωσι καὶ τινες μικραὶ βχθμίδες, αἵτινες, ἔτι ἀτελέστεραι τῆς μεγάλης κλίμακος, κατέρχονται ἀπ' αὐτῆς πρὸς τὴν θυρίδα, ἀνεπιδεξίως οὕτω τὸ ἀρχαιότερον πρὸς τὸ νεώτερον ἔργον ἑνοῦσαι. Γνωστὸν εἶναι καὶ ἀρχαῖόν τι νόμισμα παριστῶν ἀκόμψως καὶ ἀτέχνως τὴν βορειοδυτικὴν ὄψιν τῆς ἀκροπόλεως. Ἐπ' αὐτοῦ φαίνεται ὁ βράχος, μετὰ τοῦ Παρθενῶνος τῆς Πρόμαχου Ἀθηνᾶς, καὶ τῶν Προπυλαίων, ἀφ' ὧν φαίνεται μακρὰ κλίμαξ κατερχομένη. Τὸ νόμισμα τοῦτο εἶναι τύπου ῥωμαϊκοῦ, καὶ δὲν φαίνεται ἀπίθανον ἡ ἀναβάθρα ἐκείνη νὰ ἦναι αὐτὴ ἡ ἐπὶ Αὐγούστου ἴσως οἰκοδομηθεῖσα, ἂν καὶ τινες ὑπέλαβον ὅτι εἶναι ἡ μικρὰ ἡ ἀπὸ τοῦ μνημείου τοῦ Ἀγρίππα πρὸς τὸ σπήλαιον τοῦ Πανὸς κατιοῦσα. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ νομίσματος, ἔμπροσθεν τῆς κλίμακος οὐδὲν ἄλλο προτείχισμα φαίνεται, ὅπερ, ἂν ἡ κλίμαξ ἐκείνη ὑποτεθῇ ὅτι εἶναι τῷ ὄντι ἡ τῶν Προπυλαίων, ἀποδεικνύει, ὅτι ὅταν ἐκόπη τὸ νόμισμα, ἡ μὲν ἀναβάθρα ὑπῆρχεν, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ τοῖχος μετὰ τῆς θύρας.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΚΥΠΡΩ ΓΟΛΓΩΝ.

Ἡ πόλις Γόλγοι, ἡ τοσοῦτον παρά τε τοῖς Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις διὰ τὸν τῆς Ἀφροδίτης ναὸν διάσημος, ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἀρχαιολόγων μέχρι τοῦδε εἰς ποῖον τῆς νήσου μέρος ἔκειτο εἶχεν ἀνακαλυφθῆ. Καὶ ὁ μὲν κύριος Münter θεωρεῖ αὐτὴν ὡς τὴν Παλαίπαφον, οὗν δὲ Κούκλια, ἐκ τινος τῶν ἀρχαίων βασιλέων της Νικοκλέους ὀνομασθεῖσα Νικόκλια, καὶ κατ' ἀποκοπὴν τοῦ Νι καὶ προσθέσει ἑνὸς διγράμματος Κούκλια, ἄλλοι δὲ τὴν Καρπασίαν· ἤτοι ὁ μὲν εἰς τὸ ἓν τῆς νήσου ἄκρον θέτει αὐτὴν ἄνευ οὐδεμιᾶς βάσεως, οἱ δὲ εἰς τὸ ἄλλο. Ταῦτα μᾶς ἀποδεικνύουσιν ἅπαντα, ὅτι ὅλως ἡ πόλις ἦτον ἄγνωστος. Ὁ Mannert λέγει μετὰ μεγίστης ἀμφιβολίας ὅτι ἔκειτο πλησίον τοῦ Ἰδαλίου, καὶ εἶναι ὁ μόνος ὅστις μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἀλήθειαν, ὡς κατωτέρω θέλομεν ἀποδείξει. — §. Ἐρευνήσαντες συντόνως περὶ ταύτης τῆς πόλεως εὕρομεν αὐτὴν ἐν τέταρτον βορειανατολικῶς τῆς Ἀθιένου, κώμης ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ Λάρνακος καὶ Λευκωσίας, Γόργους ὑπὸ τῶν περιοικούντων καλουμένην, κατ' ἐναλλαγὴν γράμματος τοῦ λ εἰς ρ, ὅπερ συχνότατα οἱ Αἰολοδωρίζοντες πράττομεν, λέγοντες τὸ ἁλμυρὸν ἁρμυρὸν καὶ τὰ τοιαῦτα. Στέφανος ὁ Βυζάντιος λέγει. «Γόλγοι πόλις Κύπρου ἀπὸ Γόλγου τοῦ ἡγησαμένου τῆς Σικυωνίων ἀποικίας. Λέγεται καὶ Γόλγον οὐδετέρως, ἀφοῦ καὶ Γολγία, ἡ Ἀφροδίτη.» Φαίνεται δὲ ὅτι ἔγεινεν ἡ ἀποικία αὕτη, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἕλληνες τὰς μεγάλας, εἴτε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, Ῥόδον, Κύπρον καὶ τὰς λοιπὰς νήσους τὰς παρὰ τὴν Ἀσίαν, ἔκαμαν ἀποικίας.

Ὁ δὲ Παυσανίας εἰς τὰ αὐτοῦ Ἀρκαδικὰ τὸν ἀρχαιότατον λέγει ὅτι εἶχεν ἐνταῦθα ἡ Ἀφροδίτη ναόν. « Καὶ Πάφου Ἀγαπήνωρ ἐγένετο οἰκιστὴς, καὶ τῆς Ἀφροδίτης κατεσκευάσατο ἐν πόλει Πάφῳ τὸ ἱερόν· τέως γὰρ ἡ θεὸς παρὰ Κυπρίων τιμὰς εἶχεν ἐν Γόλγοις καλουμένῳ χωρίῳ » Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόκριτος, Εἰδυλ. 15. 100, ναὸν ἐπίσης ἐν Γόλγοις ὑπαινίττεται διάσημον τῆς Ἀφροδίτης.

Δέσποινα ἁ Γόλγοντα καὶ Ἰδάλιον ἐφίλασας.

— Ἀφροδίτα.

Τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Σχολιαστὴν αὐτοῦ, νὰ καλέσῃ Ἀδώνιδος καὶ Ἀφροδίτης υἱὸν τὸν Γόλγον. «Γόλγοι πόλις Κύπρου, ὀνομασθεῖσα ἀπὸ Γόλγου τινὸς Ἀδώνιδος καὶ Ἀφροδίτης.» Καὶ ὁ Λυκόφρων δὲ διάσημον τὴν ἐν Γόλγοις τῆς Ἀφροδίτης ἕδραν λέγει·

Πέμπτοι τέταρτοι γαίαν, ζῖζονται θεᾶς
Γόλγων ἀνάσσης.

Ὁ δὲ Κάτουλλος εἰς τὸ 37 αὐτοῦ ἐπίγραμμα, ὅλα

σχεδὸν τὰ ἐν Κύπρῳ τῆς Ἀφροδίτης ἀναφέρει ἱερά, καὶ μετ' αὐτῶν τὸ ἐν Γόλγοις, πλὴν τῆς Πάφου.

Quae sanctum Idalium, uriosqre apertos
colis, quaeque Amathunta, quaeque Golgos.

Εἰς δὲ τὸ ἐπιθαλάμιον τοῦ τε Πηλέως καὶ τῆς Θέτιδος, τὸ Ἰδάλιον καὶ τοὺς Γόλγους ὁμοῦ ἀναφέρει

Quaeque regis Golgos, quaeque Idalium frondosum.

Ταῦτα πάντα τὰ τεμάχια, ἅπερ πάντοτε πλησίον τοῦ Ἰδαλίου θέτουσι τοὺς Γόλγους, ἔδωκαν εἰς ἡμᾶς τὴν ἀφορμὴν πλησίον αὐτοῦ ν' ἀναζητήσωμεν τὴν πόλιν, διότι ὁ μὲν Θεόκριτος Ἰδαλίον καὶ Γόλγους λέγει, ὁ δὲ Κάτουλλος Golgos et Idalium, εἰς τὸ ἄλλο ὅμως τεμάχιον μακρότερον, καὶ τοῦτο διότι οὕτω ἀπῄτει τὸ μέτρον. Καὶ τῷ ὄντι 1 ½ μίλιον ΝΑ. αὕτη τοῦ Ἰδαλίου κεῖται, ὡς καὶ 2 μίλια ΒΑ. Λάρνακος. Ἡ πόλις αὕτη πολιτικῶς φαίνεται ὅτι οὐδεμίαν ἔλαβεν ἐπίδοσιν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδόλως παρὰ τῶν συγγραφέων ὡς τοιαύτη ἀναφέρεται· ἡ δ' αὐτῆς ἐπισημότης εἰς τὸν τῆς Ἀφροδίτης συνίσταται ἀρχαῖον ναόν, ἐξ οὗ καὶ ἡ θεὰ τὸ τοῦ τόπου ἔλαβεν ὄνομα Γολγία καλουμένη. Καὶ ὅτι μὲν ἦτο μικρὰ οὐ μόνον τὰ παρὰ τοῦ Παυσανίου εἰρημένα τὴν χαρακτηρίζουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ νῦν σωζόμενα ἐρείπια. Κεῖται δ' ἐπὶ λοφίσκου τινὸς ἐκτεταμένου ἔχουσα ὁρίζοντα, κεῖ ὑπ' αὐτὴν ὑπόκειται τὸ τῆς Μεσαυρίας πεδίον, ὅπερ μὲ τὸ τῆς Λιγύπτου κατὰ τὴν εὐφορίαν, ὡς λέγει ὁ Αἰλιανός, ἀντικρίνεται. Καὶ εἶναι θαῦμα πῶς ἐν καλῇ οὕτω θέσει δὲν κατέστη μία τῶν ἐπιτήμων τῆς Κύπρου πόλεων· ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ γειτνίασις τῆς Σαλαμῖνος, ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ τοῦ Κιτίου καὶ ἄλλων πόλεων ἐμπόδισαν τὴν αὐτῆς ἐπίδοσιν. — §. Περιλαμβάνετο ἐντὸς τείχους περὶ τὰ ἓξ ἔχοντος στάδια περίμετρον· τούτου καθ' ὅλα τὰ μέρη ἴχνη φαίνονται, καὶ μάλιστα τὸ νοτιοδυτικὸν σώζει ἔτι μικρὰ λείψανα ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας, τὰ ὁποῖα μετ' ὀλίγον θέλουσιν ἐκλείψει, διότι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀθιένου ἐντεῦθεν μεταφέρουσι τοὺς ἀναγκαίους διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῶν οἰκιῶν των λίθους. Πρὸς τὸ ΝΑ. μάλιστα μέρος φαίνονται ἴχνη μιᾶς πύλης, εἰς δὲ τὸ μέσον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἅπαντες οἱ γεραίτεροι τῆς κώμης κάτοικοι καὶ ἑτέραν μεγάλην πύλην ἐνθυμοῦνται. Ἀλλὰ ποῦ ἔκειτο ὁ τῆς Ἀφροδίτης ναός; Πιθανὸν εἰς τὸ νότιον τῆς πόλεως μέρος, διότι ἐκεῖ ὑπάρχουσι πολλοὶ σωροὶ λίθων, καὶ μάλιστα πολλῶν καλῶς εἰργασμένων, ἐνῷ εἰς τὰ ἄλλα αὐτῆς μέρη σπανίζει τοιούτους βλέπομεν, ὑπὸ τῶν χωρικῶν συναθροισθέντος, ὡς σπειρομένης ὑπ' αὐτῶν ἁπάσης τῆς πόλεως. Ἦτον εὐχῆς ἔργον μικρά τις νὰ ἐγίνετο ἀνασκαφή, καὶ ἀναμφιβόλως πολύτιμα θέλουσιν εὑρεθῆ λείψανα.

Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ πόλις μόνον ἐντὸς τῶν τειχῶν περιωρίζετο, διότι κύκλωθεν αὐτῶν ἐκτὸς, πολλὰ βλέπομεν ἀρχαίων οἰκοδομῶν ἐρείπια.

Ἐν αὐτῇ δὲν ἀπαντῶμεν ἐρείπια νεωτέρων χρόνων· καὶ φαίνεται ὅτι ἡ πόλις ἔκπαλαι κατεστράφη. Εἰς τὸ δυτικὸν αὐτῆς μέρος σώζονται ἔτι λείψανα τῶν ὑδραγωγείων της, ὧν περ τὰ ὕδατα ἐκ τῶν κήπων τῶν πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Λάρνακος, Καφούντα ὡς καλουμένων, ἐφέροντο.

Ἐκτὸς τοῦ φρουρίου πολλὰ εὑρέθησαν ὡς καὶ βλ εὑρίσκονται ἀγαλμάτια ἐξ εὐθραύστου λίθου, ἔτι δὲ καὶ πλῆθος πηλίνων ἀγγείων, ὄχι ὅμως ἀπάντων καλῶς κατεσκευασμένων. Οἱ πρεσβύτεροι τῆς κώμης μ' ἐβεβαίωσαν ὅτι εὗρον πελώριόν τι ἐντὸς τοῦ ὀρύχους ἄγαλμα, οὗπερ μὴ γνωρίζοντες τὴν ἀξίαν αὐτοῦ κατεσύντριψαν. Μεταξὺ δ' Ἀθιένου καὶ Γόλγων κεῖται θος κατ' αὐτὰς εὑρέθησαν ἀγγεῖων, ἅτινα οἱ ἀγρόται εἰς τὰς κηδείας των μετεχειρίζοντο· ἴσως κατ' ἐκείνο τὸ μέρος ὑπῆρχεν ἐργαστήριον πηλοποιΐας. Ἤδη δὲ ἡ πόλις ἀντικατέστη διὰ τῆς παρακειμένης κώμης Ἀθιένου περὶ τὰς 250 ἔχουσα χριστιανῶν οἰκογενείας, εἰς τὴν γεωργίαν, καὶ τὴν τοῦ ἀγωγιάτου τέχνην ἐνασχολουμένων.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ

Ἀνεκδότων.

Μόλις ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον ἡ εἴδησις ὅτι τὰ πλοῖα τὰ συνοδεύοντα τὸν βασιλέα ἐφάνησαν παρὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Πελοποννήσου, καὶ ἡ Διοικητικὴ Ἐπιτροπή, ἥτις οὐδὲ τὰ μέλη αὐτῆς ἐσημείωσε διοικήσῃ, φοβηθεῖσα μὴ, μαθοῦσα καθ' ὁδὸν ἡ βασιλεία τὴν γενομένην ἐν Ἄργει σφαγὴν, ἐκπλαγῇ καὶ ἀποτρέψῃ τὸν νέον Ἡγεμόνα τοῦ ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ πρόλαβῃ τὸν κίνδυνον. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ στείλῃ τὴν αὐτὴν, ναυποροῦσαν ἔτι, ἐπιστολὴν, καὶ κομιστὴν χρέος ἔχοντα νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ ζώσης τὰ γραφέντα, δι' ὧν παριστάνοντο ὡς οὐδὲ κἂν λόγου ἄξια διατρέξαντα, ἂν καὶ εἶχον σφαγὴ 160. περίπου ἀνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία. Ποτὲ ἴσως τὸ ψεῦδος ἦτο τόσῳ χρήσιμον εἰς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα, ὅσῳ κατὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην ἐποχήν!

Ἡ ἐπιστολὴ συνετάχθη ἀπὸ τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν, καὶ κομιστὴς διωρίσθη ὁ γράψας τὰς ἀναμνήσεις ταύτας.

Μὲ ὁποίαν σπουδὴν τὴν ἔφερον μόνος εἰς τὰ σωζόμενα μέλη τῆς Κυβερνήσεως διὰ νὰ τὴν ὑπογράψωσι, καὶ μὲ πόσην, οὕτως εἰπεῖν, ἀδηφαγίαν τὴν κατεβύθισα εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος τοῦ θυλακίου μου! Ἐπερπάτουν, καὶ ἐπίεζον αὐτὴν διὰ τοῦ βραχίονος ἐπὶ τῆς παλλούσης καρδίας μου, καὶ τὴν ἔψαυον εἰς πᾶν βῆμα, καὶ ἔστρεφον περὶ ἐμαυτὸν ἀδιακόπως τὰ βλέμματα, φοβούμενος μὴ πέσῃ, ἢ μὴ μέ τὴν ἁρπάσῃ ἄλλος φθονῶν τὴν τύχην μου.

Καὶ τωόντι ἡ τύχη μου δὲν ἦτο μικρά. Πόσοι ἐγὼ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐμέλλον νὰ ἴδω τὸν βασιλέα τὸν νέον, ὡραῖον, ὡς παριστάνετο, καὶ ἐρχόμενον νὰ μ σώσῃ ἀπὸ τοὺς σπαραγμοὺς τῆς ἀναρχίας καὶ τοῦ

νειδος τῆς ξενικῆς ἐπεμβάσεως. Χθὲς ἔτι ὁ Ζέρβας, ἀποτρέψας τὸ εἰσρέον εἰς τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου ὕδωρ, δὲν μᾶς ἔφερεν εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ν' ἀποθανωμεν τῆς δίψης, καὶ αἱ τρεῖς σημαῖαι τῶν Συμμάχων δὲν ἐκυματίζοντο ἀγέρωχοι ἐπὶ τοῦ Παλαμιδίου, ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ πτερυγίζῃ ἔνδοξος ἡ κυανόλευκος σημαία;

Οὕτω λοιπὸν πιέζων καὶ ψαύων τὴν πολυτίμητον ἐπιστολὴν, ἔσπευδον πρὸς τὸν λιμένα διὰ νὰ κυλώσω τρεχαντήριον.

— Πόσα θέλεις, ἠρώτησά τινα κυβερνήτην, διὰ νὰ μὲ ὁδηγήσῃς πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ νὰ μὲ φέρῃς πάλιν ὀπίσω;

— Ἑκατὸν πεντήκοντα γρόσια, μὲ ἀπεκρίθη ἡμιαλβανιστὶ ὁ Σπετσιώτης.

— Ἑτοιμάσθητι λοιπὸν, καὶ ἀμέσως ἐπιστρέφω.

— Καὶ ἐπιστρέφων θὰ μὲ φέρῃς τὰ 150 γρόσια, ἐπανέλαβεν ὁ κυβερνήτης.

— Θὰ σὲ τὰ πληρώσω, ἀπεκρίθην, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν μας ἡ Κυβέρνησις.

— Ἡ ψωροκώσταινα! ἀνέκραξεν ὁ γέρων Σπετσιώτης, καὶ μ' ἔδειξε τὴν ράχιν του.

Ἤμην ὑπάλληλος, καὶ ἐκ τῶν συνταγματικῶν, καὶ μ' ἐφαίνετο ὅτι, προσβαλλομένης τῆς Κυβερνήσεώς μου, προσεβαλλόμην ἐγὼ αὐτός.

Ἀπετάθην λοιπὸν πρὸς ἄλλον κυβερνήτην· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ τρίτος τὸν ὁποῖον ἐτόλμησα νὰ δοκιμάσω, μόλις ἀκούσαντες ὅτι τὸν ναῦλον ἔμελλε νὰ πληρώσῃ ἡ Κυβέρνησις, ἔστρεφον τὰ νῶτα καὶ μὲ ἄφιον σφίγγοντα τὴν ἐπιστολήν μου.

Κατησχυμένος ἐπανῆλθον πρὸς τὸν ἀρχηγόν μου.

— Δὲν ἀνεχώρησες, μὲ εἶπεν, ἀκόμη!

— Καὶ πῶς νὰ πληρώσω τὸν ναῦλον;

— Τί; ἡ χρεία νὰ τὸν πληρώσῃς τώρα· ὅταν ἐπιστρέψῃς τὸν πληρόνει ἡ Κυβέρνησις.

— Τὴν Κυβέρνησιν, ἀπεκρίθην, τὴν ὀνομάζουν ψωροκώσταιναν, καὶ δὲν τὴν ἐμπιστεύονται οὔτε λεπτόν. Ἀφοῦ θὰ πληρωθοῦν αὔριον ἢ μεθαύριον, τότε διὰ τί δὲν πληρόνονται σήμερον;

— Σήμερον! ἐπανέλαβεν ἀνυψώσας ἐκστατικῶς τὰς ὀφρῦς ὁ Κ. Τρικούπης· σὺ μόνος παροικεῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ οὐ γινώσκεις τὰ γινόμενα ἐν αὐτῇ;

— Ποῖα; ἠρώτησα μὲ ἦθος ἐπίσης ἄπορον.

— Δὲν ἠξεύρεις ὅτι δὲν ἔχει οὐδ' 150 λεπτὰ τὸ ταμεῖον;

Οἱ βραχίονές μου κατέπεσον, καὶ οὐδ' ἐπίεζον οὐδ' ἔψαυον πλέον τὴν ἐπιστολήν.

— Ὕπαγε, μὲ εἶπε μετὰ βραχεῖαν σιωπὴν, εἰς τοῦ Κ. Ζαΐμη, καὶ εἰπέ τον ὅσα μὲ εἶπες.

Ἀσθμαίνων ἔφθασα εἰς τοῦ Κ. Ζαΐμη τὴν οἰκίαν. Καθήμενος ἐπὶ ἀνακλίντρου ὀθωμανικοῦ ὁ πολύμητις ἀλλ' αὐτάρεσκος ἐκεῖνος τῶν Πελοποννησίων Νέστωρ, ἀνερρόφει σοβαρῶς καπνὸν, καὶ εἶχεν ἐστραμμένον τὸ βλέμμα ἔξωθεν τοῦ παραθύρου.

— Τί θέλεις πάλιν; μὲ ἠρώτησεν ἅμ' ἀκούσας τὰ βήματά μου· δὲν ἀνεχώρησες ἀκόμη;

— Ὡραία, ἀπεκρίθην, ἐρώτησις, τὴν ὁποίαν μὲ ἀπευθύνει καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργός. Εἰς τὸν τόπον μου ὀψάρια δὲν πιάνονται χωρὶς δόλωμα.

— Ἂν εἶχες περισσότερον πνεῦμα, ἐπανέλαβεν ὁ φρονηματίας Πελοποννήσιος, θὰ ἔβλεπες ὅτι ἐνῷ ὑπέγραφα τὴν ἐπιστολὴν ἔσειε τὴν κεφαλήν.

Εἶπε, καὶ τὰ ἄκρα τῶν χειλέων του διεστάλησαν ὑπὸ τὸν δασὺν μύστακά του, ὡς ἂν μὲ ἐμυκτήριζεν ἐπὶ μωρίᾳ.

— Ὅτι ἐσείσατε τὴν κεφαλὴν, ἀπεκρίθην προσβληθεὶς ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν, τὸ ἴδα· ἐνόμισα ὅμως ὅτι τὴν ἐσείσατε, ἐπρόσθεσα μὲ πικρίαν, ἐνθυμηθέντες ὅτι ἐκείνη ἦτον ἡ τελευταία κυβερνητικὴ ὑπογραφή σας.

Ὁ κατηφὴς διοικητὴς τῆς Ἑλλάδος, συνοφρυωθεὶς ἔτι μᾶλλον καὶ συναγαγὼν τὰ χείλη, ἔφερε τὸν καπνοπόρον σωλῆνα εἰς τὸ στόμα του, καὶ ἔστρεψεν, ὡς καὶ πρώτου, τὴν κεφαλήν.

Ἐγὼ δὲ ἱστάμην ἀναμένων ἀπάντησιν.

Ἀλλ' αὐτός, ἐκδικούμενος τὴν τόλμην μου, δὲν ἀπήντα.

— Ἐὰν ἔχῃς ὄρεξιν, μὲ εἶπεν ἐπὶ τέλους χωρὶς νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα πρὸς ἐμὲ, νὰ ἴδῃς μίαν ὥραν προτήτερα τὸν βασιλέα, πλήρωσε ἀπὸ τὸ βαλάντιόν σου· τὸ ταμεῖον δὲν ἔχει χρήματα.

— Ἀξιόλογα! ἀπεκρίθην· καὶ ἂν μάθῃ τὴν σφαγὴν τοῦ Ἄργους;

Μόλις μὲ ἤκουσε, καὶ ἀποτινάξας τὸν καπνοπόρον σωλῆνά του ἀνηγέρθη. Τὸ πρόσωπόν του ἐνέφαινε παράδοξον ἀδημονίαν, ἀδημονίαν ἀνθρώπου ὑπάρξαντος ἄλλοτε εὐπόρου, καὶ διαχειρισθέντος μεγαλοπρεπῶς πλουσίαν περιουσίαν, ἀλλὰ μὴ ἱκανοῦντος σήμερον νὰ δώσῃ οὐδ' 150 γρόσια.

— Ὕπαγε, ἀνερώνησεν ὀργίλως, εἰς τοῦ Ζωγράφου, καὶ εἰπέ τον νὰ πληρώσῃ τὸν ναῦλόν σου ἀπὸ τὰς εἰσπράξεις τοῦ τελωνείου.

Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τὰ εἰσοδήματα τοῦ τελωνείου Ναυπλίου εἶχον προσδιορισθῆ διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς, καὶ διὰ νὰ μὴ γίνῃ παρεκτροπή τις, εἶχον παρακατιθῆ εἰς τὴν ἄμεσον διαχείρισιν τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ.

Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ Ἄννα εἰς τοῦ Καϊάφα, καὶ ἀπὸ τούτου εἰς τὸ Πραιτώριον, πειθόμενος σχεδὸν κατ' ἐμαυτὸν ὅτι Ἀρκαδίην αἰτῶ.

Ὁ Κ. Ζωγράφος, ἄλλος ἀμειδὴς καὶ σκυθρωπὸς Πελοποννήσιος, ἅμ' ἀκούσας με μὲ ἀπέπεμψε. Πῶς μετὰ ταῦτα κατεπείσθη νὰ μὲ δώσῃ διαταγὴν διὰ νὰ λάβω ἀπὸ τὸ τελωνεῖον τὰ 150 γρ. δὲν ἐνθυμοῦμαι. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι ἐσφιγγον καὶ αὐτὴν πολὺ πλέον τῆς ἄλλης.

Ὁλόκληρον ὥραν, ὥραν ἀληθοῦς ἀγωνίας, κατέτριψα ἐν τῷ καταστήματι τοῦ τελωνείου, ἑωσοῦ μετρήσῃ ὁ κυβερνήτης τὰ χάλκινα νομίσματα, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἄλλα· τὸ ταμεῖον· τὰ παρετήρει σχεδὸν ἓν πρὸς ἓν φοβούμενος μὴ ἦσαν κίβδηλα. Τοιαύτης ὑπολήψεως ἀπέλαυεν ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπή!

Ἐπέδην τέλος πάντων εἰς τὸ τρεχαντήριον, καὶ στεναγμὸς βαθὺς, ἐξελθὼν τοῦ στήθους μου, μὲ ἀνεκούφισε.

Κατὰ τὰς ὁδηγίας μου, ἔπρεπε πρῶτον νὰ ἴδω τὰ

μέλη τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας, νὰ συνομιλήσω μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀποστολῆς μου, νὰ διακοινώσω ἀκριβῶς ἀλλὰ κρυφίως αὐτὰ τὰ συμβάντα τοῦ Ἄργους, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ἐγχειρίσω πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν τὸ ἔγγραφον.

Μαθὼν τὴν νύκτα ἀπὸ πλοῖον Ἑλληνικόν, ἐκ τῶν μετακομιζόντων τὰ βαυαρικὰ στρατεύματα, ὅτι ἡ Πρεσβεία εὑρίσκετο ἐπὶ *κορβέττας* γαλλικῆς, διέταξα τὸν κυβερνήτην νὰ διευθυνθῇ τὸ πρωὶ πρὸς αὐτήν.

Καὶ τῷ ὄντι τὸ πρωὶ ἴδομεν μακρὰν ὅλα τὰ πολεμικὰ πλοῖα τὰ συνοδεύοντα τὸν βασιλέα, λοξοδρομοῦντα περὶ Ἐπίδαυρον τὴν Λιμηρὰν διὰ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον, ἐπειδὴ ἡ αὖρα ἦτο ἀντίπνους.

Ὁ κυβερνήτης μου ἔστρεψεν ἀμέσως τὴν πρῴραν πρὸς τὴν *κορβέτταν*, καὶ δύο κωπηλάται, εἰς οὓς προσετέθη καὶ τρίτος, ὁ ἀνυπόμονος τῆς ἐπιστολῆς κομιστής, προσεβοήθουν τὸν ἄνεμον.

Ὡς οἱ Ἕλληνοι τὸν Μισσίαν, οὕτω μὲ ὑπεδέχθησαν τὰ τρία μέλη τῆς Πρεσβείας, ἤτοι ὁ ναύαρχος Μιαούλης, καὶ οἱ στρατηγοὶ Βότσαρης καὶ Ἠλαποῦτας. Ἀκρον ἐκυκλοφόρουν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των, διότι πρὸ μηνῶν δὲν εἶχον λάβει οὐδ' ἐπιστολὴν οὐδὲ εἴδησίν τινα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Εἶχον ὅμως ἀμυδράν τινα ἰδέαν τῶν ἐν Ἄργει συμβάντων, δοθεῖσαν τὴν προτεραίαν πρὸς αὐτοὺς ἀπὸ πλοιάριον, καὶ περὶ αὐτῶν μ' ἐζήτουν ἰδίως πληροφορίας, διότι ὡς μ' ἐβεβαίουν, ἡ Ἀντιβασιλεία ἦτο, μετὰ τὴν εἴδησιν αὐτήν, εἰς ἄκρον ἀνήσυχος.

Κατὰ τὰς ὁδηγίας μου, ἐξέθεσα πρὸς αὐτοὺς ἀκριβῶς τὰ γενόμενα, καὶ ἐπρόσθεσα ὅτι διὰ νὰ τὰ μετριάσω κυρίως, ἠρχόμην φέρων ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Ἀντιβασιλείαν.

Ἡ Ἀντιβασιλεία, μὲ εἶπον, συμπλέει μετὰ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς *φρεγάτας* Μαδαγασκάρ· ἀναμένουν λοιπὸν ὀλίγον νὰ ἑτοιμασθῶμεν καὶ θέλομεν παρακαλέσει τὸν πλοίαρχον νὰ μᾶς στείλῃ διὰ τῆς λέμβου του.

Καὶ ὁ μὲν Μιαούλης καὶ ὁ Βότσαρης ἐξυρίσθησαν καὶ ἐφόρεσαν ἐνδύματα καινουργέστερα καὶ καθαρότερα, ὁ δὲ Ἠλαποῦτας ἠρκέσθη νὰ βάλῃ ἀντὶ τοῦ λιγδωμένου *φεσίου* του ἄλλο ἧττον λιγδωμένον.

Καὶ οὕτω μετέβημεν εἰς τὴν Μαδαγασκάρ.

Μόλις ἐπλησιάσαμεν εἰς αὐτὴν, καὶ συριγμὸς ὀξύτατος ἤχησε, καὶ τέσσαρες ναῦται καταβάντες παρεπάχθησαν ἐκκτέρωθεν τῆς κλίμακος, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς ἀξιωματικοὶ ὑπεδέχθησαν τὴν Πρεσβείαν.

Ὁ Μιαούλης, ὡς μόνος μεταξὺ τῶν συνοδέλφων του ὁμιλῶν ξένην γλῶσσαν, τὴν Ἰταλικὴν, εἰδοποίησε τὴν Ἀντιβασιλείαν ὅτι ἀπεσταλμένος τις τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς ἔφερε πρὸς αὐτὴν γράμματα.

Καὶ μετ' ὀλίγον ὁ Ἄβελ, ἀνελθὼν εἰς τὸ κατάστρωμα, ζητήσας ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν, εἰπὼν με ὅτι ἀφοῦ ἀναγνωσθῇ ἐν συνεδριάσει ἀπὸ τὴν Ἀντιβασιλείαν, θέλω προσκληθῆ νὰ καταβῶ πρὸς αὐτήν.

Ἐν τοσούτῳ, πλῆθος Βαυαρῶν μ' ἐπερικύκλωσαν, καὶ μὲ ἠρώτων περὶ Ἑλλάδος. Ἐκεῖ ἐγνώρισα καὶ τὸν Σαπόρταν, καὶ τὸν Ρέζερ, καὶ τὸν Στέγγελ, καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους Γερμανοὺς ὅσοι ἦσαν ἐπὶ τῆς φρεγάτας. Ὁ μὲν ἐπεθύμει νὰ μάθῃ ἐὰν εὑρίσκῃ χειρότερα εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι ἐλησμόνησε ν' ἀγοράσῃ εἰς Πειραιὰ γέστην, ὁ δὲ ἐὰν τὰ παράθυρα ἔχωσιν ὑέλους ἢ χαρτία, ὡς εἶχεν εἰπεῖ ὁ στρατηγὸς Ἐὐδὲκ, ἄλλος, ἐὰν ἡ πάρχῃ φραγκοράπτης, καὶ τέταρτος ἐὰν σφάζωσι καθ' ἡμέραν κρέας, διότι ἦτο συνειθισμένος νὰ ἔχῃ πάντοτε ῥόφημα εἰς τὴν τραπέζάν του.

Τινὲς μὲ ἠρώτησαν καὶ περὶ τῶν ἐν Ἄργει συμβάντων· ἀλλ' ὅλοι ἐφαίνοντο κατεχόμενοι ἀπὸ ἀκόθεκτον ἐπιθυμίαν νὰ μάθωσί τι περὶ Κωλοκοτρόνου. Ὅλως ἀνεξαιρέτως ἐδόξαζον ὅτι ὁ γέρων τῆς Πελοποννήσου στρατηγὸς ἦτο ὑπερφυές τι ὄν, καὶ ὅτι, ὡς μὴ ἀναγνωρίσας τὴν Διοικητικὴν Ἐπιτροπὴν, ἔμελλε ν' ἀποστατήσῃ καὶ εἰς τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τὴν ἐγκαθίδρυσιν. Οἱ πλεῖστοι τὸν ἐθεώρουν ὡς ἄλλον κύκλωπα μονόφθαλμον, ἀκατακράχτον ἔχοντα δύναμιν, ἢ ὡς σατανᾶν οὐρορόρον, δυνάμενον νὰ παταξῇ διὰ τῆς οὐρᾶς του ὁλόκληρον τὴν Βαυαρικὴν στρατιὰν καὶ νὰ καταβυθίσῃ αὐτὴν εἰς τὸν πόντον. Τοιοῦτος δὲ ἦτο ὁ τρόμος ὅστις κατελάμβανεν αὐτοὺς μόλις ἀκούσωσι τὸ ὄνομά του, ὥστε, ὅταν τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφιξιν τοῦ βασιλέως εἰς τὸ Ναύπλιον, ὁ γέρων στρατηγὸς ἔστειλεν εἰς τὴν Μαδαγασκὰρ Βιτάλην τινὰ ἀξιωματικὸν διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδειαν νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν Ἀντιβασιλείαν, αὐτὴ, μετὰ πολλὴν σύσκεψιν, ὑπεξέφυγε τὴν ἀπάντησιν, χωρὶς κἂν νὰ ἴδῃ τὸν ἀγγελιαφόρον. Καὶ ὁ ἑωρακώς μεμαρτύρηκε.

Καὶ ἀπήντων μὲν εἰς ὅλας ταύτας τὰς ἐρωτήσεις· ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι ἀγῶνα φρικτὸν κατέβαλλον εἰς τὸ νὰ ὑπερνικήσω τὴν ἀκατάσχετον κλίσιν μου εἰς τὸ νὰ διαρρηχθῶ γελῶν. Φοβούμενος δὲ μὴ ἐκλάβωσι κἀμὲ ὡς Βεελζεβοὺλ, δὲν ἐτόλμησα νὰ εἴπω ὅτι πολλὰς συνέφαγον καὶ συνέπιον μετὰ τοῦ Κωλοκοτρόνου.

Ἐνῶ δὲ κατεγινόμην εἰς ταῦτα, ἤκουσα τὴν φωνὴν ἑνὸς τῶν τριῶν πρέσβεων καλοῦσάν με κατ' ὄνομα, καὶ στραφεὶς ἴδον καὶ τοὺς τρεῖς συνηγμένους ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ τὸν καλέσαντά με, νεύοντά με νὰ πλησιάσω πρὸς αὐτούς.

Ἔσπευσα νὰ ὑπακούσω, καὶ ἴδον ἐν μέσῳ αὐτῶν νέον εὔζωνον καὶ εὐειδῆ, φοροῦντα ἱμάτιον μακρὸν, κεκαλυμμένον, καὶ πῖλον μαῦρον ὡς τὸν ἰδικόν μου.

Ὁ καλέσας με μὲ εἶπεν εὐθύς·

— Ἡ *Μεγαλειότητός του* σὲ γυρεύει.

Καὶ μὲ παρουσίασεν εἰς τὸν βασιλέα.

Ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀνακαγχάσω διὰ τὸν νέον τόνον τῆς ὀνομαστικῆς. Καὶ ὅμως, ἀποβαλὼν τὸν πῖλόν μου, ἐστάθην εὐθυτενὴς ὡς στρατιώτης ἐν αναμένων τοῦ βασιλέως τὰς διαταγάς.

Ὁ βασιλεὺς, ἀποταθεὶς πρῶτον πρὸς τὸν ναύαρχον ἠρώτησε ποίαν ξένην γλῶσσαν ὁμιλῶ, καὶ μετὰ ταῦτα, διατάξας με γαλλιστὶ δὶς καὶ τρὶς νὰ κλίνω τὴν κεφαλὴν, μὲ ἀπέτεινεν εὐμενῶς τὸν λόγον.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς οὔτε τί μὲ ἠρώτησεν, οὔτε τί ἀπεκρίθην· ἀμφιβάλλω μάλιστα ἂν ἀπεκρίθην ὀρθῶς ὄντως, τόσῳ μὲ εἶχε καταπλήξει τὸ ἀπροσδόκητον τῆς παρουσιάσεώς μου εἰς τὸν βασιλέα.

Μετά τινων λεπτῶν συνδιάλεξιν ὁ βασιλεὺς ἀπεσύρθη, καὶ πλησιάσας με ὁ πλοίαρχος Κύριος Ἀάγενς, ὁ μετὰ ταῦτα Πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει, τὸν ὁποῖον εἶχον γνωρίσει ἄλλοτε, μ' ἔσυρεν ἀπὸ τοῦ βραχίονος, καὶ μὲ ἠρώτησε κατ' ἰδίαν περὶ τῶν ἐν Ἄργει συμβάντων· ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν, ὡς πρὸς ἀληθῆ φίλον τῆς Ἑλλάδος, ἐθεώρησα ἀναγκαῖον νὰ ἀνακαλύψω, εἰ καὶ συνεσκιασμένως, τὰ διατρέξαντα, διὰ νὰ ζητήσω τὴν συνδρομήν του. Ὡς ὁμιλῶν δὲ γαλλιστὶ, ὠνόμασα αὐτὰ ἐπὶ τέλους une petite action.

— Comment, Monsieur, ἐσύριξε φωνή τις βροντωδεστάτη καὶ στεντώρειος εἰς τὴν ἀκοήν μου, εἰς βαθμὸν ὥστε ἀνεσκίρτησα ἔντρομος, vous dites qu' une action a eu lieu à Argos,et vous oubliez que vous nous disiez tout à l' heure le contraire?

Ἡ φωνὴ αὕτη ἦτο τοῦ κόμητος Σαπόρτα, ὑπασπιστοῦ τοῦ βασιλέως, ὅστις, διερχόμενος ἐκεῖθεν, ἤκουσε μόνην τὴν τελευταίαν φράσιν μου.

Ὁμολογῶ ὅτι τὸ δῶρον τῆς ἀγχινοίας, ἢ τῆς περὶ περὶ τοὺς λόγους ἑτοιμότητος, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, δὲν μ' ἐπεδαψιλεύθη ἀπὸ τὴν φύσιν· αἱ ὠνίως, ἢ σχεδὸν αἰωνίως, ἡ προσφυὴς καὶ εὔφυὴς ἀπόκρισις παρουσιάζεται εἰς τὰ χείλη μου ἀφοῦ παρέλθῃ ἡ ὥρα τῆς ἀπαντήσεως. Τότε ἀθημονῶ καὶ ὀδύρομαι· ἀλλ' ἡ ἀγχίνοια δὲν ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἀθημονίας.

Φαντάσθητε τὴν ἀπελπισίαν μου! νὰ σταλῶ διὰ νὰ παραστήσω ὡς οὐτιδανὰ τὰ ἐν Ἄργει γενόμενα, καὶ ἐγὼ νὰ τὰ κενώσω ὅλα κατὰ μῆκος καὶ πλάτος!

Εὐτυχῶς ὁ μικρὸς οἰκίσκος τοῦ ἐγκεφάλου μου ἐν ᾧ ἐμφωλεύει ἡ ἀγχίνοια, δὲν ἠσθάνθη τότε τὰ συνήθη τῆς δυσκολίας συμπτώματα· ἓν στοιχεῖον τοῦ ἀλφαβήτου, τὸ Φ. μὲ ἔσωσε.

— Ποίαν συμπλοκὴν λέγετε; ἠρώτησα μὲ ἦθος ἐπιτηδευθὲν ἐπὶ τὸ ἀπορώτερον· δὲν ὡμίλουν περὶ συμπλοκῆς (action), ἀλλ' ἔλεγα ὅτι μικρὰ καὶ ἀνεξίκακα προσοχῆς εἶναι ἡ φατρία τοῦ Κωλοκοτρόνου. (c' est une petite faction.)

— Enchanté, Monsieur, enchanté! Καὶ μ' ἐχάδευσε θωπευτικώτατα ὁ ἀγαθὸς κόμης, καὶ παρ' ὀλίγον νὰ μὲ φιλήσῃ.

Ὁ Κωλοκοτρώνης ἦτο, διὰ νὰ εἴπω φραγκικώτερον, ὁ πνιγαλίων τῶν Βαυαρῶν.

Ἡ Ἀντιβασιλεία, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς, ἐνόμισε περιττὸν νὰ μὲ ζητήσῃ πολλὰς πληροφορίας· μ' ἐπρότρεψε μόνον νὰ μείνω μετ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἐγὼ, κατκφλεγόμενος ἀπὸ θέρμην ἀνυπομονησίας, διὰ νὰ ἐπανέλθω τὸ ταχύτερον καὶ διακηρύξω εἰς Ναύπλιον ὅτι ἴδον τὸν βασιλέα καὶ συνωμίλησα μετ' αὐτοῦ, ἐπροφασίσθην ὅτι ἤμην διατεταγμένος νὰ ἐπιστρέψω. Λαβὼν τότε ἀπάντησιν ἔγγραφον, ἀπεχαιρέτισα καὶ τοὺς Ἀντιβασιλεῖς, καὶ τοὺς πρέσβεις, καὶ τοὺς νέους γνωρίμους μου, καὶ τὰς ὡραίας καὶ φιλομειδεῖς θυγατέρας τοῦ κόμητος Ἀρμανσπέργου, καὶ πλήρης ἐλπίδων καὶ χαρᾶς ἐπέβην εἰς τὸ πλοιάριόν μου, καὶ συγκωπηλατῶν ἔφθασα εἰς Ναύπλιον.

Ἦτο τότε μεσονύκτιον, καὶ αἱ πύλαι τοῦ φρουρίου ἦσαν κλεισταί· ἀλλὰ μόλις ἐπέδειξα τὴν βασιλικὴν διαταγὴν, καὶ αἱ πύλαι ἠνεῴχθησαν, καὶ ἐγὼ εἰσέδυν ἐν θριάμβῳ.

Ἐξύπνισα ἀμέσως καὶ κυβερνήτας καὶ ὑπουργοὺς, οἵτινες ἐκοιμῶντο βαθέως ὡς ἔμελλον νὰ κοιμηθῶσι μετὰ ταῦτα καὶ αἱ ἐλπίδες μας, καὶ . . . . .

Ν. Δ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Π ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ,

Δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν Ἀμάλθειαν καὶ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν τὸ 1851

ὑπὸ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Θ. ΞΕΝΟΥ.

Ἐν Λονδίνῳ. 1851. Τιμ. σελ. 45.

Ἡ ἐν Λονδίνῳ Παγκόσμιος Ἔκθεσις ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως τὸ ἀξιολογώτερον γεγονὸς τῶν τελευταίων τούτων χρόνων, οὐχὶ τόσῳ διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἐπιχειρήματος ἢ τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγωγὴν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης τῶν δύο ἡμισφαιρίων, ὅσῳ διὰ τὴν συγκρότησιν αὐτῆς ἐν μέσῳ τοῦ κραταιοτέρου καὶ πλουσιωτέρου τῆς Εὐρώπης ἔθνους, ὡς *συμβόλου εἰρήνης καὶ ἁρμονίας τῶν ἐθνῶν*, ὅπως λέγει καὶ εὐφυὴς συγγραφεὺς (σελ.7.) οὐτινος ἀναγγέλλομεν ἀνωτέρω τὸ πόνημα.

Περὶ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἔγραψε πολλάκις ὁ τύπος τῆς Ἑλλάδος ὅ τε πολιτικὸς καὶ ὁ φιλολογικός· ἀλλ' αἱ περιγραφαὶ ἦσαν ἐξ ἀνάγκης σύντομοι, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπιπόλαιοι, χορηγοῦσαι μὲν πρὸς τὸν ἀναγνώστην ἀμυδράν τινα ἰδέαν τοῦ μεγαλουργήματος, μικρὰν δὲ καὶ ἀτελῆ παρέχουσαι τὴν πληροφορίαν πρὸς τοὺς περὶ τὰς τέχνας ἀσχολουμένους.

Ἀλλ' ὁ Κ. Στέφανος Θ. Ξένος, νέος Ἕλλην διατρίβων ἐν Ἀγγλίᾳ, φέρων ὄνομα ἀσπαστὸν παρ' ἡμῖν διά τε τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου Ἐμμανουὴλ τὰς ὑπὲρ πατρίδος θυσίας καὶ ὑπηρεσίας, ἐννοήσας τὴν ἔλλειψιν ταύτην, καὶ *καθαρὸν σκοπὸν* προτιθεὶς, ὡς λέγει ἐν τῇ ἀγγελίᾳ αὐτοῦ, *τὸ ἠθικὸν ὄφελος*, ἀνέλαβε τὸ δυσχερὲς τῷ ὄντι ἔργον τῆς λεπτομεροῦς περιγραφῆς καὶ τῆς πρὸς ἄλληλα συγκρίσεως τῶν ἐκτεθέντων κατὰ τὴν ἀληθῶς οἰκουμενικὴν ἐκείνην σύνοδον, ὃ καὶ ἔφερεν εἰς πέρας ἐπιτυχῶς ἐκδοὺς τόμον ὀγκώδη εἰς τέταρτον.

Πρὸς αὐτὸν ὅμως ἐπιθυμοῦντα πρὸ πάντων τὴν ὠφέλειαν τῶν βιομηχάνων ὁμογενῶν, δὲν ἤρκει μόνη

ἡ περιγραφὴ ὅσῳ ἐξηκριβωμένη καὶ ἂν ἦτο· ἠσθάνετο ὅτι αὐτὴ ἀδυνατεῖ νὰ μεταδώσῃ τὰς εἰδήσεις ὧν ἀντιλαμβανόμεθα διὰ μόνης τῆς ὁράσεως, καὶ, ὡς ὁ δραματουργὸς ὅστις, ὅπως καταστήσῃ καταλληλότερον τὸ ἔργον τῆς φαντασίας αὐτοῦ, ὑποβοηθεῖ τὴν ἀντίληψιν διὰ τῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς παραστάσεως, προσέθηκε τὴν γραφίδα πρὸς τὴν ἐξιστόρησιν, προσθεὶς οὕτω πρὸς τὸ δυσχερὲς καὶ τὸ πολυδάπανον. Ἡ Παγκόσμιος Ἔκθεσις τοῦ Κ. Ξένου περιέχει 400 περίπου εἰκόνας.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἤρκεσεν εἰς τὴν φιλογένειαν τοῦ συγγραφέως. Γνωρίζων τὴν πτωχείαν τῆς ἰδίας πατρίδος, καὶ ἐννοῶν ὅτι δυσκόλως οἱ ἀποζῶντες ἐκ τοῦ εὐτελοῦς προϊόντος τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἤθελον δαπανήσει ἵν' ἀποκτήσωσι τὸ σύγγραμμα, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ εὐεργετήματος, ἀφιερώσας πεντακόσια ὅλα ἀντίτυπα εἰς τὰ δημοτικὰ Σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος καὶ τοὺς ἐργοστασιάρχας αὐτῆς.

Περὶ δὲ τῆς συγγραφῆς αὐτῆς λέγομεν ὅτι αἱ περιγραφαὶ εἰσὶν ἀκριβεῖς, ἡ διήγησις ἀφελής, καὶ ἁρμοδία πολλάκις ἢ ἄλλως δύσκολος μετάφρασις τῶν πρωτοτύπων ὅρων. Παρὰ τὸν ἔνθερμον πατριωτισμὸν ὁ συγγραφεὺς ἔχει καὶ φαντασίαν ἔνθερμον, καὶ μάρτυς τὸ περὶ τῶν προϊόντων τῆς Ἑλλάδος Κεφάλαιον. Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐκτιμῶμεν τὰς περὶ τῆς Ἑλληνικῆς βιομηχανίας συμβουλάς, καὶ συμμεριζόμεθα ἐπὶ τ' ὅπου αὐτῶν. Ἀλλ' ὡς εἴπομεν καὶ ἄλλοτε ὁμιλοῦντες περὶ αὐτῆς ταύτης τῆς βιομηχανίας (Φυλλάδ. ΜΔ'.), αἱ τέχναι ἀκμάζουσιν ὑπὸ μόνην τὴν σκιὰν τῶν κοινωνικῶν ἀνισοτήτων διότι πρὸς τοῦτο ἀνάγκη καὶ πλούτου, καὶ βραχιόνων, καὶ, ὡς δὲν ἀγνοεῖ ὁ συγγραφεύς, ἡ πατρὶς ἡμῶν στερεῖται δυστυχῶς ἀμφοτέρων.

Ἕν τι ἁμάρτημα εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀξιολόγῳ τούτῳ πονήματι, τὴν περὶ τὴν καλλιέπειαν ὀλιγωρίαν· καὶ ὅμως τὸ κάλλος συσκιάζεται συνήθως καὶ ταπεινοῦται ὑπὸ ἔνδυμα ἀτημελὲς, ξενοπρεπὲς καὶ χαῦνον. Ὁ συγγραφεὺς, οὐχὶ μόνον δρέπεται ἀφθόνως τῶν ξένων γλωσσῶν τὰς φράσεις, ἀλλὰ καὶ κλίσιν ἔχει πολλὴν πρὸς τὸ δημιουργεῖν λέξεις, πολλάκις μάλιστα ἄνευ ἀνάγκης. Οὕτω λέγει *συνεκλεματίσθησαν*, καὶ *ἀντελόκην*, καὶ *βαρβορότερα βάραθρα*, καὶ *φρικουργήματα*, καὶ *ἀπεκαρδιώθη*, καὶ *παγκαῖον φῶς*, καὶ μάρτυς τῆς *διαμελετικῆς* ἐκείνης θέσεως, καὶ ἄλλα, εἰς ἃ προσθετέον, καὶ τὸ *σφέλετα*, καὶ τὸ *σίσυραι*, καὶ τὸ *ἡμερούσια* συνεχῶς ἐπαναλαμβανόμενα, ἀντὶ τοῦ *σφέλαι*, *σισύραι*, καὶ *ἡμερήσια*, καὶ τὸ *ἄρθρα* ἀντὶ τοῦ *εἴδη*, καὶ τὸ *ὑφὲν* τῶν περιεχομένων, καὶ τὸ ἐπιχειρίσθην *ὑπὲρ τῶν δυνάμεών μου*. Δημιουργίαν λέξεων δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπωμεν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς εἰμὴ ὁσάκις οἱ θησαυροὶ τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης δὲν ἐπαρκῶσιν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν νέων ἰδεῶν. Ἀλλὰ καὶ τότε τὸ ἔργον δεῖται καὶ πολλῆς προσοχῆς, καὶ πολλῆς κρίσεως.

Καὶ ὅμως ἡ ἔλλειψις αὕτη κατ' οὐδὲν ἐλαττοῖ τὴν ἀξίαν τῆς προθέσεως τοῦ συγγραφέως καὶ τῆς συγγραφῆς αὐτῆς. Ἡ ἐπιτυχία ὡς πρὸς τὸ πραγματικὸν εἶναι πλήρης, καὶ πληρεστέρα ἡ ἐπιδοκιμασία τῶν ὁμογενῶν. Εἴθ' ἐξακολουθήσοι συναρμόζων τὸν κερδῶον μετὰ τοῦ λογίου Ἑρμοῦ!

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Ἀφ' οὗ αἱ ἐν Σελ. 258-259. ὀλίγαι λέξεις περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν ἀνασκαφῶν εἶχον ἐκτυπωθῆ, ἐλάμεν ὅτι εἰς τῶν μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ ἀξιοπίστου ἐπιστασίας ἐκδόντων τὸ δεύτερον φυλλάδιον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ Ψωμᾷ εὑρεθεισῶν ἐπιγραφῶν, ὁ Κ. Εὐστρατιάδης, ἐπραγματεύθη ἐν παραρτήματι τοῦ περιέχοντος αὐτὰς φυλλαδίου σπουδαίως τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπὶ Ῥωμαντάλκα ἐπιγραφὴν ἀναφέρων, τὸ αὐτὸ περίπου περὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κλίμακος ἐξάγει συμπέρασμα. Προσθέτει δὲ καὶ ἀξίαν λόγου τὴν παρατήρησιν ὡς πρὸς τὴν τοῦ τείχους οἰκοδομὴν, ἀναφέρων τὴν ὑπ' ἀρ. 521 τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Βοικίου ἐπιγραφὴν, καθ' ἣν Σεπτίμιός τις Μακελλεῖνος ἀφιέρωσεν *ἐκ τῶν ἰδίων τοὺς πυλῶνας τῇ πόλει*. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη φαίνεται οὖσα, καὶ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Βοικίου, οὐχὶ ἀρχαιοτέρα τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου. Καὶ ἡ μὲν ἔκφρασις *τοὺς πυλῶνας* μὴ φαίνεται ὀλίγον ἐφαρμοζομένη εἰς τὴν μικρὰν ἀκμὴν θεῖσαν θυρίδα. Ἀλλ' εὑρίσκομεν πιθανωτάτην τὴν γνώμην τοῦ Κ. Εὐστρατιάδου, ὅτι οἱ πυλῶνες οὗτοι, ὅπου δήποτε καὶ ἂν ἔκειντο, (ἴσως ἐξακολουθοῦσι ἀνασκαφὴ τοὺς ἀνακαλύψῃ ἀκόμη), καὶ συγχρόνως εὑρεθεὶς τοῖχος καὶ ἡ Ὁρὶς, *κατεσκευάσθησαν ἐπὶ Οὐαλεριανοῦ* (253-259 *Μ. Χ.*), *ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὰς εἰσβολὰς τῶν Γότθων ἐπαπειλούμενοι πρῶτον ἤδη ἀπὸ Σύλλα, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ζώσιμος* (*I*, 20), *τὰ τῆς πόλεως τείχη οἰκοδόμησαν*.

Ὥστε ὡς τελευταῖον ἀποτέλεσμα ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε παρατηρήσεων καὶ σκέψεων παραδεχόμεθα μέχρι νεωτέρας ἀποδείξεως, ὅτι ἀναβάθρα καὶ τοῖχος εἰσὶν ἔργα οὐχὶ Ἑλληνικά, οὐδὲ ἔργα σύγχρονα, ἀλλ' ὁ μὲν τοῖχος τῶν χρόνων τοῦ Οὐαλεριανοῦ, ἡ δὲ ἀναβάθρα τῶν τοῦ Αὐγούστου. Πιστεύομεν δὲ μάλιστα ἔτι ὅτι ὁ Ἀγρίππας ἐδωρήσατο αὐτὴν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅ καὶ τῷ ἀνηγέρθη παρ' αὐτὴν τὸ μέγα ἐκεῖνο μέχρι τοῦδε σωζόμενον βάθρον, τὸ εἰς ὄνομά του ἐπιγραμμένον.

ΛΕΞΙΓΡΙΦΟΣ.

Ἤν τῶν μελῶν τοῦ σώματος τὸ πρῶτόν μου ἐκφέρω
Πλὴν τούτου τρυφερὰ μερὶς πολλάκις βλαπτομένη
Παράγει, φεῦ! τὸ δεύτερον ποῦ ὅλους μᾶς τρομάζει
Καὶ ὁ αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος εἰς κτῆνος καταβαίνει.
Ἂν παραπλεύσῃς βέβαια τὴν ἄπειρον Ἀσίαν,
ὦ! ἀνακαλύψῃς τ' ὅλον μου, ἰδὼν τὴν παραλίαν
Πλὴν, τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τὴν σήμερον δὲν φέρει
Εἰμή τι ζῶν ἀπ' αὐτοῦ παράγωγον ἐν μέρει.

—(o)—